

KINNITATUD
Keskkonnaameti
15.09.2015
käskkirjaga nr 1-4.2/15/397

MUDETUD
Keskkonnaameti
4.04.2023
korraldusega nr 1-3/23/109

Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduskava

Keskkonnaamet 2015

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	4
1.1. Ala iseloomustus	4
1.2. Maakasutus.....	5
1.3. Huvigrupid	8
1.4. Kaitsekord	8
1.5. UURITUS	10
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud	10
1.5.2. Riiklik seire	13
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus.....	14
2. SOOKUNINGA LOODUSKAITSEALA VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID	15
2.1. Elustik	15
2.1.1. Linnud	15
2.1.2. Imetajad.....	32
2.1.3. Putukad.....	34
2.1.4. Soontaimed.....	34
2.1.5. Sammaltaimed.....	36
2.1.6. Seened	36
2.2. Elupaigatüübid	38
2.2.1. Huumustoitelised järved ja järvikud (3160).....	39
2.2.2. Jõed ja ojad (3260).....	40
2.2.3. Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*).....	41
2.2.4. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510).....	42
2.2.5. Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	43
2.2.6. Lamminiidud (6450)	43
2.2.7. Puisniidud (6530*).....	44
2.2.8. Raba (7110*) ja nokkheinakooslused (7150).....	44
2.2.9. Rikutud kuid taastumisvõimelised rabad (7120)	46
2.2.10. Siirde- ja õõtsiksood (7140).....	46
2.2.11. Vanad loodusmetsad (9010*).....	47
2.2.12. Rohunditerikkad kuusikud (9050)	48
2.2.13. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	48
2.2.14. Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*).....	49
2.3. Üksikobjektid	50

2.3.1. Rehemetsa tamm	50
2.3.2. Uue-Kabja rändrahn	51
3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS	53
3.1. Külastusrajatised	53
3.1.1. Metsaonn, loodusrada, linnutorn.....	53
3.1.2. Infostendid	54
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE	56
4.1 Tegevuste kirjeldus	56
4.1.1. Liigikaitselised tööd	56
4.1.2. Elupaikade hooldus- ja taastamistööd.....	56
4.1.3. Kaitsealuste üksikobjektide hooldustööd ja tähistamine	59
4.1.4. Loodusõppe ja puhkemajanduslik tegevus	60
4.1.5 Kaitseala piiritähiste uuendamine ja tähistamata piirilõikude tähistamine....	61
4.1.6 Kaitsekorra uuendamine	61
4.2. Eelarve	63
5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	67
6. KASUTATUD MATERJALID	71
Lisa 1. Sookuninga looduskaitseala kaitse-eeskiri.....	74
Lisa 2. Sookuninga looduskaitseala, Põhja-Liivimaa linnuala ja Sookuninga loodusala paiknemine.....	80
Lisa 3. Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärkide ja väärtuste koondtabel	81
Lisa 4. Sookuninga looduskaitseala elupaigatüübid	89
Lisa 6. Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduslikud tööd	93
Lisa 7. Metsamajanduslike tööde reguleerimise üldised põhimõtted Sookuninga looduskaitsealal.....	94
Lisa 8. Kaasamise materjalid	96

Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduskava on koostatud aastateks 2016 – 2025. Kava koostamisel lähtuti olemasolevatest ning 2012-2013 aastatel läbiviidud välitöödel kogutud andmetest. Kaitsekorralduskava koostamisel juhinduti Eesti Vabariigi kehtivast seadusandlusest ja kaitsekorralduskava koostamise juhendist.

Vastavalt looduskaitseaduse § 25 on kaitsekorralduskava hoiualade ja kaitsealade alapõhise kaitse korraldamise aluseks.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduskava eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast (edaspidi *ala*) - selle kaitsekorraldusest, kaitseeesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kaitsekorralduskava koostamisel viidi läbi huvigruppidele suunatud kaasamiskoosolek 17. juulil 2012. aastal Nigula looduskaitseala keskusel. Kaitsekorralduskava projekt oli avalikuks aruteluks Keskkonnaameti kodulehel ajavahemikul 18. juunist 24. juunini 2013. Valminud kaitsekorralduskava avalik tutvustus ja arutelu toimus 24. juulil 2013. aastal Nigula looduskaitseala keskusel. Kuulutus kaitsekorralduskava avalikustamiskoosoleku toimumise kohta avaldati 17. juuli 2013. aasta ajalehes Pärnu Postimees. Toimunud koosolekute protokollid on esitatud lisa 8. Sookuninga looduskaitseala ja koostatavat kaitsekorralduskava tutvustav artikkel avaldati 25. septembri 2013. aasta ajalehes Pärnu Postimees.

Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduskava koostas MTÜ Eesti Märjalade Ühing (vastutavad koostajad Raimo Pajula ja Piret Kiristaja, eksperdid Mati Ilomets, Laimdota Truus ja Kairi Sepp). Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regiooni kaitse planeerimise spetsialist Meelis Suurkask.

Kaitsekorralduskava on valminud „Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007/2013“ ja sellest tuleneva „Elukeskkonna arendamise rakenduskava“ prioriteetse suuna „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine“ meetme „Kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks“ programmi alusel Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditest.

1. SISSEJUHATUS

1.1. Ala iseloomustus

Sookuninga looduskaitseala asub Pärnumaal Saarde vallas. 1964. a võeti kaitse alla kaks Jäärja metskonna kvartalit (nr 123 ja 140), nn Rongu ürgmets. 1989. a said Sookuninga alad rahvusvahelise staatusega linnualaks (IBA). 1991. a loodi Rongu, Kodaja ja Ruunasoo sookaitsealad. Nende põhjal moodustati 1999. a Sookuninga looduskaitseala. Kaitseala pindala on 5900,5 ha (Keskkonnaregistri andmetel). Alates 2004. a on Sookuninga looduskaitseala Natura 2000 võrgustiku loodusala ja osa Põhja-Liivimaa linnualast, 2008. aastast on Sookuninga looduskaitseala rahvusvahelise tähtsusega märgala (Ramsar ala). Sookuninga looduskaitseala koos Nigula looduskaitsealaga Eestis ja Ziemeļu Purvi Ramsari alaga Lätis moodustavad Eesti esimese piiriülese märgala, kaitsealade võrgustiku – ühtse Põhja-Liivimaa Ramsar'i ala, mille koosseisus on kompleks ulatuslikest rabadest koos neid ümbritsevate metsamaastike, pool-looduslike koosluste, järvede ja ojadega ning kus esineb rikkalikult kaitsealuseid looma-, seene- ja taimeliike.

Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärgiks on ulatuslike soolade ja soolaladid ümbritsevate koosluste ja kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Kaitsealal paikneb kuus erinevat soomassiivi: Tõrga raba, Rakste soo, Ruunasoo, Sandre soo, Rongu soo (Raiküla raba), Sookuninga raba. Selle piirkonna rabad on Edela-Eesti vanimad. Rabades on ulatuslikud jõhvika- ja murakaalad. Samuti on neil suur veekaitsealine tähtsus, sealt lähtuvad või saavad oma vee mitmed Eesti ja Läti jõed, nt Reiu, Rannametsa ja Ura jõgi. Kaitse-eesmärgis on nimetatud 19 pesitseva linnuliigi elupaikade ja 3 rändlinnuliigi rände peatuspaikade kaitse. Sookuninga looduskaitsealal kaitstakse 12 üle Euroopalise tähtsusega elupaika. Imetajatest on kaitseesmärkides välja toodud saarma ja tiigilendlase elupaikade kaitse. Sookuninga looduskaitseala paiknemine on esitatud joonisel 1 ja kaitse-eeskiri on toodud lisas 1 ning üldkaart lisas 2.

Keskkonnaregistri andmete järgi levib Sookuninga looduskaitsealal valdavalt raba elupaigatüüp (7110*), mis moodustab üle 77% loodusdirektiivi elupaigatüüpidest. 17% elupaigatüüpide pindalast on erinevatel metsaelupaikade tüüpidel, neist levinuimad on soostunud- ja soo-lehtmetsad. Õige vähe (ca 1%) on pool-looduslike rohumaid. Ligikaudu 5% elupaigatüüpidest moodustavad magevee elupaigatüübid. Kogu kaitseala pindalast moodustavad loodusdirektiivi elupaigatüübid 41%.

Sood

Rabakooslused on kaitsealal enamlevinud elupaigaks, katavad 25% ehk 1484 ha. Kaitsealal on kuus rabamassiivi, millest kolm (Tõrga/Kodaja, Sandre, Rongu) jagunevad Eesti ja Läti vahel. Suhteliselt väikesed Ruunasoo (100-200 ha), Rakste ja Sookuninga sood paiknevad riigipiiri lähedal. Kaks suuremat, Tõrga/Kodaja ja Rongu on avatud rabad suurte lauka- ja älvekompleksidega. Nende esinduslikkus raba kasvukohatüüpide osas on kõrge. Sookuninga ja Rakste sood on kuivendusest mõjutatud ja metsastunud. Osaliselt on kuivenduse mõju ka Ruunasoole – selle servaaladel.

Niidud

Sookuninga maad on enamasti soised ja metsased, inimasustus ei ole siin kunagi tihe olnud, seetõttu on kaitsealal võrdlemisi vähe pärandmaastikke, kuid olemasolevad on olulised

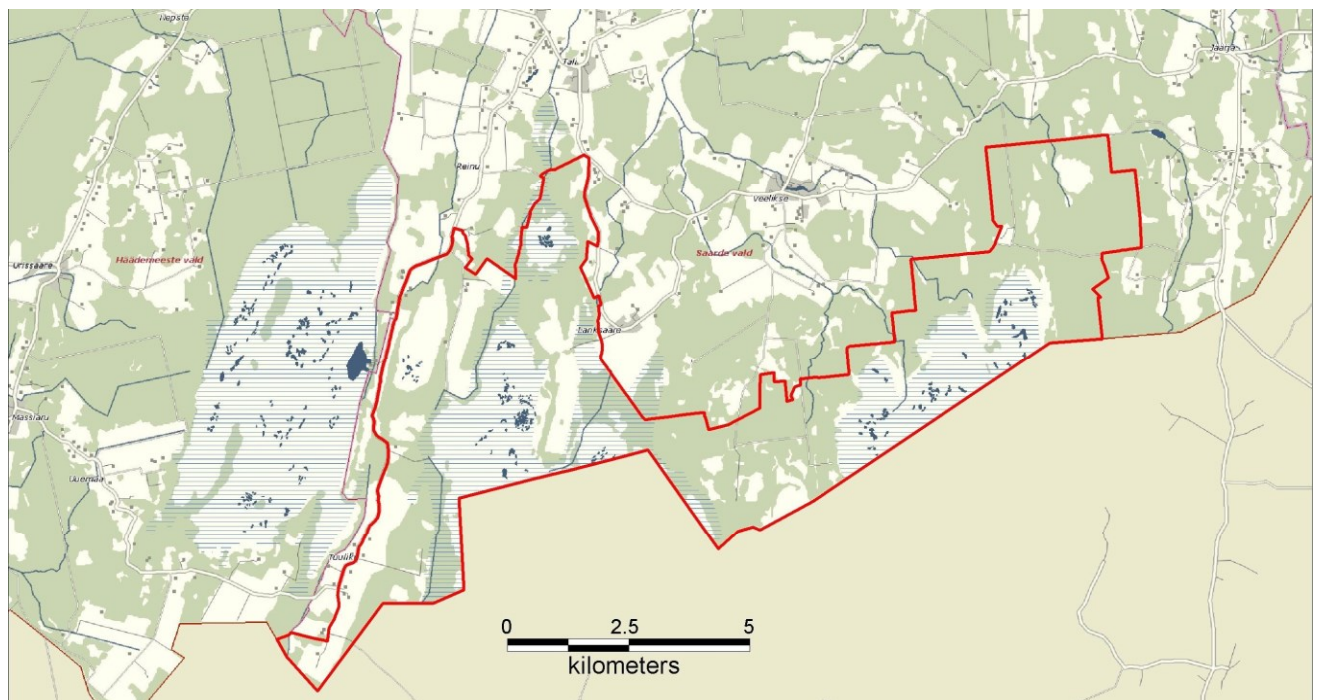
paljude loomaliikide elupaigana. Väärtuslikest niidutüüpidest on esindatud aas-rebasesaba ja ürtpunanupuga niidud ja puisniidud. Paljud neist on vahepealsetel aastatel olnud majandamata, on kulustunud ning võssa või metsa kasvanud. Viimaste aastate jooksul aga on suurenenud pool-looduslike niitude niitmine; vahepeal kasutusest väljas olnud niidud on kaotanud liigirikkuse ning seetõttu viimati inventeeritud hoopis elupaigatüüpi 6270 (liigirikkad aruniidud lubjavaesel mullal) - võimalik, et tuleks ümber hinnata elupaigatüüpi 6510 (aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud).

Metsad

Sookuninga rabasid ümbritsevad väga erinevad metsad. Kuigi enamus metsadest on mõjutatud inimtegevusest, leidub siin ka üksikuid inimtegevusest puutumaid metsatükke. Ka inimõju on praeguseks vähenenud määrani, kus metsade ilme on päris lähedane looduspõhisele. Looduskaitsealal leidub tükati vanu looduspõhiseid metsi, vanu laialehiseid metsi, rohunditerikkaid kuusikuid ning palju siirdesoo- ja rabametsi.

Üksikobjektid

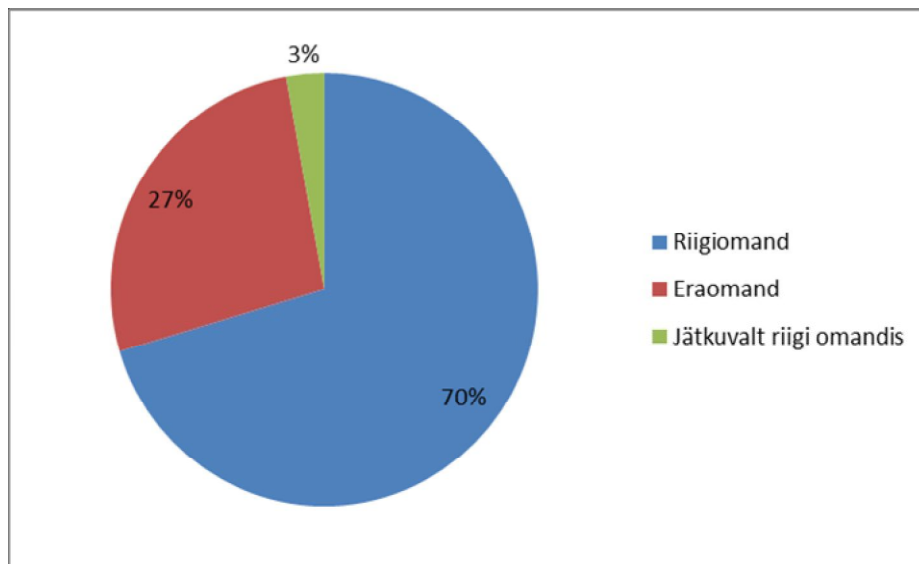
Kaitsealustest üksikobjektidest jääb kaitsealale Rehemetsa tamm (ümbermõõt 480 cm, kõrgus 18,5 m; võra läbimõõt 18 m) ja Uue-Kabja rändrahn (Vanapagana Kabi) (mõõtmed: 7,3 x 6,6 x 1,7 m, ümbermõõt 22 m) (EELIS).

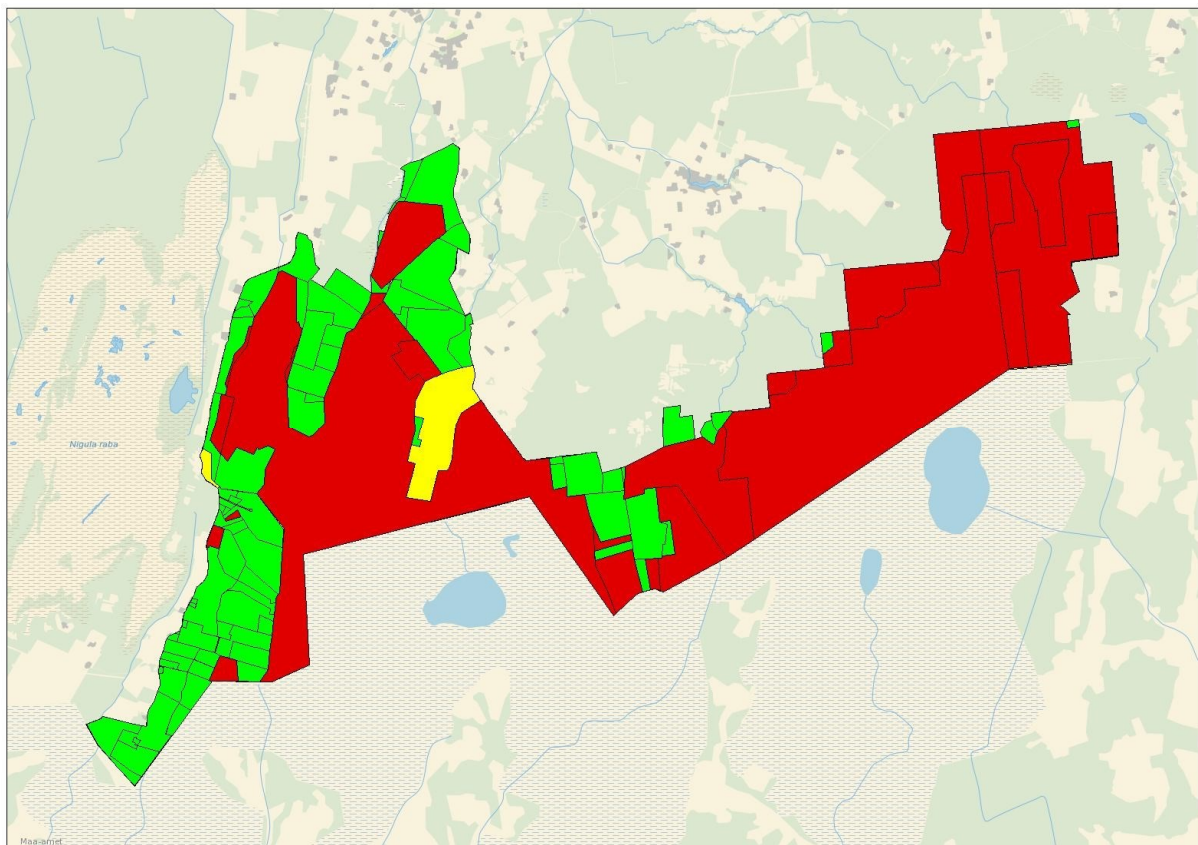
Joonis 1. Sookuninga looduskaitseala paiknemine (aluskaart: Regio, WMS, 2013).

1.2. Maakasutus

Sookuninga looduskaitseala jääb valdavalt riigimaale – 70% (4156 ha); eramaale jääb 27% (1574 ha) ja katastrisse kandmata (jätkuvalt riigi omandis) on 3% maad (joon 2 ja 3).

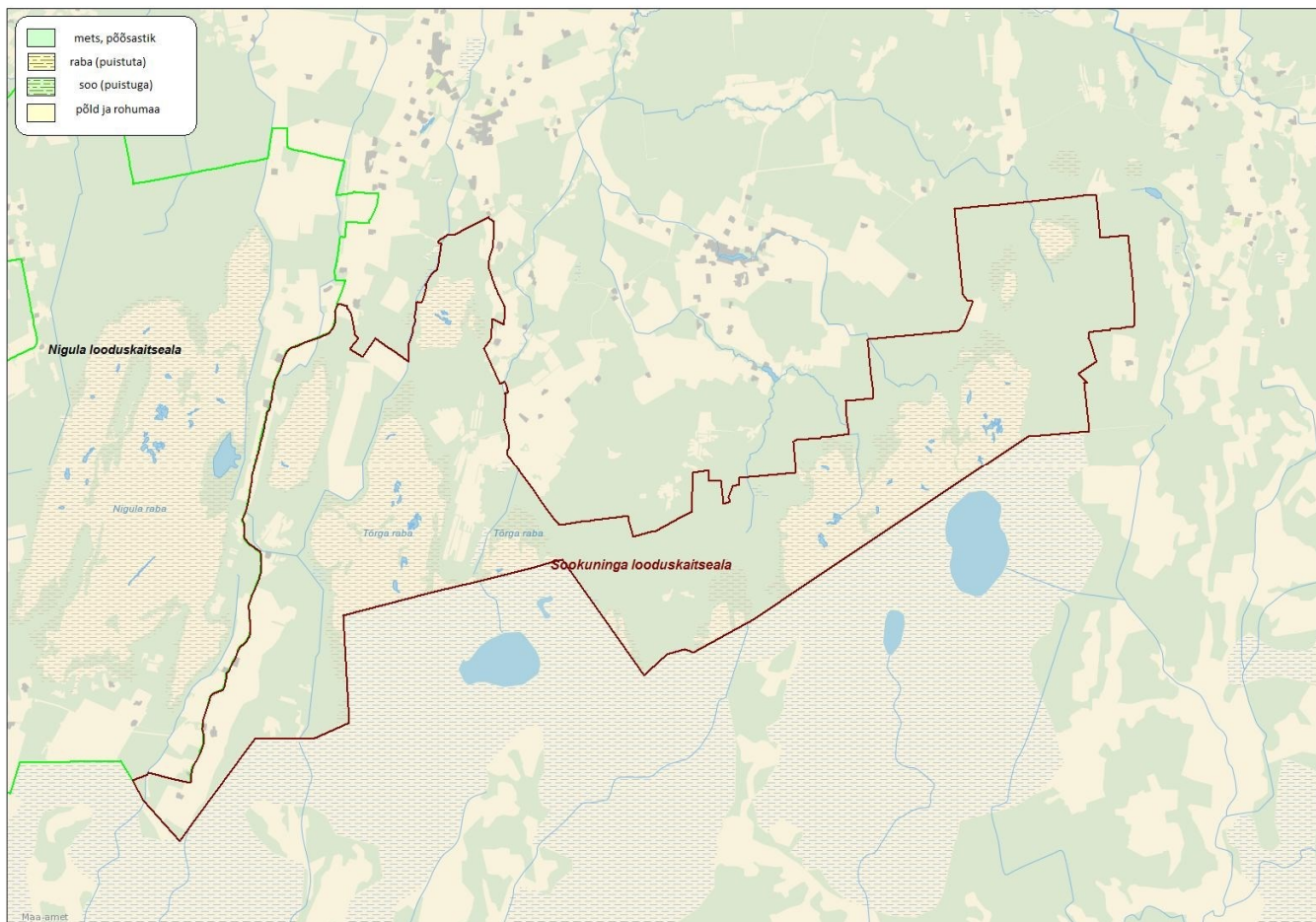

Joonis 2. Maa omandivormiline jagunemine Sookuninga looduskaitsealal.

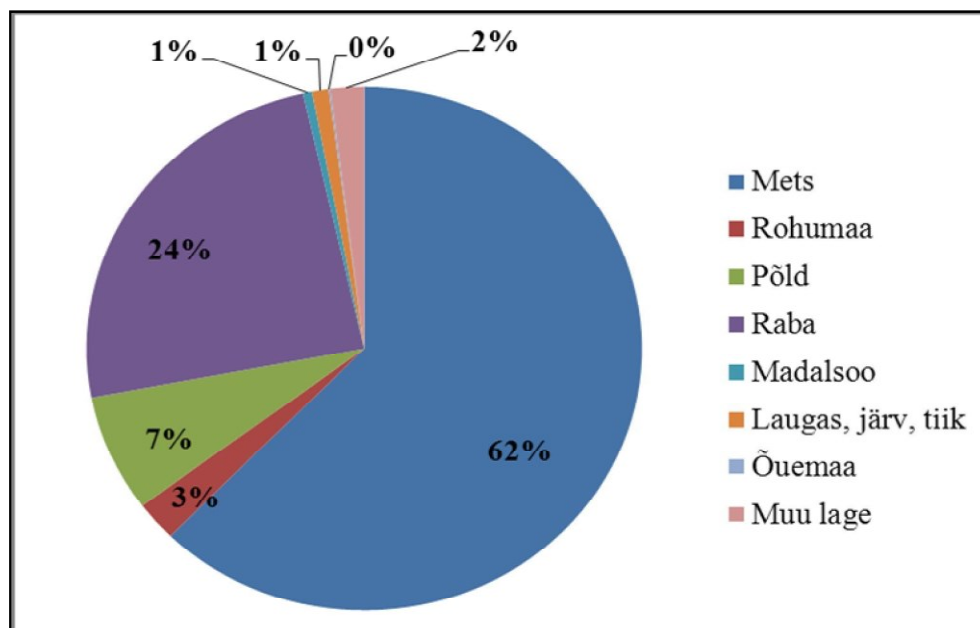

Joonis 3. Maaomand Sookuninga looduskaitsealal. Rohelised alad – eramaad, punased alad – riigimaa, kollased alad – jätkuvalt riigi omandis olevad maad.

Kõlvikuliselt jaotuselt on Eesti topograafilise andmekogu 2013. a andmete alusel looduskaitsealal kõige rohkem metsamaad, mis moodustab kaitseala pindalast 62%, sellele järgnevad raba (24%) ja põllumaa (7%). Rohumaad moodustavad kaitseala pindalast 2% (joon 4 ja 5).

Joonis 4. Sookuninga looduskaitseala kõlvikuline jaotus. Sookuninga looduskaitseala piir – tumepunane (aluskaart: Eesti baaskaart, Maa-amet, WMS 2013).

Joonis 5. Sookuninga looduskaitseala kõlvikuline struktuur Eesti topograafilise andmekogu 2013. a andmete alusel.

1.3. Huvigrupid

- **Keskkonnaamet** – Kaitseala valitseja. Loodusala kaitseväärtuste säilitamine, liigilise mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide soodsa seisundi tagamine ja võimalusel parandamine. Loodusala kaitseväärtuste säilimiseks vajaminevate tööde teostamine/korraldamine.
- **Riigimetsa Majandamise Keskus** – Ala külastuse korraldaja. Riigimaal asuvate looduskaitsealade väärtuste säilimise ja soodsa seisundi tagamine. Laiemalt on RMK huvi loodusala jääva riigimaa haldamine. Kaitsealale rajatud külastustaristu hooldamine.
- **Maaomanikud** – Kaitsealal asub 101 eraomandis olevat maaüksust. Maaomanike huviks on põllumajanduslik ja metsanduslik tegevus.
- **Jahimehed** – Jahipidamine.
- **Piirkonna kohalikud elanikud** – Kaitsealal paiknevad Lanksaare, Reinu, Tuuliku, Veelikse ja Jäärja külad. Piirkonna elanikud on huvitatud ala jätkuvast kasutusest marjade (eelkõige jõhvika, mustika ja rabamuraka, vähemal määral ka pohla) ning seente korjamisest. Samuti on elanikud huvitatud pool-looduslike niitude majandamisest ja metsade majandamisest.
- **Matkajad, loodusehuvilised** – Sookuninga looduskaitseala ei ole massilise turismi ala. Rongu sihtkaitsevööndis on metsaonn ja 300 m pikkune laudteega matkarada rabamaastike, taimede ja loomade vaatlemiseks. Matkarajal on liikumiskeeld 01.02 – 31.07. Jäärja sihtkaitsevööndis on Rongu Ürgmetsa (Mõtusemaja) onn, mida külastada ei soovitata mitmete häirimise suhtes tundlike kaitsealuste liikide pärast.
- **Keskkonnaagentuur (KAUR)** – Loodusala puudutava seireinfo kogumine ja analüüsimine.
- **Teadlased, sealhulgas rahvusvaheline teadlaskond** – Koos Nigula looduskaitsealaga Eestis ja Ziemeļu Purvi Ramsari alaga Lätis on Sookuninga looduskaitseala atraktiivne nii rahvusvahelise kui rahvusliku tähtsusega uurimisala. Huvi ja traditsioon on juba välja kujunenud ja toimub Vana-Järve uurimiskeskuse baasil (asukohaga Sookuninga naabruses Nigula looduskaitsealal), kus on olulist looduskaitsealast ja teaduslikku infot kogunud Hollandi, Saksamaa, Taani jt maade teadlased.

1.4. Kaitsekord

Sookuninga looduskaitseala kehtiv kaitse-eeskiri on kinnitatud 2006. aastal. Selle kohaselt kaitseala maa- ja veeala jaguneb kümneks sihtkaitsevööndiks (Rakste, Sandre, Raessaare, Kabja, Ruunasoo, Rongu, Sookuninga, Jäärja, Kodaja, Rootsime) ja üheks piiranguvööndiks (Sookuninga). Sookuninga looduskaitseala on ühtlasi Natura 2000 võrgustiku loodusala – Sookuninga loodusala (EE0040369). Sookuninga looduskaitseala kuulub Põhja-Liivimaa linnuala (EE0040344) koosseisu.

Kaitsealal on lubatud kuni 40 osalejaga rahvaürituste korraldamine ning jahipidamine ulukite arvukuse reguleerimise eesmärgil.

Inimeste viibimine on keelatud Jäärja, Kodaja, Rongu, Rootsimäe, Sandre ja Sookuninga sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 31. juulini ning Raessaare sihtkaitsevööndis 1. augustist 15. septembrini.

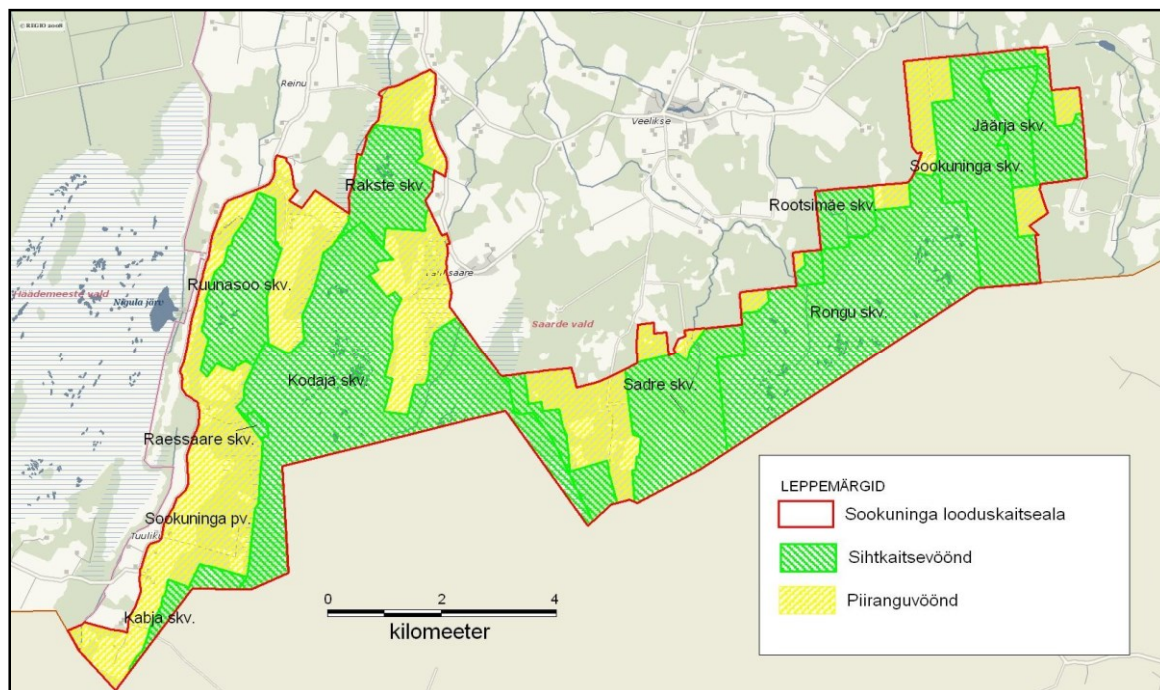
Kaitseala sihtkaitsevööndis on majandustegevus keelatud. Keelatud on loodusvarade kasutamine ja uute ehitiste püstitamine (välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul tootmisotstarbeta ehitise või rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks Jäärja, Kabja, Kodaja, Rakste, Rongu, Ruunasoo ja Sandre sihtkaitsevööndis).

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitseeesmärgile Rakste, Ruunasoo ja Kabja sihtkaitsevööndis aastaringelt, 16. septembrist 15. aprillini Raessaare ning 1. augustist 31. jaanuarini Jäärja, Kodaja, Rongu, Rootsimäe, Sandre ja Sookuninga sihtkaitsevööndis, kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus; Raessaare, Rootsimäe (Jäärja metskonna kvartalis 152), Sandre (Jäärja metskonna kvartalis 172), Rongu (Jäärja metskonna kvartalites 169 ja 191), Kodaja (Jäärja metskonna kvartalites 173–175 ja 88) ning Sookuninga sihtkaitsevööndis olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine; olemasolevate ehitiste hooldustööd; poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus ning võõrliikide eemaldamine.

Kabja, Rongu, Ruunasoo ja Sandre sihtkaitsevööndis on poollooduslike koosluste ilme ja liigilise koosseisu ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja taastamiseks vajalik tegevus, nagu heina niitmine, loomade karjatamine ning koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile.

Sookuninga piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine; uute veekogude, sildade ja truupide rajamine; uuendusraie ning rohkem kui 40 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas.

Piiranguvööndi poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigilise koosseisu tagamiseks ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikud tegevused – heina niitmine, loomade karjatamine ja koosluste kujundamine.

Joonis 6. Sookuninga looduskaitseala tzoneering (aluskaart: Regio, WMS 2013).

1.5. UURITUS

1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud

1.5.1.1. Elupaikade ja taimestiku uuringud

Sookuninga looduskaitseala soode inventeerimine toimus 2009. ja 2011. aastatel (Paal & Leibak, 2013). Metsa vääriselupaiku inventeeriti aastatel 1999-2002 (Andersson jt, 2003). Mõlema inventuuri tulemusi on kasutatud käesoleva kaitsekorralduskava koostamisel.

Taimestikku on uuritud katkendlikult. 1996. a koostati Rõngu ja Kodaja soode ja ümbruse metsade flora nimestik (Vellak jt 1996), kus välitöö käigus leiti mitmeid kaitsealuseid soontaimeliike (vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*), laialehine neuuvaip (*Epipactis helleborine*), harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), suur käopõll (*Listera ovata*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*)) ja haruldasi samblaid (Loitlesbergeri niitsammal (*Cephalozia loitlesbergeri*), süstjas skapaania (*Scapania apiculata*), lainjas skapaania (*Scapania undulata*)).

Virgiinia võtmeheina (*Botrychium virginianum*) leidis M. Mesipuu 2011. aastal. Samal aastal liigikaitse tegevuskava raames Nigula looduskaitsealal toimunud Virgiinia võtmeheina (*Botrychium virginianum*) seisundiseire raames seiras M. Mesipuu võtmeheina ka leitud kasvukohas Sookuninga looduskaitsealal (22. juulil 2011). Tänapäevani seal Virgiinia võtmeheina regulaarselt jälgitud ei ole.

Käesoleva töö koostamise käigus leiti juurde kaitsealustest liikidest kuradi-sõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*) ja Wulfi turbasammal (*Sphagnum wulfianum*).

Pin/MATRA projekti raames tehti 2005. aastal elupaikade taastamise eeltööna hüdroloogilise seisundi ja taimkatte uuringud Ruunasoo kuivendusest mõjutatud servaalal ja Raessaare servaalal vanadel jõhvikaväljadel (Ilomets & Truus, 2005). Ruunasoo põhja- ja lääneservas kirjeldati taimkatte vööndeid (liikide katvuste klasteranalüüsi põhjal); määrati turba stratigraafiline koostis ja hüdroloogiline seisund (piesomeetriliste veetasemete kõrguste ja vete keemilise koostise (pH ja elektrijuhtivuse järgi). Nende põhjal näidati soovitatavad kraavide tammitamise ja metsaraie kohad sooserva seisundi parandamiseks. Raessaare vanadel jõhvikaväljadel koguti andmeid taimkatte liigilise koostise ja struktuuri, sooveetaseme ja vee kvaliteedi (pH, elektrijuhtivus) ja maapinnarinnete valgustatuse kohta. Nendevaheliste seoste põhjal soovitati ala seisundi parandamiseks üheaegselt puurinde kõrvaldamisega tõsta veetaset tasemeni ca 0-15 cm allapoole soo pinda. See soodustaks samblarinde, eelkõige turbasammalde liikide ja jõhvika head taastumist.

Kaitsekorralduskava koostamise eeltööna teostati aastatel 2012-2013 metsaelupaigatüüpide inventeerimine. Inventuuri käigus täpsustati metsaelupaikade levikut ning korrigeeriti olemasolevaid andmeid. Metsaelupaigatüüpide andmeid on kasutatud kaitseväärtuste kirjeldamisel peatükis 2.2. Elupaigatüübid.

1.5.1.2. Loomastiku uuringud

Sookuninga looduskaitsealal on läbi viidud arvukalt erinevaid loomastiku inventuure. Eriti aktiivselt toimus ala väärtuste uurimine perioodil, mil kaitseala kuulus Nigula looduskaitseala administratsiooni poolt valitsetavate alade hulka, samuti Riikliku Looduskaitsekeskuse perioodil, 1990-date teisest poolest kuni 2008. aastani. Põhiosa teostatud inventuuridest käsitlesid linnustikku, aga aktiivselt koguti infot ka suurimetajate kohta. Siinkohal tuuakse ülevaade vaid olulisematest tehtud inventuuridest.

Metsise mängupaikade inventuur Nigula ja Sookuninga looduskaitsealal 1997. aastal. Inventeeriti Enn Vilbaste, Aivo Kleini ja Aivar Sakala poolt suur osa Sookuninga looduskaitseala metsise mängupaikadest.

Linnustiku inventuurid Põhja-Liivi alal 2002. aastal. Peamiselt Enn Vilbaste poolt läbi viidud rukkiräägu, öösorri ja kakkude loendused, mis hõlmasid osaliselt ka Sookuninga looduskaitseala.

Metsise mängupaikade inventuur Nigula ja Sookuninga looduskaitsealal 2003. aastal. Inventeeriti kõik Sookuninga looduskaitseala teadaolevad mängupaigad ja otsiti kogu kaitsealalt teadmata mänge.

Linnustiku inventuurid Põhja-Liivi alal 2003. aastal. Suuremahulised kaitstavate linnuliikide inventuurid Põhja-Liivi Natura linnualal, mis hõlmasid ka suure osa Sookuninga looduskaitsealast.

Linnustiku inventuurid Põhja-Liivi alal 2004. aastal. Suuremahulised kaitstavate linnuliikide inventuurid Põhja-Liivi Natura linnualal, mis hõlmasid ka suure osa Sookuninga looduskaitsealast.

Rohunepi inventuur ja kaitsekorraldus Põhja-Liivi märgaladel 2005. aastal. Inventeeriti Reiu jõe lammiala Matsi talu juures, toodi ülevaade liigi esinemise kohta piirkonnas ja tehti ettepanekuid edasise kaitse osas.

Röövlindude kaitse korraldamine Põhja-Liivi hoiualal 2005. aastal. Inventeeriti kogu PõhjaLiivi linnalal (sh Sookuninga looduskaitsealal) röövlinde, koondati kokku kogu olemasolev informatsioon ja tehti ettepanekud röövlindude edasise kaitse kohta.

Linnuatlase välitööd aastatel 2004-2008. Koguti täiendavat infot muuhulgas ka Sookuninga looduskaitseala linnustiku kohta.

Linnustiku inventuurid Põhja-Liivi linnualal 2013. aastal. Inventeeriti kaitstavaid linnuliike, eelkõige rähne, kakulisi ja väike-kärbsenäppi. Loendused katsid ka suurema osa Sookuninga looduskaitsealast.

2006. a viis U. Timm läbi lendorava inventuuri Nigula looduskaitseala lääneosas, Sookuninga looduskaitseala Rongu mets ja selle ümbrus, Kivikupitsa mäe ümbruses (Timm, 2006). Leiti potentsiaalseid elupaiku kuid lendoravast endast ei olnud elumärke. Lendorava esinemist Sookuninga looduskaitsealal ei ole registreeritud.

Regulaarne rukkiräagu loendus. Alates 2002. aastast on igal aastal teostatud rukkiräagu loendust kogu kaitseala kultuurmaastikul.

1.5.1.3. Elupaikade seisundi uuringud ja seisundi parandamisega seotud rahvusvaheline koostöövõrgustik

Kaitseala elupaikade seisundi parandamise seisukohast olulisemad projektid on:

1. Piiriülese Interreg III A projektiga Wetlivonia (2006-2007), millega ühendati ühtseks piiriüleseks Ramsar'i alaks Nigula, Sookuninga looduskaitsealad Eestist ja Ziemeļu Purvi looduskaitseala Lätist. Sama projekti käigus ehitati välja uurimiskeskus Nigula looduskaitsealal Vana-Järvel, mis on ka Sookuninga looduskaitseala uurimise baasiks.

2. Pin/Matra projekt „Integrated Wetland and forest Management in the Transborder area of North Livonia (Estonia – Latvia)“ – projekti aruanne (Master Plan for North Livonia Wetland Protection and Rural Development in the Transboundary Area of Latvia and Estonia 2006), kus tuuakse välja Sookuninga looduskaitsealalt neli ja Nigula looduskaitsealalt üks piirkond, kus soode hüdroloogiline seisund on kuivenduse mõjul nii tugevasti häiritud, et soode süsiniku akumulatsiooni võime (turba juurdekasv) on peatunud. Nendel aladel on vajalik läbi viia taastamistegevusi. Sellised alad on Sookuninga looduskaitsealal: Raessaare soo servaala; Ruunasoo servaala; Reiu jõe lamminiit; Sookuninga soo (ja Nigula looduskaitsealal Urissaare soo).

Nimetatud Pin/Matra projekti raames viidi läbi piiriülese märgala hüdroloogilise seisundi hinnang ja taastamispotentsiaali hindamine (Lode, 2005) ja koostati esialgne majandamiskava (Seeberg Kitneaes, 2006).

3. Ühtse Euroopas kasutatava tarkvarasüsteemi (ESRI) rakendamine Nigula ja Sookuninga looduskaitsealadel 1) hüdroloogiliste uuringute läbiviimisel; 2) seire- ja

vaatlusandmete visualiseerimisel; 3) liikide elupaigasobivuse uuringutel ja elupaigamudelite väljatöötamisel – arvestatavad kirjutised puuduvad kuid on peetud ettekandeid, mille materjalid on internetis kättesaadavad (Leivits jt, 2007; 2008).

4. Ramsar alaks valimisel oli oluliseks alusdokumendiks programm Birdlife International (2001). Kaitse korraldamisega seoses koostatud kaitset vajavate soode täiendav nimestik (Ilomets, 1993).

1.5.2. Riiklik seire

Keskonnaregistri andmete alusel on Sookuninga looduskaitsealal 17 seirejaama ja Sookuninga looduskaitseala jääb suuremasse Põhja-Liivimaa röövlindude seirealasse. Alal toimuva riikliku seirega on vajalik jätkata. Täna alal toimuvad seiretööd katavad suure osa ala olulisematest loodusväärtustest. Täiendavalt on vajalik rakendada Natura linnualade planeeritavat seireskeemi, millega tagatakse täna riiklikust seirest välja jäävate kaitse-eesmärgiks olevate linnuliikide seisundi jälgimine. Taimede osas on edaspidi vajalik riiklikku seiresse lisada Virgiinia võtmeheina seisundi seire. Riikliku seire koordineerijaks on Keskonnagentuur ning tegevus on kavandatud 2. prioriteedi tegevusena.

1. Ohustatud taimekoosluste (Natura2000 kooslused) seire – 4 seirejaama, igas kaks mõttekohta (SJA7570002, SJA7570001, SJA7055001, SJA7055002, SJA7055003, SJS7055000, SJA7570000).

Ohustatud taimekoosluste seire hõlmab loopealsete, nõmmede, pärisaruniitude, luhaniitude, rannaniitude, arumetsade, rabade ja madalsoode taimekoosluste seiret. Seire käigus täidetakse seiretööde läbiviija poolt vastavale kooslusetüübile väljatöötatud andmevorm, kuhu muuhulgas märgitakse uuritava ala looduskaitsealine väärtus, hinnang funktsioonide säilimisele, ala ohustatusele, olemasoleva inimõju laad ja tugevus jne. Eesmärgiks on võimalikult ulatusliku ülevaate saamine ohustatud ja haruldaste taimekoosluste seisundist.

2. Saarmas ja kobras – 2 seirejaama (SJA2987026, SJA2987003).
Perioodiline saarma arvukuse seire Sookuninga looduskaitsealal. Saarma ja kopra peamisteks seiremeetoditeks on pesakondade ja pesakonna territooriumite loendus ning pesakonna suuruse ja poegade esinemise hindamine tegutsemisjälgede põhjal.
3. Madalsoode ja rabade linnustik – 3 seirejaama (SJA3260000, SJA9172000, SJA6458000).

Perioodiline madalsoo ja rabalinnustiku seire, mille käigus hinnatakse Sookuninga looduskaitseala rabades elavate linnuliikide arvukust. Seire viiakse läbi kevadisel rändeajal marsruutloenduse meetodil. 5-10-aastase sammuga on loendatud kõikide kaitseala olulisemate sookoosluste linnud.

4. Haned, luigid, sookurg – 3 seirejaama (SJA4674000, SJA5393000, SJA2255000).
Hanede seire eesmärgiks on Eestis pesitsevate ja/või läbibrändavate hanepopulatsioonide leviku, arvukuse ja seisundi järjepidev jälgimine nende kaitse ja kasutuse (jahipidamise) riiklikuks korraldamiseks. Seiratakse kõiki meil esinevaid hanede ja laglede liike, kuid peatähelepanu on pööratud hallhane ja valgepõsk-lagle seirele. Luikede rände loendused viiakse läbi kevadel, sügisel ja talvel kõikidel luikede koondumisaladel. Loendusi viiakse seirealadel läbi kahenädalase intervalliga. Sookurgede seire eesmärgiks on sookure kohaliku asurkonna arvukuse ja seisundi ning

läbirändel peatuvate lindude (rändekogumite) leviku ja arvukuse järjepidev jälgimine liigi kaitse korraldamiseks Eestis ning laiemalt. Peamisteks näitajateks on sookure pesitsusaegne arvukus ja asustustihedus, pesitsustihedus ja sügisrändel peatuvate sookurgede arvukus.

5. Jõgede hüdrobioloogiline kompleksseire – 1 seirejaam (SJA7644000).
Jõgede hüdrobioloogilise seire eesmärgiks on kesksuviste komplekssete hüdrobioloogiliste uuringute põhjal anda üldine ülevaade Eesti jõgede ökosüsteemide seisundist ja pikaajalistest muutustest. Seireuuringud hõlmavad jõgede elustiku peamiste komponentide olulisemaid kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid parameetreid, samuti veeorganismide elutingimusi, jõgede ökoloogilist seisundit, sanitaarset olukorda ning kalanduslikku väärtust iseloomustavaid keemilisi, hüdroloogilisi, hüdrobioloogilisi, morfomeetrilisi jm näitajaid. Sookuninga looduskaitsealal toimub jõgede seire Reiu jõe ülemjooksul. Seire toimub viieaastase tsükliga.
6. Röövlinnu seire – 1 seirejaam (seireala) (SJA6463000).
Sookuninga looduskaitseala jääb suuremasse Põhja-Liivimaa röövlindude seirealasse. Röövlindude seire eesmärgiks on kolme linnuseltsi: haukaliste, pistrikuliste ja kakuliste seisundi jälgimine. Seire kohad on kindlate piiridega püsialad, mille minimaalsuurus lähtub röövlindude kohta piisavalt esindusliku andmevalimi vajadustest. Kaardistamise ja pesade otsimise teel määratakse liikide kaupa röövlindude arvukus. Arvukust hinnatakse pesitsusterritooriumide (PT) arvuna.
7. Metsa ja metsamuldade seire – 1 seirejaam (SJA1342000).
Metsa ja metsamuldade seire põhineb metsade seisundi jälgimisel erinevate puuliikide biotiliste ja abiotiliste kahjustuste hindamise, võra- ja mullavee ning metsamuldade keemiliste näitajate mõõtmise kaudu.
8. Metsise riiklik seire – registris seirejaama ei ole. Loendatakse kogu Eesti teadaolevad mängupaigad sammuga 5-7 aastat. Sookuningal toimus viimane loendus 2009. aastal.

1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus

1.5.3.1. Riiklik seire

Natura linnualade riiklik seire.

Lähitulevikus hakkab Natura linnualadel toimuma ühtne seireskeem. Perioodiline Natura linnualade seire, mille käigus hinnatakse linnuala kaitse-eesmärgiks olevate linnuliikide arvukust. See hakkab toimuma eelarve perioodiga samas rütmis, st kord seitsme aasta tagant ja järgmine ring võiks Sookuningal olla 2019. aastal. Tegevuse korraldajaks Keskkonnaagentuur ja tegevus on planeeritud 2. prioriteedi tööna.

1.5.3.2. Tulemusseire

Haneliste kevadrände ja sügisrände loendus.

Sookuninga looduskaitseala rabad, niidud ja põllud on olulised haneliste kevad ja sügisrände peatus- ja toitumispaigad. Omamaks ülevaadet rändavate liikide ja isendite hulgast tuleb teostada regulaarset kevadist ja sügisest rändeloendust. Loendatakse Sookuninga looduskaitseala niitudele ja põldudele toituma saabuvad linnud. Loendus hõlmab Tuuliku küla põldusid. Soovitav on loendada iga aastaselt kevad- ja sügisrände ajal. Tegevus on planeeritud 3. prioriteedi tööna.

2. SOOKUNINGA LOODUSKAITSEALA VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. Elustik

2.1.1. Linnud

Keskkonnaregistri andmetel elab Sookuninga looduskaitsealal 19 kaitsealust linnuliiki, nendest kolm esimese kaitsekategooria liiki, kolm teise kaitsekategooria liiki ja 13 kolmanda kaitsekategooria liiki. Looduskaitseala kaitse-eesmärgina on nimetatud 19 pesitsevat linnuliiki ja kolm rändel peatuvat liiki. Sookuninga looduskaitseala kuulub Põhja-Liivimaa linnuala koosseisu. Kaitsekorralduskavas on nimeliselt välja toodud I ja II kaitsekategooria liigid ning liigid, mis on nimetatud Sookuninga loodusala andmebaasis. Teised kaitse-eesmärgiks olevad liigid on grupeeritud elupaikade alusel. Sarnaste elupaigaeelistustega liikidele rakenduvad sarnased ohutegurid ja kaitsemeetmed.

Kaitsekorralduskavas toodud kaitsemeetmete rakendamisel arvestatakse liigi pesitsusterritooriumi pindalaks (või ühe paari territooriumiks) Keskkonnaregistrisse kantud elupaiga pindala. Kaitsealuste linnuliikide kaitsemeetmete rakendamisel lähtuda lisaks kaitsekorralduskavas toodud meetmetele ka vastavate liikide kinnitatud tegevuskavadest.

2.1.1.1. Väike-konnakotkas (*Aquila pomarina*)

LiD I, LKS I, EPN 7, KE-jah, LoA-jah, LiA-jah¹

Väike-konnakotkas on Eestis peamiselt mandriosas üldlevinud harv haudelind. Väikekonnakotka elupaikadeks on kultuurmaastike, niitude, jõeorgude ja soodega vahelduvad segametsad. Pesa teeb ta tavaliselt mõne vana kuuse otsa. Väike-konnakotkas on hästi kohastunud eluks kultuurmaastikel, jahti peab ta tavaliselt 100 m kõrgusel avamaastike kohal liikumatult keereldes aga ka puuksal varitsedes ja maapinnal kõndides (www.kotkas.ee).

Liigi soodsa seisundi tagamiseks on vajalik suure osa looduslike rohumaade (jõeluhad, poollooduslikud rohumaad) esinemine maastikus, kuna need on liigile oluline toitumisala (toitub pisiimetajatest, kahepaiksetest, lindudest), toiduahela tipus olles on tundlik keskkonnamürkide suhtes. Pesapaigana eelistab rohumaade läheduses paiknevaid vanametsatukki, kus leidub sobilikke pesapuid.

Kogu Eestis on arvukus viimase kahekümne aasta jooksul püsinud stabiilsena, 2003. aastal pesitses tänaste piiridega Sookuninga looduskaitsealal üks paar väike-konnakotkaid ja üks paari pesapaik jäi kaitseala piirile, tänasele Nigula looduskaitsealale. Mõlemad paarid on alal pesitsenud vähemalt 1990-ndate esimesest poolest alates. 2003. aastal hävis raiega kaitsealal teadaolev pesapaik. Seejärel koliti pesitsema naabruses asunud hiireviu pessa. Kaitsealal

---

¹ LiD – Linnudirektiivi lisa number; LKS – Looduskaitseeaduse kohane kaitsekategooria; EPN – Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kategooria; KE – Looduskaitseala kaitse-eesmärk, LoA – Loodusala kaitseeesmärk; LiA – Põhja-Liivimaa linnuala kaitse-eesmärk

tänaseks teadaolev neljas selle paari pesapaik on püsinud viimased aastad asustatuna ja olulisi pesapaika kahjustavaid tegevusi ei ole täheldatud. Häirivat iseloomu omavatest tegevustest on viimase pesapaiga naabruses täheldatud pesitsusaegset küttepuude varumist 2013. aastal. Sookuninga looduskaitseala piiril asuva kotkapaari käekäik on olnud sarnane. Esimene selle paari teadaolev pesa hüljati peale pesitsusajal teostatud sanitaarraiet ja pesast 10 meetri kaugusel toimunud maaparandussüsteemi hooldust. Seejärel rajatud pesa hüljati peale Sookuninga looduskaitseala piiranguvööndis 100 meetrit pesast teostatud lageraiet. Tänaseks on see kotkapaar kolinud pesitsema Lätti, kus on samuti täheldatud metsamajandusest tingitud häirimist. Viimasest tingitult ebaõnnestus ka Lätis pesitsus ja 2013. aastal rajati Läti poolele taas uus pesa. 2013. aastal tekkis Sookuninga looduskaitsealale täiesti uus väike-konnakotka pesitsusterritoorium, millelt leitud pesast lennuvõimestus ka kotkapoeg. Nii on Sookuninga looduskaitsealal väike-konnakotka arvukus viimase 10 aastaga 1 paari võrra kasvanud, samas on kaitsealadelt metsamajanduse surve tõttu pidanud ära kolima 1 paar väike-konnakotkaid. Pideva pesapaikade hävimise ja häirimise tulemusel on Sookuninga looduskaitsealaga seotud väike-konnakotkaste pesitsusedukus viimase kümne aasta kestel langenud ja see on madalam Eesti keskmisest. 2012. Aasta seisuga oli Keskkonnaregistrisse kantud kolm pesitsusterritooriumi, kokku viie pesaga.

Kõik Sookuninga looduskaitsealal asuvad väike-konnakotka pesapaigad jäävad piiranguvööndisse. Seirega kogunenud info põhjal võib väita, et hetkel kehtivad piirangud ei taga piisavalt pesapaikade kaitset, kotkad on sunnitud pidevalt kolima ja produktiivsus langenud. Et Sookuninga looduskaitsealal asuvad konnakotkaste pesitsusmetsad on reeglina intensiivselt majandatud, on tekkinud muuhulgas vanade pesapuudeks sobivate puude defitsiit.

Pesitsusedukuse tagamiseks on vajalik, et teadaolevad pesad oleks tsoneeritud sihtkaitsevööndisse koos pesa ümbritseva tervikliku vanametsaalaga. Nooremad metsad võivad jääda piiranguvööndisse tingimusel, et seal on tagatud püsimetsamajandus.

Sookuninga looduskaitseala on osa Põhja-Liivi Natura linnualast, mille kaitse-eesmärgiks on väike-konnakotka soodsa seisundi tagamine. Põhja-Liivi Natura linnuala on sealset väikekonnakotka asurkonna suurust arvestades selle liigi jaoks Eesti tähtsuselt 3. kaitstav ala. Tegu on seega alaga, kus väike-konnakotka soodsa seisundi saavutamine on rahvusvaheline kohustus ja ala omab suurt tähtsust kogu Eesti väike-konnakotka asurkonna kaitseks.

Poollooduslike koosluste taastamisel ei tohiks asuda taastama tänaseks metsastunud alasid, samuti alasid, millele puudub korralik ligipääs ja mille taastamisega kaasneb muude väärtuste, sealhulgas väike-konnakotka pesitsuspaikade kahjustamine. Kindlasti ei tohiks taastamise võtta alasid, kus on hooldamiseks vajalik hävitada kobraste elupaigad. Koprosood on olulised konnade kudealad ja on kevadperioodil oluliseks konnakotkaste toitumisalade osaks. Konnakotkastele sobivad püsirohumaad ei vaja iga-aastast hooldust ja võimalusel võib piirduda 1-3 aastaste vahedega hooldamisega.

Looduslike rohumaade asendumine põllukõlvikutega vähendab väike-konnakotka toitumisalasid. Tänaseks on ligi 90% Sookuninga looduskaitsealal pesitsevate konnakotkaste toitumisaladest kasutusse võetud põllumaana, kus viljeletakse intensiivpõllumajandust. Eriti sobimatu on rapsi põldude rajamine, mis on toitumisaladena konnakotkaste jaoks praktiliselt

täiesti sobimatud. On aastaid, kus praktiliselt kogu toitumisaladel asuv põllumaa on kasutuses rapsi põldudena. Mingeid piiranguid ei ole seatud taimekaitsevahendite kasutamisele.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal pesitseb kolm paari väikekonnakotkast.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:
  1. Sookuninga looduskaitsealal pesitseb kolm paari väike-konnakotkast.
  2. Populatsiooni soodsa seisundi tagamiseks vajalike toitumisalade (rohumaade) seisund on paranenud, levik suurenenud.

Mõjutegurid ja meetmed

– Pesapaikade ebapiisav kaitsekord.

Meetmed

1. Kaitsekorra muutmine, mille käigus väike-konnakotka asustatud pesapaigad ning kestlikud elupaigad tzoneeritakse sihtkaitsevööndisse.
2. Iga-aastane väike-konnakotka pesitsusedukuse seire.

– Rohumaade võsastumine ja metsastumine.

Meetmed

1. Poollooduslike ja püsirohumaade taastamine ja hooldamine.

2.1.1.2. Suur-konnakotkas (*Aquila clanga*)

LiD I, LKS I, EPN 4, KE-ei, LoA-jah, LiA-ei

Suur-konnakotkas on Eestis üliharuldane ulatuslike jõelammide naabruses pesitsev liik. Enamus suur-konnakotkastest pesitseb Eestis väike-konnakotkaga moodustatud segapaaridena. Sookuninga looduskaitsealal ei ole suur-konnakotkas kunagi teadaolevalt pesitsenud. Kaitseala naabruses on pesitsenud suur- ja väike-konnakotka segapaar, kelle toitumisaladest oluline osa jäi Sookuninga looduskaitsealale. Oluline on Matsi talu ümbruse rohumaade soodsa seisundi tagamine.

Suur-konnakotkaste arvukus on olnud viimastel aastakümnetel pidevalt langustrendis tänu sobivate elupaikade kadumisele. Peamisteks põhjusteks on märgalade kuivendamine, jõelammide kinnikasvamine ja intensiivne metsaraie. Peale pesapaikade ja saagialade vähenemise on oluline faktor veel lindude pesitsusaegne häirimine. Natura standardandmebaasis on suur-konnakotkas välja toodud, kui Sookuninga looduslal pesitsev liik.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on säilinud suur-konnakotkale sobivad toitumiselupaigad.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on säilinud suurkonnakotkale sobivad toitumiselupaigad

Mõjutegurid ja meetmed

– Rohumaade võsastumine ja metsastumine.

1. Poollooduslike ja püsirohumaade taastamine ja hooldamine.

2. Matsi talu rohumaade hooldamine ning säilitamine püsirohumaadena.

2.1.1.3. Kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*)

LiD I, LKS I, EPN 6, KE-ei, LoA-jah, LiA-jah

Kaljukotkas on suur röövlind, jõuline ja osav, tiibade siruulatus kuni 227 cm. Asustab vähese inimhõlga loodusmaastikke, kus esineb suurel pinnal toitumiseks sobilikke lagedaid alasid rabade näol. Pesapaik on üldjuhul raba servas või rabasaarel. Toitub väikeimetajatest ja suurematest lindudest. Kaljukotkas on levinud üle Eesti. Ta asustab suuremaid loodumassiive, kusjuures eelistatuim elupaik on raba. 20. sajandi alguses võis meil pesitseda tõenäoliselt 20–30 kaljukotkapaari. Viimase paarikümne aasta jooksul on olukord paranenud ja viimaste aastate arvukuse trend on kergelt kasvav ja arvukus on 55–65 paari (www.kotkas.ee).

Keskkonnaregistri andmetel on Sookuninga looduskaitsealal kaks kaljukotka pesapaika. Kaitsealal on püsivalt pesitsenud üks paar. Teine pesapaik on pikalt püsinud asustamata, sest selle kotkapaari põhipesa asub Lätis. 2012. aastal kolis ka teine, viimased paarkümmend aastat Eestis pesitsenud paar Läti poolele pesitsema. Nii ei pesitsenud 2013. aastal Sookuninga looduskaitsealal ühtegi kaljukotka paari. Säilinud olid aga mõlemad pesapaigad ja oluline osa toitumisaladest jääb samuti Eesti poolele. Kuna Sookuninga looduskaitseala suured sood moodustavad Läti poolele jääva osaga ühtse terviku, siis võib pidada loomulikuks kotkaste pesitsemist vaheldumisi ühel ja teisel pool piiri. Nii võiks Sookuninga looduskaitseala kaljukotkaste seisundit pidada soodsaks ka olukorras, kus kaitsealal ei pesitseta.

Kaljukotka peamisteks ohuteguriteks Sookuninga looduskaitsealal on pesitsusterritooriumi külastamine pesitsusperioodil ning kanaliste ja kurvitsaliste arvukuse langus. Saakloomade arvukuse languse peamiseks põhjuseks on soo- ja soometsakoosluste looduskaitsealase seisundi halvenemine metsakuivenduse tulemusena.

Sookuninga loodusala eesmärkides on nimetatud kahe kaljukotka paari pesitsemine loodusala. Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärgis ei ole kaljukotkast nimetatud. Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek nimetada kaljukotkas Sookuninga looduskaitseala kaitseeesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal pesitseb vähemalt kaks paari kaljukotkast.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal pesitseb vähemalt üks paar kaljukotkast.

Mõjutegurid ja meetmed

– Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed

1. Liikumispiiranguga ala tähistamine.
2. Järelvalve tõhustamine.

– Saakloomade arvukuse vähenemine.

Meetmed

1. Soo- ja soometsakoosluste loodusliku veerežiimi taastamine.
2. Iga-aastane kaljukotka pesitsusedukuse seire.

2.1.1.4. Kanakull (*Accipiter gentilis*)

LiD I, LKS II, EPN 7, KE-jah, LoA-jah, LiA-jah

Kanakull on Eestis väikesearvuline ja hajusalt levinud haudelind, kelle arvukus on viimase kahekümne aastaga väga oluliselt (enam kui kaks korda) vähenenud. Liik toitub peamiselt keskmise suurusega lindudest ja imetajatest - kanalised, rästad, vareslased, kurvitsalised, orav, jänessed jne. Saakobjektide ja ühtlasi kanakulli käekäik sõltub eelkõige loodusmaastikele iseloomulike soodsas seisundis koosluste olemasolust. Seega on liik sobiv looduslike elupaikade seisundi indikaator, kes elab hästi võimalikult väikse inimõjuga metsa- ja soomaastikus. Kurnas on tavaliselt 3...4, harva 2 või 5 muna ja see on täis mai esimesel poolel. Pojad lennuvõimestuvad juuli esimesel poolel. Kanakullid harilikult talve saabudes minema ei rända.

Sookuninga looduskaitseala kanakullide ebasoodne seisund on eelkõige põhjustatud toitumisalade kvaliteedi langusest. Peamiseks põhjuseks on maaparandusest tingitud avatud sookoosluste kadumine ning soometsade alusmetsa tihenemine, mis põhjustab oluliste saakloomade (kanalised, kurvitsalised) arvukuse langust.

2013. aasta seisuga on Keskkonnaregistri andmetel Sookuninga looduskaitsealal arvel kolm kanakulli pesitsusterritooriumi, millest kaks asuvad sihtkaitsevööndis ja üks piiranguvööndis. 2013. aastal olid kõik pesapaigad jäänud asustamata. Natura standardandmebaasis on kanakull välja toodud kui Sookuninga looduslal pesitsev liik. Sookuninga looduskaitseala on olnud kanakulli jaoks oluline pesitsusala ja liik sobib hästi ala kaitse-eesmärgina kaitseala seisundi indikaatoriks. Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek nimetada kanakull Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

- Eesmärk 30 aasta perspektiivis: Sookuninga looduskaitsealal pesitseb edukalt kolm paari kanakulli.
- Eesmärk kaitsekorraldusperioodi jooksul: Sookuninga looduskaitsealal pesitseb edukalt vähemalt kaks paari kanakulli.

Mõjutegurid ja meetmed

+ **Kaks kanakulli pesapaika on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.**

– **Pesitsusaegne häirimine.**

Meetmed

Kaitsekorra muutmine. Piiranguvööndis asuv pesapaiga tsoneerimine sihtkaitsevööndi.

– **Toitumisalade kvaliteedi langus.**

Meetmed

Soo- ja soometsaelupaikade loodusliku veerežiim taastamine.

2.1.1.5. Must-toonekurg (*Ciconia nigra*)

LiD I, LKS I, EPN 5, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah

Must-toonekurg on inimpelglik lind, kelle pesapaigad asuvad suurtes metsamassiivides, mis jäävad inimasustusest kaugele. On väga tundlik häirimise suhtes. Must-toonekure põhitoiduks on väiksemad kalad ja kahepaiksed. Toitu otsib põhiliselt madalatest varjulistest voolu- või seisuveekogudest. Sobivad pesitsuselupaigad on vanad loodusmetsad ja vanad laialehelised metsad.

Musta toonekure arvukus on seire andmetel (Kotkaste ja musta toonekure seire, 2012) Eestis viimastel aastatel jätkuvalt tugevas languses. Sookuninga looduskaitseala tänastes piirides on must-toonekure pesitsemine ühe paarina viimati registreeritud 1960-1970-ndatel aastatel. Lisaks on kaks paari pesitsenud kaitseala lähimas naabruses. Tänapäevaks ei ole Sookuninga looduskaitsealal ja selle ümbruses säilinud ühtegi must-toonekure paari. Viimane pesapaik hävis raiega 2002. aastal. Kaitse-eesmärgiks on seatud sihtkaitsevööndis oleva vana loodusmetsa, kui must-toonekurele potentsiaalselt sobiliku pesapaiga, pindala.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on must-toonekurele sobiv pesitsusmets säilinud 333 ha suurusel alal.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on musttoonekurele sobiv pesitsusmets säilinud 333 ha suurusel alal.

Mõjutegurid ja Meetmed

+ Sookuninga looduskaitsealal sihtkaitsevööndis on säilinud must-toonekurele potentsiaalselt sobilikud elupaigad (pesitsusmetsad).

Meetmed

Must-toonekure perioodiline seire, tuvastamiseks võimalikku taaspesitsemist.

2.1.1.6. Metsis (*Tetrao urogallus*)

LiD I, LKS II, EPN 6, KE-jah, LoA-jah, LiA-jah

Metsis on tüüpiline sooserva männikute liik. Eestis on metsis levinud vaid ulatuslikes loodusmaastiku massiivides, põhiosa populatsioonist jääb Vahe-Eesti ja Alutaguse metsavööndile. Elupaigaks sobivad kõige enam vanad suured okaspuumetsad, kus inimene teda väga vähe häirib. Peamiseks elupaigaks on siirdesoo-, raba-, ja rabastuvad männikud, mõnes piirkonnas ka soovikumännikud. Kevadised mängupaigad jäävad reeglina siirdesoo- või rabamännikutesse. Teatud perioodil aastast võivad olulised olla veel vanad viljakamatel muldadel metsad, sealhulgas metsad, mille koosseisus esineb haaba. Metsise arvukus on Eestis pikalt langenud ja selle trendi muutumist ei ole täheldatud tänaseni.

Keskkonnaregistri andmetel on Sookuninga looduskaitsealal registreeritud 10 metsisemängu. Natura standardandmebaasis on metsis välja toodud kui Sookuninga loodusala pesitsev liik. 2003. aastal mängis Sookuninga looduskaitsealal kuni 45 metsisekukke. Tänapäevaks on

tuvastatud, et kolme tollal registreeritud mängu keskosa jääb Lätti ja Sookuninga looduskaitsealal tollase populatsiooni suuruseks võib pidada 30 kukke. 2009. aastal läbi viidud inventuuriga suudeti kaitsealalt leida veel vaid 17 kukke. Nii võib metsise seisundit Sookuninga looduskaitsealal hinnata halvaks.

Metsise seisundi peamisteks ohustavateks teguriteks on elupaikade degradeerumine, väikekiskjate kõrge arvukus ja pesitsusaegne häirimine. Valdav osa metsise pesitsusterritooriumist (elupaikadest) on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse. Piiranguvööndis on 6% metsise elupaikadest.

Elupaikade degradeerumine on seotud metsakuivenduse ja sooservade kuivendamise tulemusena paranenud alusmetsa kasvuga ning metsamajanduslike töödega piiranguvööndis. Madalaboniteedilistesse- ja sooserva männikutesse 1960-ndatel rajatud kuivendussüsteemide mõjul on metsisele sobilikud elupaigad ajapikku võsastunud ja muutunud metsisele sobimatuks.

Metsise soodsa seisundi tagamiseks on vajalik piirkonna looduslik veerežiim taastada. Kuivenduskraavide likvideerimine Sookuninga looduskaitseala sihtkaitsevööndites ei mõjuta oluliselt ümbritsevate alade majandusmetsasid. Kuna metsise elupaik ei piirdu mängualadega, vaid oluliselt tähtsam on pesitsusala, milleks on kogu kaitseala soostuvad metsad ja sooservad, siis kuivenduskraavide sulgemine on metsise seisukohast enam kui põhjendatud. Lisaks tooks loodusliku veerežiimi taastamine kaasa väga olulise vanade loodusmetsade, siirdesoo- ja rabametsade elupaigatüüpide pindala kasvu ja paraneks praktiliselt kõikide loodusosal esinevate Natura elupaigatüüpide seisund.

Sookuninga looduskaitseala piiranguvööndis on lubatud lageraie kaitseala valitseja nõusolekul, juhul kui sellega ei kahjustata kaitseala kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste seisundit. Viimasel ajal on suurenenud surve piiranguvööndi metsade lageraiepõhiseks majandamiseks metsise elupaikades. Lageraie on kuivenduse kõrval olulisimaid metsise ohutegureid.

Metsise suurenenud röövlusohu on otseselt seotud elupaigakvaliteediga. Lageraiete ja maaparanduse tulemusel on kaitsealal suurenenud oluliselt servamõjud, millega kaasneb muuhulgas röövloomade arvukuse kasv. Täiendavalt suurendab väikekiskjate arvukust ulukite lisasöötmine, sealhulgas ka metssigade söödaplatsid.

Metsise kaitse tegevuskava kohaselt tuleb metsise elupaiga piiranguvööndi metsi majandada püsimetsana. Männi kasvukohtades tuleb säilitada peapuuliigina mänd ning võimalusel rinde koosseisus haab. Kasvukohatüüpides, kus levib mustikas tuleb teostada vajadusel sõltuvalt konkreetsest olukorrast raiet, mis soodustab mustika puhmarinde levikut ja tihedust. Metsise eelistatud elupaigaks on metsa kasvukohatüübid: raba, siirdesoo, sinika, karusambla, karusambla-mustika, kanarbiku, sambliku, mustika ja pohla (Eesti Ornitoloogiaühing 2011).

Metsaregistri 2014. aasta andmetel moodustab vanametsa osakaal piiranguvööndi metsise elupaikadest 38%. Kümne aasta perspektiivis on vanametsade osakaal 40% ja kolmekümne aasta perspektiivis 51%. Vastavalt metsise kaitse tegevuskavas toodud soovitusel ei tohi metsise elupaiga piiranguvööndis, kus vanametsa osakaal (60 a ja vanem mets) on alla 50%

lubada ühtegi uut raiet enne, kui vanametsa protsent on saavutatud (Eesti Ornitoloogiaühing 2011).

Sookuninga looduskaitsealal ei ole pesitsusaegne häirimine oluline tegur, kuid antud teguriga tuleb arvestada kaitseala edasisel arendamisel. Sookuninga looduskaitseala ei ole oluline külastusobjekt. Peamiselt külastatakse kaitseala hilissuvel ja sügisel marjade ja seente ajal. Hilissuvine ja sügisene külastus ei häiri metsise pesitsemist.

Sookuninga looduskaitseala on osa Põhja-Liivi Natura linnualast, mille kaitse-eesmärgiks on metsise soodsa seisundi tagamine. Põhja-Liivi Natura linnuala on, sealset metsise asurkonna suurust arvestades, selle liigi jaoks Eesti tähtsusest 11.-12. kaitstav ala. Tegu on seega alaga, kus metsise soodsa seisundi saavutamine on rahvusvaheline kohustus ja ala omab suurt tähtsust kogu Eesti metsise asurkonna kaitseks

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal mängib vähemalt 30 metsisekukke.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal mängib vähemalt 30 metsisekukke.

Mõjutegurid ja meetmed

+ **Valdav osa metsise pesitsusterritooriumist (elupaikadest) on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.**

– **Elupaikade degradeerumine.**

Meetmed

1. Soo- ja soometsaelupaikade loodusliku veerežiimi taastamine.
2. Tagada, et piiranguvööndis metsise pesitsusaegses elupaigas ei langeks vanametsa osakaal (60 a ja vanem mets) alla 50 %.

– **Väikekiskjate kõrge arvukus.**

Meetmed

1. Ulukite lisa söötmise keelustamine.
2. Soovituslik ettepanek, et ulukite söötmisalasid ei tehtaks kaitseala piirile lähemale kui 0,5 km.

– **Pesitsusaegne häirimine.**

Meetmed

Kaitsealale (loodusalale) ei planeerita külastusrajatisi.

2.1.1.7. Valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*)

LiD I, LKS II, EPN 8, KE-lah, LoA-jah, LiA-jah

Valgeselg-kirjurähn on meil väikesearvuline pesitseja. Viimaste aastakümnetega on liigi arvukus jõudsalt taastunud, viimastel aastatel aga taas kergelt langenud. Selle linu levila hõlmab Euraasia leht- ja segametsavööndi, mööda Siberi suurte jõgede orge levib ta aga ka taigavööndisse. Elupaigana eelistab ta niiskeid lehtmetsi, segametsi, salu-lehtmetsi, elab ka puisniitudel ja linnade suuremates parkides. Sobivaks elupaigaks on reeglina vähemalt

50aastased lehtmetsad, kus leidub rohkesti surnud puitu. Sageli pesitsetakse aga ka nooremates lehtmetsades, seda vaid tingimusel, et sealgi leidub rohkesti surnud puid. Näiteks üleujutustes hävinud kaasikud või noored hall-lepikud, kus puude suremus on lepa madalast elueast tingitult suur. Natura standardandmebaasis on valgeselg kirjurähn välja toodud kui Sookuninga looduslalal pesitsev liik.

Sookuninga looduskaitsealal on uuendusraie lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, tingimusel, et kaitseala kaitse-eesmärgiks olevaid väärtuseid ei kahjustata. Viimasel ajal on kaitseala piiranguvööndis suurenenud surve lageraiepõhiseks majandamiseks. Et 29% liigi elupaikadest (seitsmel pesitsusterritooriumil asuvad elupaigad tervikuna või osaliselt) jääb kaitseala piiranguvööndisse, peab liigi soodsa seisundi tagamiseks säilitama ka piiranguvööndis asuvaid elupaiku. Liigile sobivad kobraste poolt üleujutatud alad, kus on rohkesti surnud jalalseisvaid lehtpuid, eriti kaskesid. Vanametsaks loetakse metsa, mille peapuuliigi vanus on üle 60 aasta. Valgeselg kirjurähni pesitsusterritooriumiks loetakse 600 m raadiusega ala pesapaiga ümbruses (Kinks, 2013).

Sookuninga looduskaitseala on osa Põhja-Liivi Natura linnualast, mille kaitse-eesmärgiks on valgeselg-kirjurähni soodsa seisundi tagamine. Põhja-Liivi Natura linnuala on, sealset valgeselg-kirjurähni asurkonna suurust arvestades, selle liigi jaoks Eesti tähtsusest 2. kaitstav ala. Tegu on seega alaga, kus valgeselg-kirjurähni soodsa seisundi saavutamine on rahvusvaheline kohustus ja ala omab suurt tähtsust kogu Eesti valgeselg-kirjurähni asurkonna kaitsel.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduslalal pesitseb vähemalt 15 paari valgeselg-kirjurähni.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduslalal pesitseb vähemalt 15 paari valgeselg-kirjurähni.

Mõjutegurid ja meetmed

+ **Valdav osa valgeselg-kirjurähni pesapaiku on tzoneeritud sihtkaitsevööndisse.**

– **Sobilike pesitsus- ja toitumisalade vähenemine**

Meetmed

Valgeselg-kirjurähnile sobivate elupaikade säilitamine.

2.1.1.8. Laanerähn (*Picoides tridactylus*)

[LiD I, LKS II, EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah]

Laanerähn ehk kolmvarvas-rähn on Eesti mandriosas aastaringselt esinev harv haudelind (3000-5000 paari), keda saartel kohtab väga harva. Laanerähn elab vanades looduslikes metsades, eelistades kuusikuid (www.linnuvaatleja.ee). Laanerähni arvukus, populatsiooni seisund, sõltub vanade metsaelupaikade olemasolust.

Sookuninga looduskaitsealal on uuendusraie lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, tingimusel, et kaitseala kaitse-eesmärgiks olevaid väärtuseid ei kahjustata. Et osa laanerähni elupaikadest jääb kaitseala piiranguvööndisse, peab liigi soodsa seisundi tagamiseks

säilitama ka piiranguvööndis asuvaid elupaiku. Piiranguvööndis tuleb keelata lõppraie liigi elupaikades. Vajalik on metsade majandamine püsimeetsana, säilitades raieringi järel arvestatava osa puistu I rindest (täius peaks jääma vähemalt 30%). Raiete käigus peab hoiduma seisvate surnud puude raie, säilitama peab puistu suurimaid puid. Liigile sobivad vanad, kõrge vanusega metsad, kus reeglina leidub rohkesti surnud või surevaid kuuski. Tegu on heas seisundis vana loodusmetsa iseloomuliku liigiga.

Sookuninga looduskaitseala on osa Põhja-Liivi Natura linnualast, mille kaitse-eesmärgiks on laanerähni soodsa seisundi tagamine. Põhja-Liivi Natura linnuala on, sealset laanerähni asurkonna suurust arvestades, selle liigi jaoks Eesti tähtsusest 6. kaitstav ala. Tegu on seega alaga, kus laanerähni soodsa seisundi saavutamine on rahvusvaheline kohustus ja ala omab suurt tähtsust kogu Eesti laanerähni asurkonna kaitseks.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduslalal pesitseb vähemalt kuus paari laanerähni.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduslalal pesitseb vähemalt kuus paari laanerähni.

Mõjutegurid ja meetmed

+ **Valdav osa laanerähni pesapaiku on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.**

– **Sobilike pesitsus- ja toitumisalade vähenemine.**

Meetmed

Laanerähni sobivate elupaikade säilitamine.

2.1.1.9. Rukkirääk (*Crex crex*)

LiD I, LKS III, EPN 8, KE-lah, LoA-jah, LiA-jah

Rukkirääk on Eestis, nagu kogu Euroopas, väheneva arvukusega lind. Suurema osa oma elust veedab ta maapinnal kõrges taimestikis erinevatel rohumaadel (sh kultuurrohumaad, luhaniidud jne), harvem esineb viljapõldudel ja raiesmikel (<http://bio.edu.ee/>). Natura standardandmebaasis on rukkirääk nimetatud kui Sookuninga looduslalal pesitsev liik. 2000-ndate alguses pesitses Sookuninga looduskaitselal veel 35-40 paari rukkirääke. Peale põllumajanduse kiiret intensiivistumist hakkas liigi arvukus kiiresti langema. 2009. aastal pesitses kaitselal vaid 2 paari rukkirääke. 2013. aastaks oli arvukus taastunud 14 paarile. Liigi seisund on kaitselal halb.

Rukkiräägu ebasoodne seisund Sookuninga looduskaitselal on tingitud intensiivpõllumajanduse laienemisest. Liik on tänaseks praktiliselt kadunud Tuuliku ja Sooküla kultuurmaastikult, kus ta veel 2004. aastal oli väga arvukas. Peale Euroopa Liidu põllumajandustoetuste rakendamist võeti piirkonnas põllumaana kasutusse praktiliselt kõik vähegi sobivad rohumaad, sealhulgas alad, mis aastakümned olid kasutuses olnud püsirohumaana. Täiendavalt asuti põllumaadel maaparandust läbi viima, mille käigus on likvideeritud kivihunnikuid, taluparke ja muid rukkiräägule olulisi asenduselupaiku ja kohti kuhu niitmise eest põgeneda. Lisaks vilja- ja rapsikasvatusele toimub rotatsiooni korras Sookuninga looduskaitselal jäävate põllumaade kasutus ristikutõldudena. Viimasega kaasneb esimese niite tegemine juba mai lõpus või juuni algusel ja reeglina tehakse aastas

kolm niidet. Tegu on tõenäoliselt ökolöksudena toimivate aladega, kus pesitsema asunud paaridel ebaõnnestub pesitsus eranditult, sealhulgas järelkurnad.

Rohumaade niitmine peab toimuma võimalikult hilja ja võimalusel peab rakendama hooldust rotatsiooni korras. Rukkiräägule sobivaim on olukord, kus niitusid hooldatakse 1-5 aastaste vahedega. Hoiduda tuleb intensiivsest karjatamisest säilinud rohumaadel. Karjamaad ei ole liigile reeglina sobivaks elupaigaks, madala karjatuskooormusega aladel liik aga säilib. Näiteks on ka rukkiräägu seisukohast sobiv Matsi talu rohumaadel viimastel aastatel rakendatud madala koormusega karjatamine. Niitmisel peab eranditult rakendama keskelt lahku või servast serva niitmist, mis aitab hoiduda vanalindude ja pesakondade hävitamisest.

Taimekaitsevahendite kasutusega kaasneb eranditult putukate vähenemine, mis toob kaasa üldise elustiku vaesumise. Väga oluliselt mõjutab see ka putuktoidulist rukkirääku. Näiteks on varem põldudel sagedasti esinev rukkirääk muutunud viljapõldudel haruldaseks, mille peamine põhjus on tõenäoliselt toidubaasi kadumine intensiivmajanduse, eelkõige taimekaitsevahendite kasutuse läbi.

Rukkirääk on väga hea indikaatorliik, kelle seisund ilmestab hästi ka paljude teiste Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikade olukorda. Rukkiräägu seirega jätkamine on igati põhjendatud.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduslal pesitseb vähemalt 35 paari rukkirääku.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduslal pesitseb vähemalt 35 paari rukkirääku.

Mõjutegurid ja meetmed

– Rohumaade hävimine ja intensiivpõllumajandus.

Meetmed

1. Poollooduslike koosluste ja püsirohumaade hooldamine ja taastamine.
2. Olemasolevate püsirohumaade säilitamine.
3. Kultuurmaastikku rikastavate maastikuelementide säilitamine.
4. Täiendavast maaparandusest hoidumine.
5. Sobivate hooldusvõtete kasutamine.
6. Taimekaitsevahendite kasutamise piiramine.
7. Rukkiräägu perioodiline seire.

2.1.1.10. Herilaseviu (*Pernis apivorus*)

LiD I, LKS III, EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah

Herilaseviu on meil küllaltki hõreda asustusega rändlind. Herilaseviu on nime saanud oma põhiliste saakobjektide - herilaste - järgi. Sealjuures ei toitu ta herilaste, kimalaste ja mesilaste valmikutest, vaid vastsetest. Viu otsib pesi valmikuid jälgides ja jälitades, keda ta otsib toitumislendudel metsalagendikelt ja väiksematelt avamaamassiividelt (<http://bio.edu.ee/>). Herilaseviu toitub peamiselt putukatest ja on putukafauna mitmekesisuse indikaator. Liik on

tundlik põllumajandusmürkide suhtes. Herilaseviu on kaitsekorralduskavas eraldi nimetatud, kuna mosaiik- ja kultuurmaastike liigina, ei sobinud teda grupeerida metsa- ja sooliikidega.

2013. aastal Põhja-Liivi linnalal läbi viidud linnustiku inventuuri kohaselt on liigi arvukus alal märgatavalt langenud, seda ka Sookuninga looduskaitsealal. Seejuures on oluline, et herilaseviud on viimase kümne aastaga kadunud piirkondadest, mis on intensiivse põllumajandustootmise eesmärgil kasutusse võetud, arvukus on aga püsinud stabiilsena loodusmassiivide keskosades ja piirkondades, kus leidub rohkesti püsirohumaid. Näiteks on tühjaks jäänud kaks Sookuninga looduskaitsealal Tuuliku külas asunud pesitsusterritooriumit.

Pooled Sookuninga looduskaitsealal asuvatest herilaseviu pesitsuselupaikadest jäävad piiranguvööndisse, kus vajalikke kaitsemeetmeid rakendamata võivad pesitsusalad hävida ja esineda majandustegevusega kaasnevat pesitsusaegset häirimist. Herilaseviu elab küpsetes leht- ja segametsades või kuusikutes, eelistatult võimalikult vanades puistutes. Herilaseviu ohuteguriks on toitumisaladeks olevate poollooduslike koosluste võsastumine ja metsastumine.

Sookuninga looduskaitseala on osa Põhja-Liivi Natura linnualast, mille kaitse-eesmärgiks on herilaseviu soodsa seisundi tagamine. Põhja-Liivi Natura linnuala on, sealset herilaseviu asurkonna suurust arvestades, selle liigi jaoks Eesti tähtsuselt 2.-4. kaitstav ala. Tegu on seega alaga, kus herilaseviu soodsa seisundi saavutamine on rahvusvaheline kohustus ja ala omab suurt tähtsust kogu Eesti herilaseviu asurkonna kaitsel.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal pesitseb kolm paari herilaseviud
- Kaitsekorraldusperioodi eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal pesitseb kolm paari herilaseviud

Mõjutegurid ja meetmed

– Rohumaade hävimine ja intensiivpõllumajandus.

Meetmed

1. Poollooduslike koosluste ja püsirohumaade hooldamine ja taastamine.
2. Kultuurmaastikku rikastavate maastikuelementide säilitamine.
3. Taimekaitsevahendite kasutamise piiramine.

– Pesapaikade hävimine ja pesitsusaegne häirimine.

Meetmed

Tagada, et piiranguvööndis herilaseviu elupaiga pindala ühe paari territooriumil ei langeks alla 30 %.

2.1.1.11. Metsalinnustik

Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärgis toodud liikidest kuuluvad siia: hallpea-rähn (*Picus canus*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah], värbkakk (*Glaucidium passerinum*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah], händkakk (*Strix uralensis*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah], väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah], laanepüü (*Bonasa bonasia*) [LiD I, LKS III,

EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah]. Natura linnuala kaitse-eesmärgiks on täiendavalt väikekirjurähn (*Dendrocopus minor*) [LKS III, EPN 8, KE-ei, LoA-ei, LiA-jah]. Teistest kaitstavatest liikidest on Põhja-Liivi linnuala ja Sookuninga looduskaitseala väga oluline pesitsusala muusträhnile (*Dryocopus martius*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-ei, LoA-ei, LiA-ei] ja liigi peab edaspidi seadma kaitseala ja Natura ala kaitse-eesmärgiks.

Sookuninga looduskaitseala on osa Põhja-Liivi Natura linnualast, mille kaitse-eesmärgiks on hallpea-rähni, värbkaku, händkaku, väike-kärbsenäpi, laanepüü, väike-kirjurähni soodsa seisundi tagamine. Põhja-Liivi Natura linnuala kuulub, sealset hallpea-rähni, värbkaku, händkaku, väike-kärbsenäpi, laanepüü, väike-kirjurähni ja muusträhni asurkondade suurust arvestades, nende liikide jaoks Eesti tähtsuselt kümne olulisema kaitstava ala hulka. Tegu on seega alaga, kus metsalindude soodsa seisundi saavutamine on rahvusvaheline kohustus ja ala omab suurt tähtsust kogu Eesti metsalindude asurkondade kaitsel. Põhja-Liivi Natura linnuala kuulub Eesti kümne tähtsaima metsalinnustiku kaitseala hulka. Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärgis nimetatud metsalindudest enamused eelistab elada vanades metsades.

Hallpea-rähn pesitseb leht- või segametsades, samuti parkides (ka taluparkides), kus leidub suuri lehtpuid pesapaiga rajamiseks ja ümbritsevatel aladel esineb rohkesti peamiseks toiduks olevaid sipelgaid. Olulisim ohutegur on metsamajanduse tõttu vanade pesapaikadeks sobivate puude kadumine ja sipelgate arvukuse vähenemine.

Värbkakk on ulatuslikes metsamassiivides ja reeglina piirkonna kõige vanemates metsades pesitseja, kus leidub pesapaigaks sobivaid rähniõõnsusi ja arvukalt saagiks olevaid värvulisi ja pisinärlisi. Peamiseks ohuks on metsamajandusega kaasnev vanade metsade osakaalu vähenemine ja sobivate pesitsusalade kadumine.

Händkakk eelistab pesitseda suurtes loodusmassiivides asuvates küpsetes metsaosades, kus peab leiduma sobivaid õõnsaid tüükaid või muid suuri õõnsustega puid. Harva pesitsetakse ka metsatalude parkides või muudes sarnastes paikades, kus leidub õõnsustega põlispuud. Eriti sobivad liigile piirkonnad, kus metsamaastik vaheldub väikeste metsaheinamaade ja luhtadega, ühtlasi leidub ka sobivaid pesapaiku vanade metsade näol. Suurimaks ohuteguriks on vanade metsade ja suurte õõnsustega puude kadumine maastikust.

Väike-kärbsenäpp pesitseb eelkõige varjukates küpsetes metsades, kus leidub pesapaigaks sobivaid tüükaid. Oluline on varju loova kuuse olemasolu. Alla 40-aastastes metsades leidub liiki väga harva, sest neis puuduvad pesapaigaks sobivad puutüükad. Erandiks vaid halllepikud, kus puude kiire suremisega ja kuuse teise rinde tekkimisega kaasneb sobivate elupaikade kiirem teke. Suurimaks ohuteguriks on vanade metsade vähenemine ja metsamajanduse mõjul vajalike puistuelementide (seisvad surnud puud) ning sobiva metsastruktuuri (tugevad hooldusraied) kadumine. Liik eelistab niiskeid metsi ja armastatud pesitsusalad jäävad muuhulgas koprasoode ümbrusesse.

Laanepüü pesitseb vaid terviklikes loodusmassiivides ja eelistatult võimalikult vanades metsades, kus mitmekesine puistustruktuur pakub vajalikku varju ja ka sobivaid toitumistingimusi. Liigi jaoks on oluline sanglepa olemasolu, sest suur osa aastast toitutakse eelistatult lepa urbadest, pungadest ja võsudest. Sangleppa asendab edukalt mõnedes piirkondades hall-lepp. Suurimaks ohuteguriks on vanade metsade kadumine, lageraietega

elupaikade killustumine, raietega kaasnevast servamõjust tulenev röövluse suurenemine ja üldine metsamajandusega kaasnev puistute struktuuri muutus.

Väike-kirjurähn pesitseb lehtmetsades, kus leidub rohkesti surnud puitu. Sageli eelistatakse veekogude kaldaid ja põllumaade loodusliku metsastumisega tekkivaid hall-lepikuid. Viimane sobib liigile lepa lühikese eluea tõttu, mis toob kaasa kiire surnud puidu tekkimise. Ka koprasood on liigi poolt armastatud elupaigaks. Suurimaks ohuteguriks on lageraiepõhine metsamajandus ja intensiivne hooldusraie.

Musträhn pesitseb eelistatult küpsetes okas- või segametsades, eelkõige piirkondades, kus leidub pesapuudeks sobivaid vanu puid, valgusküllaseid ja sipelgaterohkeid männikuid. Olulisim ohutegur on metsamajanduse tõttu vanade pesapaikadeks sobivate puude kadumine ja sipelgate arvukuse vähenemine.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal pesitseb minimaalselt 4 paari hallpea-rähni, 4 paari värbkakku, 5 paari händkakku, 100 paari väike-kärbsenäppi, 30 paari laanepüüd. 5 paari väike-kirjurähni ja 10 paari musträhni.
- Kaitsekorraldusperioodi eesmärgid:
  1. Sookuninga looduskaitsealal pesitseb minimaalselt 4 paari hallpea-rähni, 4 paari värbkakku, 5 paari händkakku, 100 paari väike-kärbsenäppi, 30 paari laanepüüd. 5 paari väike-kirjurähni ja 10 paari musträhni.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Vanade loodusmetsade ning soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüübist 87% on tsoneeritud sihtkaitsevööndi, kus metsamajanduslikud tööd on keelatud.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Üldtunnustatud pesitsusaegsest raierahust kinnipidamine.
2. Võimaluse korral Kopra poolt tekitatud üleujutuste tõttu surnud puid ei koristata ja kopra asurkonda ei kahjustata.
3. Tagada, et piiranguvööndis säilib piisav vanametsa (60 a ja vanem mets) osakaal.

2.1.1.12. Soolinnustik

Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärgis toodud liikidest kuuluvad siia: soo-loorkull (*Circus pygargus*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah], mudatilder (*Tringa glareola*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah], sookurg (*Grus grus*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah], teder (*Tetrao tetrix*) [LiD I, LKS III, EPN 7, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah], punaselg-õgija (*Lanius collurio*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah], öösorr (*Caprimulgus caprimulgus*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-jah, LoAei, LiA-jah]. Lisaks on Natura linnuala kaitse-eesmärkidena nimetatud ja Sookuninga looduskaitsealal olulise paaride arvuga esindatud järgmised soodega seotud liigid: punajalg-tilder (*Tringa totanus*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-ei, LoA-ei, LiA-jah], hallõgija (*Lanius excubitor*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-ei, LoA-ei, LiA-jah], rüüt (*Pluvialis apricaria*) [LiD I, LKS III, EPN 8, KE-ei, LoA-ei, LiA-jah], väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*) [LiD I, LKS II, EPN 7, KE-ei, LoA-ei, LiA-jah], ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*) [LiD I, LKS III,

EPN 8, KEei, LoA-ei, LiA-jah],. Soolinnustiku kaitse-eesmärgi kriteeriumid on seatud 2005. aasta Sookuninga madalsoode ja rabade linnustiku loendusandmete põhjal (Leivits, 2005).

Sookuninga looduskaitseala on osa Põhja-Liivi Natura linnualast, mille kaitse-eesmärgiks on soo-loorkulli, mudatildri, sookure, tedre, punaselg-õgija, punajalg-tildri, hallõgija, rüüda, väikekoovitaja ja kiivitaja soodsa seisundi tagamine. Põhja-Liivi Natura linnuala kuulub, sealset mudatildri, punaselg-õgija, öösorri, rüüda ja väikekoovitaja asurkondade suurust arvestades, nende liikide jaoks Eesti tähtsusest kümne olulisema kaitstava ala hulka. Tegu on seega alaga, kus soolindude soodsa seisundi saavutamine on rahvusvaheline kohustus ja ala omab suurt tähtsust kogu Eesti soolindude asurkondade kaitseks.

1960-ndatel aastatel sooladele ja nende servadesse rajatud mastaapsed maaparandusobjektid on kohalike soode seisundit aastakümnete vältel halvendanud. Kraavituse tõttu aset leidva veetaseme alanemisega seiskub turbasambla kasv ja tekivad tingimused männi vohamiseks. Sellega kaasneb lagesoode puistumine ja turba lagunemine. Kuna lagerabade puistumise protsess on väga aeglane, on muutused männi katvuses näha alles 30-50 aasta möödudes. Kuna enamik rabas pesitsevaid kurvitsalisi on lagedalembesed ning üldjuhul väga tundlikud puurinde esinemise suhtes, siis on selle aja peale liigid alalt kadunud. Osad soodega seotud liigid (teder) sõltuvad lisaks soode servades asuvatest soostuvatest metsadest. Maaparanduse mõjul sellised metsad teisenevad täielikult ja muutuvad soostuvates metsades elavate liikide jaoks sobimatuteks.

Suur osa soodes pesitsevatest linnuliikidest sõltuvad arvestataval määral pesitsusalade naabrusesse jäävast kultuurmaastikust. Näiteks kasutavad tedred soode servades asuvaid rohumaid ja põlde mængupaigana, seejuures võidakse sellistele rohumaadele rajada ka pesa. Väga oluliseks toetavaks toitumiselupaigaks on põllud soodes pesitsevatele kurvitsalistele, eriti rüüdale. Liigniisketel ulatuslikel rohumaadel käivad soodest toituma aga kõik kurvitsaliste liigid. Soid ümbritsevate põllumaade kasutuslaad mõjutab ööliblikate rohkust ja öösorri käekäiku. Nii mõjutab põllumajanduses toimuv otseselt ka soolindude seisundit. Negatiivset mõju avaldab põllumajandusmürkide kasutamine, mis vaesustab kogu põllumaade elustikku, sealhulgas lindude toidubaasi. Samuti halvendab toitumisalade kvaliteeti põllumaade maaparandus.

Rabamassiivid pakuvad sobivaid elupaiku inimpelglikele liikidele, kes elutsevad peamiselt lagedates ja älverikastes rabades.

Soo-loorkulli elupaigaks on mitmekesised avamaastikud, kus leidub pesapaigaks sobilikku põõsassoode ja roostikku. Liik toitub närilistest, keda otsib soode ja niitude kohalt. Sookuninga looduskaitsealal on pesitsenud kaitseala piiranguvööndis kobraste üleujutuselal. Toitumisaladena on aga olulised nii kaitseala sood kui ka kultuurmaastik. Liiki ohustab põllumajanduse intensiivistumine ja kuivendumismõjudega kaasnev elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus.

Mudatilder pesitseb rabades ja siirdesoodes, eelistades soode veerikkamaid piirkondi - õõtsikuid ja laugastikke. Sookuninga looduskaitsealal pesitseb Kodaja, Rongu ja Ruunasoo rabal. Liiki ohustab kuivendumismõjudega kaasnev elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus. Sookurg esineb Sookuninga looduskaitsealal võrdlemisi arvuka läbirändajana kuid vähemas arvukuses pesitsejana. Sookure toidu moodustab mitmesugune taimne saadus, samuti

väikesed imetajad, kahepaiksed ja roomajad, mistõttu toitumisalana kasutab avamaastikke – lagerabasad, põlde ja heinamaid. Pesitseb sooservades, lagerabal, sooõõtsikutel ja koprasoodes. Pesad paiknevad hajali.

Tedre elupaigaks on nii avatud sookooslused, eriti aga nende soostunud servametsad, vähem kultuurmaastik, sealhulgas eelkõige rohumaad. Seltsingulised mängud paiknevad pesituspaikade läheduses lagedatel aladel, lagerabadel. Tedre põhitoiduks on kaseurvad. Üldine arvukuse trend Eestis on väga tugevas languses. Sookuninga looduskaitsealal mängis 2004. a veel vähemalt 24 kukke, 2009. a oli säilinud vaid 9 kukke ja 2011. a 8 kukke. Varasemate andmete alusel võib hinnata, et veel 20 aastat tagasi oli liigi arvukus Sookuninga looduskaitsealal minimaalselt 50 kukke. Tegu on kõige ebasoodsama seisundiga kaitse-eesmärgiks oleva liigiga Sookuninga looduskaitsealal. Liiki ohustab kuivendumõjudega kaasnev elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus, samuti põllumajanduse intensiivistumine.

Punaselg-õgija looduslikuks elupaigaks on mitmekesised avamaastikud. Sookuninga looduskaitsealal pesitseb liik peamiselt väheintensiivselt majandatud kultuurmaastikul ja soodes. Liik puudub monotoonselt ja intensiivselt majandatud põllumaastikul, kus põllumajandusmürkidega on hävitatud rikkalik putukafauna. Liiki ohustab intensiivpõllumajandus ja soodes kuivendumõjudega kaasnev elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus.

Öösorr pesitseb peamiselt puisrabas, harvem nõmmedel ja kuivadel raiesmikel. Ka Sookuninga looduskaitsealal pesitseb liik valdavalt sooserva puisrabadel ja rabamännikutel. Tegu on putuktoidulise liigiga, kes toitub peamiselt ööliblikatest. Liiki esineb vaid loodusmaastikus ja suurimaks ohuteguriks on inimõju, mis vähendab ööliblikate rohkust.

Punajalg-tilder pesitseb peamiselt avatud rannamaastikul ja ulatuslikel lagesoodel, peamiselt rabadel. Sookuninga looduskaitsealal pesitseb Rongu ja Kodaja rabas. Soodes ohustab liiki kuivendumõjudega kaasnev elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus. Toitumas käiakse ka soid ümbritseval liigniiskel kultuurmaastikul.

Hallõgija pesitseb Eesti tingimustes puisrabades, kuid toitumiseks kasutab aeg-ajalt ka avatud heinamaid ja põlde, eriti talviti.

Rüüt pesitseb Eestis vaid keskmise suurusega või suurtel rabadel, eelkõige märgadel lagerabadel, väga harva ka siirdesoods. Sookuninga looduskaitsealal pesitseb arvukalt Kodaja ja Rongu rabas. Liiki ohustab kuivendumõjudega kaasnev elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus. Toitumisalad ulatuvad raba ümbritsevatele põllumaadele, mis on oluliseks toetavaks toitumisalaks.

Väikekoovitaja pesitseb suurtel lagerabadel. Sookuninga looduskaitsealal pesitseb Rongu ja Kodaja rabas. Liiki ohustab kuivendumõjudega kaasnev elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus.

Kiivitaja pesitseb Eestis kõikjal kultuurmaastikul, loodusmaastikust sobivad vaid ulatuslikud lagesood. Sookuninga looduskaitsealal pesitseb peamiselt Rongu ja Kodaja rabas, vähemal arvul ka Tuuliku ja Sooküla põldudel. Soodes ohustab liiki kuivendumõjudega kaasnev elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal pesitseb minimaalselt soolookulli 1 paar, mudatildrit 22 paari, sookurget 10 paari, tetresid 25 kukke, punaselgõgijat 20 paari, punajalg-tildrit 10 paari, hallõgijat 3 paari, rüüta 40 paari, väikekoovitajat 5 paari ja kiivitajat 25 paari,
- Kaitsekorraldusperioodi eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal pesitseb minimaalselt soo-lookulli 1 paar, mudatildrit 22 paari, sookurget 10 paari, tetresid 25 kukke, punaselgõgijat 20 paari, öösorri 55 paari, punajalg-tildrit 10 paari, hallõgijat 3 paari, rüüta 40 paari, väikekoovitajat 5 paari ja kiivitajat 25 paari.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Sooelupaikadest 100% on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Maaparandus, soode kuivendamine.

Meetmed

Loodusliku veerežiimi taastamine.

– Soid ümbritseva kultuurmaastiku kasutusele võtmine intensiivpõllumajanduse viljelemiseks.

Meetmed

1. Taimekaitsevahendite kasutamise piiramine.
2. Poollooduslike koosluste ja püsirohumaade säilitamine ja taastamine.

2.1.1.13. Läbirändel peatuvad linnud

Sookuninga looduskaitseala on oluline rändepeatuspaik rändlinnuliikidele: suur-laukhani (*Anser albifrons*) [LiD ei, LKS-ei, EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah], väike-laukhani (*Anser erythropus*) [LiD I, LKS I, EPN 4, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah], laululuik (*Cygnus cygnus*) [LiD I, LKS II, EPN 8, KE-jah, LoA-ei, LiA-jah], rabahani (*Anser fabalis*) [LiD ei, LKS-ei, EPN 8, KE-ei, LoA-ei, LiA-ei].

Nii sügis- kui ka kevadrändel peatuvad lagerabas laugastel ja põldudel puhkamiseks ja toitumiseks suur-laukhanede, laululuikede ja rabahanede salku, kes kasutavad puhkealadena lagerabasad, toitumisaladena põlde ja niidetud heinamaid. Lisaks kaitse-eesmärgina nimetatud liikidele peatub looduskaitsealal hulganisti veel rabahane. Rabahane ei ole kaitseala kaitseeesmärkide hulka arvatud. Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek nimetada rabahani kaitse-eesmärkide hulka. Kaitseala kaitse-eesmärkide hulgas on globaalselt ohustatud ja väga haruldane väike-laukhani, keda ei ole viimastel aastatel piirkonnas enam kohatud.

Sookuninga looduskaitsealal on hanede ja luikede jaoks olulisteks toitumisaladeks olnud ulatuslikud hooldatud rohumaad Tuuliku külas. Tänapäevaks on see piirkond kasutuses vilja-, rapsi- ja ristikut põldudena. Sookuninga looduskaitseala on rändlindude peatumisalana oluline eelkõige sügisperioodil ja tõenäoliselt ei paku koristatud põllud lindudele samaväärset toidubaasi kui rohumaad. Rändel peatuvate hanede ja luikede arv Sookuninga looduskaitsealal on viimasel ajal olnud tagasihoidlik. Ööbimispaikadena on leidnud kasutamist vaid suured sood. Kevadrändel peatuvate lindude jaoks sobib põllukultuuridest eelkõige talivilvi, mille kasvupinnad on vähenenud. Rändlindude toitumisalade säilimiseks on

oluline poollooduslike koosluste ja kultuurrohumaaade hooldamine ja taastamine. Olulise väärtusega oleks Sooküla põldude rohumaaana kasutusele võtmine.

Sookuninga looduskaitseala kaitse-eeskirja järgi on kaitsealal jahipidamine lubatud vaid ulukite arvukuse reguleerimise eesmärgil. Olukorda, kus lindude arvukus vajaks kaitsealal reguleerimist, ei saa tekkida ja linnujaht peab kaitsealal jätkuvalt olema eranditeta keelatud.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal peatuvad kevad- ja sügisrändel suur-laukhani, laululuik ja rabahani.
- Kaitsekorraldusperioodi eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal peatuvad kevad- ja sügisrändel suur-laukhani, laululuik ja rabahani.

Mõjutegurid ja meetmed

+ **Linnujaht on keelatud**

– **Maaparandus, soode kuivendamine.**

Meetmed

Loodusliku veerežiim taastamine.

– **Rohumaade võsastumine ja metsastumine.**

Meetmed

1. Poollooduslike koosluste ja püsirohumaaade taastamine ja hooldamine.
2. Maaviljeluses taliviljakasvatuse või püsirohumaaade eelistamine.

2.1.2. Imetajad

2.1.2.1. Tiigilendlane (*Myotis dasycneme*) ja teised käsitiivalised

LoD II ja IV, LKS-II, EPN 7, KE-jah, LoA-jah².

Tiigilendlane on üks suurimaid meil esinevatest nahkhiirtest. Tema kehapikkus on 51...73 mm ja kaal 10,5...28,5 g. Tiigilendlase levila kulgeb kitsa vööndina Belgiast Euroopas kuni Jenissei jõeni Aasias. Eestis on tiigilendlast leitud nii mandrilt kui ka Saaremaalt, kuid ta on võrdlemisi haruldane. Tiigilendlase elupaikadeks on hõredad puistud ning puude ja lagendikega vahelduvad alad. Tiigilendlane toitub vaid väiksemate järvede, tiikide ja aeglase vooluga jõgede kohal lennates. Päeval varjuvad loomad majade katusealustesse, seinapragudesse ning ka puuõõntesse.

Käsitiivaliste poegimiskolooniate ja varjepaikadena on vajalik suurte, õõnsustega puude esinemine. Seejuures on ka oluline, et koloonia läheduses asuks toitumisala. Nii asuvad osade liikide poegimiskolooniad vanades õõnsustega puudes, mis tihtipeale paiknevad veekogu läheduses asuvates vanades metsatükkides. Keskealistes ja vanemates segametsades vältida lõppraiena lageraiet. Valikraie korras säilitada vanad õõnsustega puud. Ei raiuta üle 140 aastaseid okaspuid, üle 120 aastaseid kõvalehtpuid ja üle 100 aasta vanuseid pehmelehtpuid.

---

² LoD – Loodusdirektiivi lisa number; LKS – Looduskaitse-eeskirja kohane kaitsekategooria; EPN – Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kategooria; KE – Looduskaitseala kaitse-eesmärk; LoA – Loodusala kaitseeesmärk

Käsiivaliste toiduks olevate putukate arengutsüklid toimuvad vees. Seetõttu on piisava toidubaasi tagamiseks vajalik ulatuslike, heas seisundis olevate märgalade olemasolu. On teada, et paljud liigid esinevad vaid juhul, kui ümbritsevas maastikus on piisav hulk lagedaid, toitumiseks sobilikke märgalaid, nagu luhad, sood, jõed ja järved. Kuna maakuivendamisel vähenevad toiduks olevate putukate sigimisvõimalused, väheneb ka toidubaas ja sellega elupaiga sobivus käsiivalistele. Olemasolevad looduslikud elupaigad on seega käesoleval ajal põhiliseks soodsa seisundi tagamise meetmeks.

Sookuninga looduskaitsealal on arvukalt vanasid põlispuudega taluparke, mis on arvestatavaks elupaigaks käsiivalistele. Vanade taluasemete korrastamisel tuleb vältida käsiivalistele sobivate vanade õõnsustega puude raiumist.

Sookuninga looduskaitsealal on tiigilendlast kohatud Lanksaare külas (puis)karjamaadel ning Reiu jõe orus. Käsiivaliste levik kaitseala vajab täpsustamist. Natura standardandmebaasis on tiigilendlane nimetatud, kui Sookuninga looduslal elav liik.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitseala tiigilendlaste asurkonna suurus on vähemalt 10 isendit.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:
  1. Sookuninga looduskaitseala tiigilendlaste asurkonna suurus on vähemalt 10 isendit.
  2. Sookuninga looduskaitseala käsiivaliste liigiline koosseis ja levik on täpsustatud.

Mõjutegurid ja meetmed – Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

Raietööde käigus jäetakse alles vanad õõnsustega puud.

– Märgalade kuivendamine

Meetmed

Sooelupaikade loodusliku veerežiimi taastamine.

2.1.2.2. Saarmas (*Lutra lutra*)

LoD II ja IV, LKS-III, EPN 8, KE-jah, LoA-jah

Saarmas on saleda kehaga kärplane. Ta on Eesti vee-elulistest kiskjatest suurim (peaaegu meetripikkune). Eestis on viimasel ajal saarmate käsi hästi lüüdnud. Nende arvukus on tõusnud poole sajandi jooksul paarisajalt paari tuhande isendini. Saarmas eelistab elada järsukaldaliste jõgede kallastel. Jõekaldasse uuristab ta endale uru, mille suue avaneb vee alla. Ta ei ütle aga ära ka teiste loomade rajatud pesadest. Saarmad on üksikeluviisilised loomad, kes tegutsevad peamiselt videvikus. Toituvad saarmad peamiselt vees elavatest loomadest, kellest peamise osa moodustavad kalad, aga söövad nad ka vähke, konni, hiiri, linnupoegi, limuseid. Looduslikuks vaenlaseks võib osutada hunt, kuid üldiselt saarmatel neid eriti ei ole (<http://bio.edu.ee/>).

Sookuninga looduskaitsealal on registreeritud saarma esinemine Reiu jões. Natura standardandmebaasis on saarmas nimetatud, kui Sookuninga looduslal elav liik.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal elab vähemalt kolm paari saarmaid.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal elab vähemalt kolm paari saarmaid.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Saarmale sobivad elupaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndi.

– Ohutegureid ei ole teada.

2.1.3. Putukad

Kaitsealustest putukatest on sookuninga looduskaitsealal kirjeldatud valgelaup-rabakiili (*Leucorrhinia albifrons*) [LoD IV, LKS-III, EPN 8, KE-ei, LoA-ei] esinemine. Valgelaup-rabakiil on keskmise suurusega kiil, kelle tiibade siruulatus küünib 6 cm-ni. Lääne-Euroopas on see kiililiik peaaegu hävinud. Eestis on liik levinud üle kogu riigi. Valgelaup-rabakiil elab peamiselt soomaastikus, kus on väiksemaid taimestikurikkaid umbjärvi ja rabalaukaid. Liiki ohustavad sobivate elupaikade vähenemine soo- ja rabamaastiku hävimine (Paal, 2004).

Kolmanda kaitsekategooria liigina ei ole valgelaup-rabakiili seatud looduskaitseala kaitseesmärgiks. Liigi kaitse tagatakse läbi sooelupaikade kaitse.

2.1.4. Soontaimed

Sookuninga looduskaitsealal kasvab üks I kaitsekategooria taim: Virgiinia võtmehein (*Botrychium virginianum*); kaks II kaitsekategooria taim: sagristarn (*Carex irrigua*) ja õrn tarn (*Carex disperma*) ning kuus III kaitsekategooria taimeliiki: vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*), laialehine neuuvaip (*Epipactis helleborine*), lõhnav käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), suur käöpõll (*Listera ovata*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*). Kolmanda kaitsekategooria taimeliikide kaitse tagatakse läbi elupaikade kaitse ning eraldi nimetatud liike kaitsekorralduskavas ei käsitleta.

2.1.4.1. Virgiinia võtmehein (*Botrychium virginianum*)

LoD-ei, LKS-I, EPN 4, KE-ei, LoA-ei

Virgiinia võtmehein on sõnajalgtaimede hulka kuuluv eostaim. On inimpeelglik liik, mis on Eestis väga haruldane, kasvades üksikutes kasvukohtades Alutagusel ja Pärnumaal. Eestis on viimaste aastate arvukus stabiilne. Keskkonnaregistrisse on kantud 30 leiukohta. Sobivateks kasvukohtadeks on segametsad, eelistades kasvada kraavikallastel, metsalagendikel või metsasihtidel (<http://bio.edu.ee/>).

Sookuninga looduskaitsealal kasvab Virginia võtmehein kaitseala idaosas metsasihil. Kasvukoha seisund halveneb. Kasvukoha metsasiht kasvab kinni noorte kuuskedega, millega taime kasvuks vajalikud valgustingimused halvenevad. Võtmeheina säilimiseks tuleb kasvukohas valgustingimusi parandada. Valgustingimuste parandamisel tuleb arvestada, et liik ei talu täisvalgust. Liigi kasvukoha hooldustööd tuleb teostada käsitsi, sest liik ei talu tallamist ja eriti kahjustav on masinatega liikumine. Hooldustööd on soovitatav läbi viia talvel, külmunud pinnasega. Esimese tööna tuleb likvideerida kasvukohas kasvama hakanud kuused. Muu võsa osas võiks oodata Nigula vaatluste tulemusi ning hooldatud ja kontrollalade võrdlusi.

Virgiinia võtmehein ei ole nimetatud Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärgiks. Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek nimetada Virgiinia võtmehein sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on vähemalt üks Virgiinia võtmeheina kasvukoht.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on vähemalt üks Virgiinia võtmeheina kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

– Kasvukoha kinnikasvamine, tallamine.

Meetmed

1. Kasvukoha mõõdukas võsatõrje.
2. Kasvukoha seire.
3. Kaitsekorra muutmine. Virgiinia võtmeheina nimetamine kaitse-eesmärgiks.

2.1.4.2. Sagristarn (*Carex irrigua*)

LoD-ei, LKS-II, EPN 7, KE-ei, LoA-ei

Sagristarn on mitmeaastane tarnaliik, mis kasvab siirdesoometsades. Teada on ligikaudu 35 liigi leiukohata üle Eesti. Taime arvukus väheneb. Sookuninga looduskaitsealal kasvab sagristarn Sookuninga sihtkaitsevööndis. Sagristarna kasvukohtasid ohustavad kuivendustööd ja veerežiimi muutused. Liigi kaitse tagatakse läbi elupaiga kaitse. Sagristarna kasvukoha loodusliku veerežiimi taastamine/säilitamine on seotud raba ja siirdesoo elupaikade taastamise ja säilitamisega.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on vähemalt üks sagristarna kasvukoht.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on vähemalt üks sagristarna kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

– Sooelupaikade kuivendamine ja turba võtmine.

Meetmed

Loodusliku veerežiimi taastamine.

2.1.4.3. Õrn tarn (*Carex disperma*)

LoD-ei, LKS-II, EPN 7, KE-ei, LoA-ei

Õrn tarn on mitmeaastane peamiselt soovikumetsades kasvav taim. Kasvab paiguti Eesti mandriosas, peamiselt Alutagusel ja Edela-Eestis (<http://bio.edu.ee/>). Sookuninga looduskaitsealal on taime leitud Jäärja sihtkaitsevööndist. Eestis taime arvukus väheneb. Peamiseks arvukuse vähenemise põhjuseks on kasvukohtade kuivendamine ja lageraie. Liigi kaitse tagatakse läbi elupaiga kaitse. Õrn tarna kasvukohtade taastamine/säilitamine on seotud kaitseala soovikumetsade loodusliku veerežiimi taastamisega.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on vähemalt üks õrn tarna kasvukoht.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on vähemalt üks õrn tarna kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

– **Soostuvate ja soo-lehtmetsade kuivendamine.**

Meetmed

Loodusliku veerežiimi taastamine.

2.1.5. Sammaltaimed

Sookuninga looduskaitsealal on kirjeldatud kaks III kaitsekategooria samblaliiki.

Lindbergi turbasammal (*Sphagnum lindbergii*) [LoD V, LKS-III, EPN 7, KE-ei, LoA-ei] on rabades peamiselt älvastes esinev turbasammal. Sookuninga looduskaitsealal kasvab Ruunasoos vanades labidaturba karjäärides (10 m² suurusel alal) soo põhjaservas ja loodeotsas älvastes. Liiki ohustab rabade kuivendamine. Liigi kaitse tagatakse raba elupaiga kaitsega.

Sulgjas õhik (*Necrea pennata*) [LoD-ei, LKS-III, EPN 6, KE-ei, LoA-ei] on vanade metsade tunnusliik. Ta kasvab vanade, suurte lehtpuude tüvealustel. Liiki ohustab vanade metsaelupaikade kadumine. Liigi kaitse tagatakse läbi metsaelupaiga kaitse.

Kolmanda kaitsekategooria samblaliikide kaitse tagatakse läbi elupaikade kaitse ning eraldi nimetatud liike kaitsekorralduskavas ei käsitleta.

2.1.6. Seened

2.1.6.1. Lepa-kärbseseen (*Amanita friabilis*)

LoD-ei, LKS-II, EPN 6, KE-ei, LoA-ei

Lepa-kärbseseen kuulub punase kärbseseenega ühte alamperekonda. Lepa-kärbseseene põhiline erinevus punasest kärbseseenest on rõnga puudumine. Euroopas on lepa-kärbseseen

haruldane ja seetõttu on liigi esinemise kohta vähe teada. Lepa-kärbseent võib leida juulist septembrini. Kasvab niisketes sega- ja lehtmetsades. (Veldre, 2001). Liiki on suhteliselt vähe uuritud. Sookuninga looduskaitsealal on kirjeldatud üks kasvukoht.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitseala on vähemalt üks lepakärbseene kasvukoht.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitseala on vähemalt üks lepa-kärbseene kasvukoht.

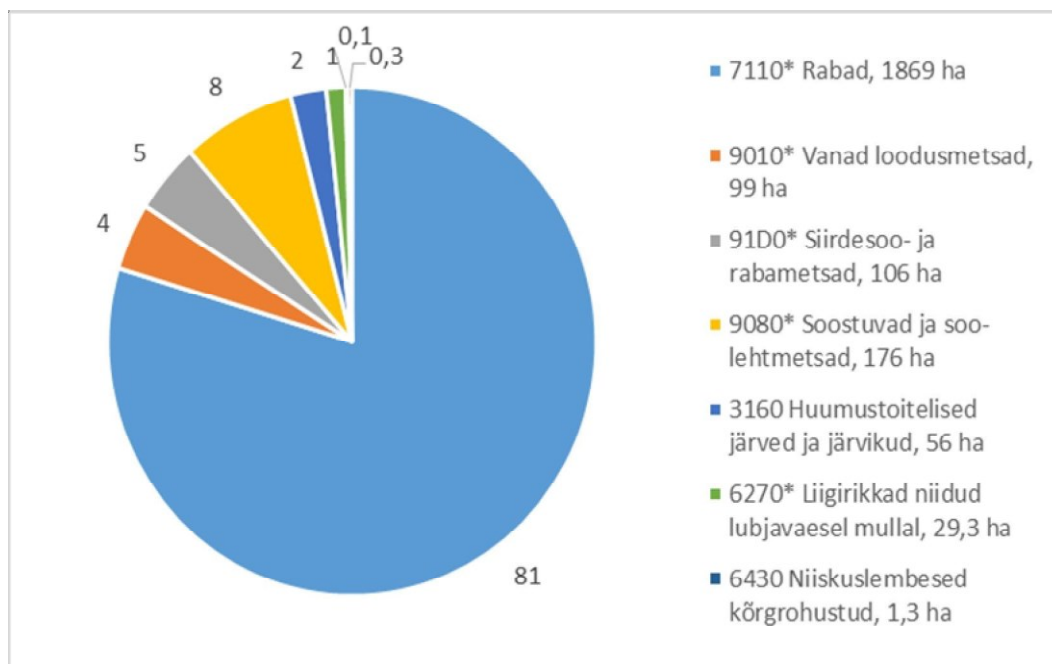
Mõjutegurid ja meetmed

- + Liigi teadaolev kasvukoht on tsoneeritud sihtkaitsevööndi.
- Ohutegureid ei ole teada.

2.2. Elupaigatüübid

Sookuninga looduskaitsealal domineerivad metsa- ja rabamaastikud, vähemal määral leidub ka pool-looduslike kooslusi niitude näol. Looduslikest kooslustest (loodusdirektiivi I lisa elupaigad) suurima osa moodustavad sooelupaigad (joonis 6, tabel 1), millest valdavad rabad (7110*). Siirdesood ning kuivenduse tõttu kujunenud rikutud kuid taastumisvõimelised rabad (7120) levivad suhteliselt väikesel pindalal looduslike rabade servades. Kuna suur osa kaitseala metsadest on olnud 20. sajandil intensiivselt majandatavad ning metsamajanduslikel eesmärkidel kuivendatud, kvalifitseerub loodusdirektiivi I lisa elupaikadeks väiksem osa metsadest. Suurim osakaal metsaelupaikadest on siirdesoo- ja rabametsadel, millele järgnevad vanad loodusmetsad. Arvestataval pindalal levivad veel soostunud ja soolehtmetsad. Poollooduslike kooslustena majandatavad niidud levivad peamiselt kaitseala lääneosas piiranguvööndis.

Natura elupaikadeks kvalifitseerub summaarselt 53 % kaitstavast alast; Natura 2000 eesmärgina seatud elupaikade pindalade summaarne eesmärk on 41,2 %. Potentsiaalsed elupaigad (eelkõige metsaelupaigad), mis 30 a jooksul arenevad loodusliku arengu teel ja loodusliku veerežiimi taastamise toel, moodustavad kaitsealast 7 %. Ülejäänud elupaikadeks mittekvalifitseeruvad 13 % moodustavad peamiselt majandatud või noored kuni eelkõpsed ühealised metsad ning kuni küpsed sekundaarsed kõdusoometsad. Väiksema osa alast moodustavad põllumaad ja kultuurrohumaad.

Joonis 7. Natura elupaikade levik Sookuninga looduskaitsealal.

Tabel 1. Sookuninga looduskaitseala (Sookuninga loodusala) elupaigatüüpide pindalad ja seisundi hinnang Natura 2000 standardandmebaasi ja 2012-2013 a inventuuri ning elupaigaandmete täpsustuste alusel. (Kursiivis on kirjas elupaigad, mis ei ole nimetatud loodusala andmebaasis).

Elupaiga KOOD	Elupaigatüüp	Pindala (ha)	Pindala (ha) 2013 a. seisuga		NATURA elupaikade seisund (ha)		
		(Natura andmebaas)	kogu kaitsealal	sihtkaitsevööndis	A	B	C
3160	Huumustoitelised järved ja järvikud	53,1	56,7	56,7	56,7		
3260	Jõesed ja ojad	59	-	-			
6270*	Liigirikkad niidud lubjavesel mullal	29,5	188,6	2	58,8	99,8	30
6430	Niiskuslembesed kõrgrohustud	1,8	0,9	-		0,9	
6510	<i>Aas-rebasesaba ja ürtpunanupuga niidud</i>	-	29,7	-		24,6	5,1
6530*	Puisniidud	5,9	-	-			
7110*	Raba	1870	1522,9	1522,9	1332,5	148,5	41,9
7120	<i>Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad</i>	-	161,5	161,5		25,4	136,1
7140	Siirde- ja õõtsiksood ¹	0	55	55	9,7	41,2	4,1
7150	Nokkhenakooslused ²	0	0	0			
9010*	Vanad loodusmetsad	94,9	225	197,8	110,7	67,2	47,1
9050	Rohunditerikkad kuusikud	5,9	10,2	10,2		10,2	
9080*	Soostuvad ja soolehtmetsad	182,9	126,7	105,3	6,2	60,4	60,1
91D0*	Siirdesoo- ja rabametsad	129,8	566,3	566,3	20,2	363,5	182,6
	KOKKU	2432,8	2943,5	2677,7	1594,8	841,7	507

¹ Siirde- ja õõtsiksood on algselt arvestatud raba elupaigatüübi koosseisu.

² Nokkheinakooslused on osa raba elupaigatüübist.

2.2.1. Huumustoitelised järved ja järvikud (3160)

Elupaigatüüpi kuuluvad turba ja humiinhapete tõttu pruuniveelised looduslikud järved ja järvikud peamiselt rabades või rabastuvates nõmmedes; pH on sageli 3-6. Taimekooslused kuuluvad *Utricularietalia* seltsi. Sellesse elupaigatüüpi tuleks Eestis lugeda nii "tõelised"

huumustoitelised (düstroofsed) ja atsidotroofsed järved, kui ka pehme pruuni veega segatoitelised järved (Paal, 2004).

Elupaigatüüp hõlmab Tõrga/Kodaja, Sandre, Rongu, Ruunasoo, Rakste rabades paiknevaid rabalaukaid. Natura standardandmevormi kohaselt hõlmab elupaik kaitsealast 0,9% ehk 52,8 ha, digitaliseeritud kaardi järgi (käesolevas töös) 56,4 ha. Elupaik ei ole eraldi Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärgiks nimetatud, kuid on Sookuninga loodusala kaitseeesmärgiks.

Laukad ja laugastikud on vanade rabakoosluste loomulikuks osaks ning on väga esinduslikud ja heas seisundis. Natura standardandmevormi kohaselt on eeskujuliku esindatusega, eeskujuliku kaitsestaatusega ja üliväärtuslikud. Laukad levivad kuivendusest mõjutamata rabades, neile ei avaldu otseseid olulisi inim mõjusid. Tegelikult on kuivendusest mõjutatud rabaservaaladel (nt Ruunasoo raba) laugaste veetase servakuivendusest mõjutatud. Laukad on olulised rändlindude puhkealad. Laugaste säilimisele aitab kaasa rabaservaalade veerežiimi parandamine servakraavide sulgemise teel.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp huumustoitelised järved ja järvikud säilinud vähemalt 56 ha suurusel alal, seisundiga A (väga hea).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp huumustoitelised järved ja järvikud säilinud vähemalt 56 ha suurusel alal, seisundiga A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

– **Rabaservades toimivate kuivendussüsteemide kuivendav mõju.**

Meetmed

Loodusliku veerežiimi taastamine.

2.2.2. Jõed ja ojad (3260)

Tasandikel ja mäestike jalameil voolavad jõed veesisese või ujuva taimestuga. Eestis vastab elupaigale vooluveekogu kasvukohatüüp. Jõgesid ja ojasid võib samuti liigitada troofsuse põhjal, kuid nende erinevused ei ole Eesti tingimustes seisuveekogudega võrreldes eriti suured. Vooluvete taimestu kujunemine sõltub peamiselt voolu kiirusest ja jõesängi ehitusest; väikejõgedede puhul on taimede arengu seisukohast suur tähtsus samuti valgusoludel. Kalda ehitusest ja koostisest oleneb kaldataimkatte ulatus ja struktuur. Seisva veega soodid sarnanevad taimestu poolest enam rohketoiteliste järvedega (Paal, 2000).

Elupaigatüüp on kaitseala kaitse-eesmärgina nimetatud. Natura andmebaasis on selle pindala 59 ha, seisund (B). Tegemist on ekslikult arvestatud pindalaga. Tegelikult on Sookuninga looduskaitseala jõed ja ojad kraavitatud. Elupaigatüübina võib teatud mõõndustega arvestada Reiu jõe ülemjooksu ala ca 1,5 km ulatuses (pindala arvestuslikult 0,5 ha, seisund (C)). Pin/Matra projekti käigus soovitati see taastada (Seeberg Kitneas, 2005). Tegelik vajadus puudub, kuna jõgi on leidnud endale loodusliku sängi, elustik on rikkalik, jõgi on asustatud saarma poolt ja jõe seisund paraneb loodusliku arengu tulemusena. Ohutegurina tuleb

arvestada väljaspool kaitseala olemasolevate kuivendussüsteemide hooldustööde käigus jõgedesse kanduva hõljumsettega, mis põhjustab jõgede veekvaliteedi langust.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp jõed ja ojad säilinud vähemalt 1,5 km lõigul, seisundiga vähemalt C (arvestatav).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:
  1. Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp jõed ja ojad säilinud vähemalt 1,5 km lõigul, seisundiga vähemalt C (arvestatav).
  2. Elupaigatüübi seisundi paranemine loodusliku arengu tulemusena.

Mõjutegurid ja meetmed

+ **Kraavitatud Reiu jõesängis on hakanud kujunema looduslik voolusängiks.**

– **Jõesängide puhastamine ja süvendamine.**

Meetmed

Mitte süvendada ega puhastada kraavitatud jõeosasisid, lastes neil aeglaselt kujundada sängi looduslikumaks.

– **Olemasolevate kuivendussüsteemide hooldus.**

Meetmed

Kuivendussüsteemide hooldamisel rajada kogumiskraavidele settebasseinid.

2.2.3. Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)

Siia elupaigatüüpi on arvatud nii liigirohked aruniidud parasniisketel muldadel kui ka liigirikkamad paluniidud. Taimkate on kujunenud pikaajalise karjatamise või niitmise mõjul. Et elupaik püsiks tuleb jätkata majandamist tavapärasel viisil, seejuures mitte väetades (Paal, 2004).

Pool-looduslikud niidud esinevad Nigula raba ümbritsevatel aladel, kohati suuremate, kohati väiksemate niidulaikudena. Niidualad on koondunud looduskaitseala kirde, kagu ja lõunaossa ning pikki idapiiri. Kasvukohatüüpidest valitseb niiske pärisaruniidu kasvukohatüüp (2.1.4.2.), esineb ka kuiva pärisaruniidu kasvukohatüüpi (2.1.4.1.) ja mõnel pool laiguti liigivaese soostunud niidu kasvukohatüüpi (2.4.1.1.), mis kuuluvad elupaigatüüpi – liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) või aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510). Kumbki elupaigatüüpidest ei ole väga tüüpiliselt välja kujunenud. Niiduinventuuri käigus (aastatel 2000-2003) on osa ekslikult inventeeritud elupaigatüüpidesse niiskuslembesed serva-kõrgrohustud (6430) või puisniidud (6530), kuna niitmata aladel Lõuna-Pärnumaal kasvab rohustu erakordselt kõrgeks; niidud on kraavitatud aladel, kus kraavikallastele kasvanud puud-põõsad vahelduvalt niidulaikudega, tekitades väärt illusiooni puisniidumaastikust. Enamasti on niidud olnud pikka aega majandamata, mõnel viimasel aastal on paljudel taastatud majandamine ning rohustu struktuur ei ole veel hästi välja kujunenud. Regulaarselt hooldatavaid niidualasid on 180 ha. Erinevate niiduelupaigatüüpide säilimine on oluline liigilise mitmekesisuse säilimiseks. Samuti on niidualad olulised linnuliikide toitumis-, puhke- ja elupaigana. Säilitada tuleb niiduelupaikade mitmekesisust, säilitades puu- ja põõsagruppe niidulagendikel ning kraavikallastel kasvavaid puid.

Natura standartandmebaasi kohaselt on elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal levinud 29,5 ha. 2013. aasta täpsustatud andmetel on elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal levinud 192,7 hektaril. Niitudest 30% (58,5 ha) on väga heas seisus, regulaarselt hooldatud ja liigirikka rohustuga. Ligikaudu 32 % niitudest on suhteliselt kehvast seisusest (seisund C). Aruniitudest ca 10 ha on halvasti seisus, võsastunud ja kobraste poolt üleujutatud.

Suure tõenäosusega ei ole neid niidualasid mõistlik taastada. Umbes 2,4 ha aruniitu on võimalik taastada. Kaitseala kaitse-eesmärgiks seatakse 2013. aasta seisuga hooldatavate niidualade pindala 180 ha. Niidukoosluse säilimiseks on vajalik regulaarne niitmine ja heina koristamine. Raskemini ligipääsetavatel metsaniitudel on soovitatav karjatada veiseid.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal säilinud vähemalt 180 ha suurusel alal, seisundiga vähemalt B (hea).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal säilinud vähemalt 180 ha suurusel alal, seisundiga vähemalt B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

– **Poollooduslike koosluste hooldamise (majandamise) lõppemine.**

Meetmed

Poollooduslike koosluste hooldamine ja taastamine.

2.2.4. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)

Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud elupaigatüüpi mahuvad vähesel määral kuni mõõdukalt väetatud rohumaad. Väetamine vähendab oluliselt liigirikkust ja seepärast ei ole nimetatud niidualad suure kaitseväärtusega kuid nad on olulised puhveralad väärtuslikemate elupaikade ümber ja vahel. Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad ka rohkem kui kümne aasta eest sööti jäetud põllumaad, millel looduslik taimkate on enam-vähem taastunud (Paal, 2004).

Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude elupaigatüüpi ei ole Sookuninga loodusala andmebaasis nimetatud. 2012. ja 2013. aastal läbiviidud elupaikade inventeerimise käigus kaardistati nimetatud elupaigatüübi levikut 29,6 hektaril. Nimetatud niiduelupaik on oluline puhverala ümbritsevatele elupaigatüüpidele ning oluline kaitsealuste linnuliikide toitumis- ja pesitsusala. Kaitseala kaitse-eesmärgiks seatakse niiduala säilimine kogu ulatuses. Niidukoosluse säilimiseks on vajalik regulaarne niitmine ja heina koristamine või karjatamine.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud säilinud vähemalt 29,6 ha suurusel alal, seisundiga vähemalt B (hea).

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud säilinud vähemalt 29,6 ha suurusel alal, seisundiga vähemalt B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

– **Poollooduslike koosluste hooldamise (majandamise) lõppemine.**

Meetmed

Poollooduslike koosluste hooldamine.

2.2.5. Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)

Niiskuslembese kõrgrohustu elupaigatüüp hõlmab kõrgekasvuliste soontaimede rohustuid, mis palistavad kitsa ribana peamiselt jõekaldaid, kui ka metsaservi. Omaette kooslustena need niiduribad kaitseväärtust ei oma, kuid nad moodustavad sageli puhverala väärtuslikemate tuumalade ümber (Paal, 2004).

Natura standartandmebaasi kohaselt on Sookuninga looduskaitsealal niiskuslembese kõrgrohustu elupaigatüüp levinud 1,8 ha suurusel alal. Elupaigatüüp on määratletud niiduinventuuri käigus Rakste sihtkaitsevööndi idaservas heinamaaservana. Ala regulaarse niitmise tulemusena on elupaigast kujunenud liigirikka aruniidu elupaik. Täpsustatud inventuuri käigus on niiskuslembese kõrgrohustu elupaik ümber hinnatud elupaigatüüpi liigirikkad aruniidud lubjavaesel mullal (6270*). Elupaigatüüp liigirikkad aruniidud lubjavaesel mullal omab kõrgemat looduskaitsealist väärtust kui elupaik niiskuslembesed kõrgrohustud.

Elupaigatüüp niiskuslembesed kõrgrohustud tuleb Sookuninga looduskaitseala ja Sookuninga loodusala kaitse-eesmärkide hulgas välja arvata.

2.2.6. Lamminiidud (6450)

Lamminiidud ehk luhad esinevad jõgede ja ojade, samuti järvede üleujutatavatel lammidel. Sõltuvalt kasvukoha kõrgusest lammil, samuti jõe voolukiirusest, võib üleujutuse kestus ning tulvaveega toodud setete hulk olla üsna erinev. Jõeuhtega toodavad toiteelemendid on luha viljakuse aluseks. Niiskustingimused lammi eri osades võivad varieeruda ajuti kuivadest, kuni pidevalt veega küllastatuseni. Varasem kasutusviis, niitmine, on enamasti lõppenud. Elupaigatüüp hõlmab alasid, mis ei ole veel väga tugevasti võsastunud või metsastunud (Paal, 2004).

Sookuninga looduskaitseala kaitse-eeskirjas on looduskaitseala kaitse-eesmärgina nimetatud lamminiitude kaitse. Sookuninga loodusala kaitse-eesmärkide hulgas lamminiidu elupaigatüüpi ei ole. Kaitseala niidu elupaigatüüpide inventeerimisel ei kirjeldatud lamminiidu elupaigatüüpi. Väikeste metsaojade kallastel leidub ojakäärudes väiksemaid lagedamaid alasid, kus valitseb kõrgrohustu ning mis on tugevasti võsastunud. Nimetatud alad ei vasta lamminiidu elupaigatüübi kriteeriumitele ning nendel lagedamatel aladel puudub potentsiaal säilida iseseisva elupaigana.

Lamminiidu elupaigatüüpi Sookuninga looduskaitsealal ei leidu ja seetõttu seda omaette elupaigatüübina kaitsekorralduskavas ei käsitleta. Lamminiidu elupaigatüüp tuleb Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärkide hulgast välja arvata.

2.2.7. Puisniidud (6530*)

Puisniidud on pärandkooslused liigirikka taimestikuga, kus avatud niidulapid vahelduvad väikeste puudetukkade ja põõsastega. Sel moel loodud mitmekesised valgus- ja niiskustingimused võimaldavad kõrvuti kasvada nii niidu- kui metsataimedel. Puisniidud on kujunenud võsa ja puude osalise raiumise, niitmise ning karjatamise koosmõjul. Põhiline oht puisniidule on võsa ja metsa pealetung tavapärase majandustegevuse lakkamisel. Puisniidu ilme ja taimkate püsivad siis, kui neid järjepidevalt niidetakse (Paal, 2004).

Natura standartandmebaasi kohaselt on puisniidu elupaigatüüp levinud 5,7 ha. Täpsustatud inventuuri käigus on need alad ulatuslikumate niidualade koosseisus elupaigatüübina liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*). Sookuninga looduskaitsealal puisniidu elupaigatüüpi klassikalisel kujul ei leidu, seetõttu seda omaette elupaigatüübina ei käsitleta. Puisniidu elupaigatüüp tuleb Sookuninga looduskaitseala ja Sookuninga loodusala kaitse-eesmärkide hulgast välja arvata.

2.2.8. Raba (7110*) ja nokkheinakooslused (7150)

Raba elupaik on soo arengu viimane aste, kui taimede surnud osadest ladestunud turvas on nii tüse, et taimede juured ei küüni enam toitainerikka veeni. Seetõttu on rabad ombrotroofsed (sadeveetoitelised), toitevaesed ning veetase on tavaliselt kõrgem kui ümbritsevatel aladel. Rabataimkattes valitsevad turbasamblad ja puhmastaimed, puisrabades kasvavad kidurad männid ning üksikud kased (Paal, 2004).

Tõrga (Kodaja) soo (1291 ha) asub Rujiena ja Salale jõe veelahkmealal. See on tekkinud mineraalmaa soostumisel; praegu põhiliselt sademetoiteline lageraba. 2/3 soost asub Läti Vabariigis, soo Eesti-poolne kolmandik katab alla 1291 hektarit. Soo kirde- ja põhjaosas on 624 ha madalsood ja eeskätt lääneosas 667 ha raba. Raba keskosas on ulatuslik älvepiirkond ja kaks suuremat laugast. Raba on heas seisundis, seal esinevad kõik raba kasvukohatüübid: lage- ja puisraba, laukad, älved. Raba piirdekraav on kinni kasvanud, mistõttu seisundi halvenemist ei ole karta.

Rõikküla (Rongu) soo, nimetatud ka Rongu ja Rõiküla rabaks (läti k. Ollu (Ollas purvs), Saklauru) paikneb Lõuna-Pärnumaal Saarde vallas Eesti-Läti piiril Reiu ja Salatsi (Salaca) jõe veelahkmel. See on tekkinud mineraalmaa soostumisel. Heas seisundis älveste ja rohkete laugastega lageraba, kohati esineb puisraba. Soo pindala on Eesti poolel 1348 ha, sellest 578 ha madalsood ning 770 ha raba.

Ruunasoo (kutsutud ka Soosaare ja Raessaare rabaks) (ca 200 ha) on tekkinud järve soostumisel ning toitub sademetest, eesvooluks on Reiu jõgi. Soo hõlmab 249 ha ja on kõrgrabale iseloomulike üsna järsult tõusvate servaaladega. See on Nigula rabast eraldatud

vooretaolise künnisega. Oma nime on see soo saanud rohkete veesoonte ja -silmade tõttu, mis on neelanud nii mõnegi kodulooma, on tüüpiline tasase keskosaga Lääne-Eesti tüüpi platooraba, mis on tekkinud järve kinnikasvamisel.

Raba koosneb kahest laamast. Põhjapoolse laama keskosas domineerib mudaälvesterohke lageraba, mida ümbritseb kitsas (kuni 100 m) puisälve ja puislaukaraba vöönd. Rabanõlval levib valdavalt 50-200 m laiune rabamänniku vöönd. Lõunapoolisel laamal levivad puisälve- ja puislaukaraba kooslused. Kitsale puispuhmaraba vööndile järgneb rabanõlval samuti kitsa ribana rabamännik. Raba servaalale, eriti läänepoolsele servaosale, on viimase 100-150 a jooksul kaevatud erineva suuruse ja sügavusega kraave.

Raba piirdekraavid ja alal paiknevad kuivendusobjektid ning vanad turbakarjäärid avaldavad negatiivset mõju raba-aladele, soodustades paremat puude kasvu ning metsapiiri aeglast nihkumist raba keskosa suunas.

Rakste soo (ca 126 ha) on kuivendusest mõjutatud, rohkete vanade turbavõtkohtadega ja kuivenduskraavidega servas. Alale on kasvanud rabamets, mis on väheesinduslik ja madala looduskaitsealuse väärtusega. Põhjaservas on 40 ha raba inventeeritud rikutud kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüüpi (7120).

Sandre rabast on Eesti poolel 36 ha. Suurem osa rabast on Läti poolel. See on puisraba seda läbivate sihtidega. Üldine seisund on hea (B).

Raessaare raba. Kasvukohatüüpidest valitseb puisraba kuid esineb ka lageraba. Üldiselt heas seisundis. Lääne poolne serv kooriti 1970. aastatel ja sinna rajati jõhvikaistandus. Rajati kraavid, millega reguleeriti veetaset. Praeguseks on istandus maha jäetud, see rabaosa on inventeeritud rikutud kuid taastumisvõimeliseks rabaks. On alustatud veetaseme taastamisega ja harvendatud puurinnet, mistõttu on hoogustunud sfaagnumkatte taastumine.

Natura standartandmebaasi kohaselt on Sookuninga looduskaitsealal raba elupaika 1870 ha. 2008. aastal läbi viidud sooelupaikade inventuuri ning kaitsekorralduskava ettevalmistustööde käigus täpsustatud elupaiga pindala on 1522,9 ha. Osa raba elupaigast inventeeriti ümber rabametsa elupaigaks ning raba elupaigast eraldati rikutud, kuid taastumisvõimeliste rabade elupaik. Osa raba elupaigast inventeeriti ka siirdesoo ja õõtsiksoo elupaigaks.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp rabad säilinud vähemalt 1522 ha suurusel alal, seisundiga A (väga hea).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp rabad säilinud vähemalt 1522 ha suurusel alal, seisundiga A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

– **Rabasad ümbritseva kraavivõrgu ja labidaturba karjääride jätkuv kuivendav mõju.**

Meetmed

Loodusliku veerežiimi taastamine.

2.2.9. Rikutud kuid taastumisvõimelised rabad (7120)

Elupaigatüüpi kuuluvad rabad, mille pind on loodusliku veerežiimi rikkumise tõttu kuivendatud ning algse taimestiku liigid vahetunud või kadunud. Taimkattes esinevad harilikult küll liigid, mis on omased looduslikele rabadele, kuid nende liikide ohtrusvahekord on muutunud, näiteks on vähenenud turbasammalde katvus ning tihenenud on puhmarinne. Taastumisvõimeliste rabade tüüpi kuuluvad sellised alad, mille veerežiimi on võimalik parandada (ennistada looduslikumaks) ja kus võib eeldada järgneva 30 aasta jooksul turbatekkeks vajaliku taimestiku taastumist (Paal, 2000).

Inimtegevusega rikutud kuid taastumisvõimelised rabad esinevad Sookuninga looduskaitsealal suuremate rabade servades - Sookuninga soo, Raessaare endine jõhvikakasvandus, Rakste soo põhjaosa, Ruunasoo põhjaots ja lääneserv. Sooservadesse on kaevatud kraavisid, soode ja sooserva metsade kuivendamiseks. Eelmise sajandi alguses kaevandati paljudes rabaservades turvast, millest on jäänud vaid turbavõtukohtad ja rida kraave, mis praegugi viivad vett rabast välja halvendades raba elupaiga seisundit, soodustades raba puistumist.

Inimtegevusega rikutud kuid taastumisvõimelised rabad ei ole Sookuninga looduskaitseala ega Sookuninga loodusala kaitse-eesmärkides eraldi välja toodud. Arvestades aga rikutud rabade elupaiga ulatust, on seda elupaika siiski kaitsekorralduskavas eraldi käsitletud. Täpsustatud andmetel on elupaiga pindala 161,5 ha.

Raba piirdekraavid ja alal paiknevad kuivendusobjektid avaldavad negatiivset mõju rabaaladele, soodustades paremat puude kasvu ning metsapiiri aeglast nihkumist raba keskosa suunas.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Rikutud kuid taastumisvõimeliste rabade elupaik on osaliselt asendunud raba 7110* elupaigatüübiga ning rikutud rabade pindala on vähenenud 100 hektarini.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Elupaiga pindala (161 ha) ei ole suurenenud ning seisund on taastamistegevuste tõttu paranemas.

Mõjutegurid ja meetmed

– **Rabasid ümbritseva kraavivõrgu ja rabasse kaevatud kraavide jätkuv kuivendav mõju.**

Meetmed

Loodusliku veerežiimi taastamine.

2.2.10. Siirde- ja õõtsiksood (7140)

Elupaigatüüpi kuuluvad turvast tekitavad taimekooslused vähe- kuni kesktoiteliste vetega alal. Iseloomulikud on nii soligeensete kui ombrogeensete soode jooned. Hõlmavad väga mitmekesiseid taimekooslusi. Suurtes sookompleksides valdavad õõtsikud, mille moodustavad keskmise- või väikesekasvulised tarnad koos turbasammalde või pruunsammaldega. Tavaliselt kaasnevad nendega veesiseste taimede (isoetiidide ja

elodeiidide) või veepinnale ulatuvate lehtedega ehk siis sellel ujuvate taimede (nümfeiidide ja lemniidide) kooslused. Boreaalses piirkonnas kuuluvad siia kasvukohatüüpi minerotroofsed madalsood, mis ei ole ulatuslikuma sookompleksi osad, samuti väikesed madalsood veekogude ja mineraalmaale üleminekualal. Selle kasvukohatüübi sood rühmitatakse *Scheuchzeria palustris* ja *Caricetalia fuscae*-koosluste seltsi; hõlmates sinna ka vähetoiteliste veekogude kaldal kasvavad pudeltarna (*Carex rostrata*) kooslused (Paal, 2000).

Kaitsealal on esindatud siirdesood, mis esinevad väikesel pindalal Rongu soo põhjaservas ja Tõrga raba idaservas. Enamus kunagistest siirdesooladest on rabade ümber toimunud metsakuivenduse tõttu hävinud. Elupaigatüüp on küll Natura ala kaitse eesmärgiks, kuid hõlmab Natura andmebaasi kohaselt loodusalast 0 %. Hilisemate inventuuride ning kaitsekorralduskava eeltööna täpsustatud andmetel on elupaiga pindala 54,7 ha.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal esineb siirde- ja õõtsiksoo elupaigatüüp vähemalt 54 ha, seisundiga vähemalt B (hea).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal esineb siirde- ja õõtsiksoo elupaigatüüp vähemalt 54 ha, seisundiga vähemalt B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

– **Rabasad ümbritseva kraavivõrgu jätkuv kuivendav mõju.**

Meetmed

Loodusliku veerežiimi taastamine.

2.2.11. Vanad loodusmetsad (9010*)

Elupaigatüüp hõlmab looduslikke vanu metsi, aga ka looduslike häiringute aladel uuenevaid igas vanuseastmes puistuid. Looduslikud vanad metsad esindavad vähese inimõjuga või üldse igasuguse inimõjuta kliimaskoosluseid ehk siis suksessioonirea hiliseid staadiume. Vanade loodusmetsade hulka arvatakse Eestis loo-, nõmme-, palu-, laane- ja rabastunud metsad, mis vastavad põlismetsa kriteeriumidele (Palo, 2010).

Vanad loodusmetsad on levinud kaitsealal valdavalt soode ümbruses, rabamassiivide vahel ja soodes olevail mineraalmaasaartel aladel, kus ei ole toimunud intensiivset metsamajandust. Enim on levinud palu- ja laanemetsad ja rabastuvad metsad. Enamasti on elupaiga seisund hea või keskmine. Väga heas seisundis on valdavalt rabasaartel ja raskesti ligipääsetavates rabaservades kasvavad metsad, samuti nn Rongu ürgmets. Loodusliku arengu tulemusena on elupaiga esinduslikkus paranemas ja pindala suurenemas, kuna lisaks elupaigaks kvalifitseeruvale alale leidub alal 350 ha potentsiaalseid vanu loodusmetsi, mis 30 aasta jooksul arenevad loodusliku arengu toimele elupaigaks.

Paikkonniti avaldab vana loodusmetsa seisundile negatiivset mõju metsakuivenduskraavide võrgustik. Peamiselt rabaservade rabastuvate metsade seisundile. Vanade rabastuvate loodusmetsade seisundi parandamiseks on vajalik kuivenduskraavide sulgemine. Tuleb arvestada, et veerežiimi järsk muutus võib avaldada metsadele soovimatut mõju. Taastamiseks paisude rajamisega kaasneb looduslikust kõrgem veetase paisude taga, mis võib kaasa tuua kobraste elualadele sarnase olukorra. Metsas on vajalik kraavid sulgeda

lausalise täitmise teel. Kraavide täitmisega ei kaasne ebaloomulikke häiringuid, veerežiim taastub ilma järsu muutuseta ning metsade suremist ei kaasne (on väike).

Vanad loodusmetsad hõlmavad Natura andmebaasi kohaselt loodusalast 1,6% ehk 95 ha. Käesoleva kaitsekorralduskava koostamisele eelnenud elupaikade inventuuri andmetel on vanade loodusmetsade pindala märksa suurem, küündides 225 hektarini. Arvestades vana loodusmetsa osa suurenemist ning potentsiaalseid elupaiku, tehakse ettepanek suurendada loodusala kaitse-eesmärgis oleva vanametsa pindala 225 hektarini.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal esineb vana loodusmetsa elupaik vähemalt 225 ha, seisundiga vähemalt B (hea).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal esineb vana loodusmetsa elupaik vähemalt 225 ha seisundiga vähemalt B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ **89% vana loodusmetsa elupaigast on tsoneeritud sihtkaitsevööndi.**

– **Metsakuivendus.**

Meetmed

Loodusliku veerežiimi taastamine.

2.2.12. Rohunditerikkad kuusikud (9050)

Rohunditerikaste kuusikute elupaik hõlmab hea veevarustusega ning toitainerikka pehme mullahuumusega alasid maapinnalähedase liikuva põhjaveega orgudes, nõgudes, nõlvade jalamil ja sooservades. Puurindes valitseb kuusk, kuid kaasneda võivad ka laialehelised liigid (saar, pärn, jalakas, vaher). Liigirikka rohurinde moodustavad eelkõige kõrgekasvulised taimed (Paal, 2004).

Natura standartandmebaasi kohaselt on Sookuninga looduskaitsealal rohunditerikaste kuusikute elupaik levinud 5,9 ha suurusel alal. Välitööde käigus ja andmete kontrollimisel tuvastati elupaiga esinemine 10,2 ha suurusel alal.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal esineb rohunditerikka kuusiku elupaigatüüp vähemalt 10 ha, seisundiga vähemalt B (hea).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal esineb rohunditerikka kuusiku elupaigatüüp vähemalt 10 ha, seisundiga vähemalt B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ **Rohunditerikaste kuusikute elupaigatüübist 100% on tsoneeritud sihtkaitsevööndi.**

– **Ohutegureid ei ole teada.**

2.2.13. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad metsad on pinnavee pideva mõju all ja tavaliselt igal aastal üleujutatud. Seega on need metsad niisked või märjad; nendes on kujunenud turbakiht, kuid viimane on reeglina üsna õhuke. Eestis käsitletakse antud tüüpi laiamahulisenä, hõlmates sellega, lisaks madal-soo- ja lodumetsadele, ka lehtpuu enamusega soostunud metsad (Paal, 2000).

Soostuvad ja soo-lehtmetsad levivad (on säilinud) enamasti soomassiivide servades piiratud alal, mis ei ole metsakuivendusega rikutud. Esindatud on nii soostuvad metsad kui ka madal-soo- ja lodumetsad. Elupaigatüübi pindala Natura standardandmebaasi järgi on 182,9 ha (3,1 % loodusalast). Kaitsekorralduskava koostamise käigus teostatud inventuuri andmetel esineb soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüpi kokku 126,7 hektaril. Veerežiimi taastamistöde abil ning loodusliku arengu tulemusena, on oodata elupaiga seisundi paranemist ja pindala suurenemist 30 aasta perspektiivis sihtkaitsevööndis 208 ha võrra praeguste potentsiaalsete elupaikade arvel. Mõnedel soometsa aladel (nt suurem massiiv Rakste sihtkaitsevööndi ümber) ei ole seisundi paranemist loota kaitsealast väljastpoolt tuleneva kuivenduse mõju tõttu.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal esineb soostuvate ja soolehtmetsade elupaik vähemalt 208 ha, seisundiga vähemalt B (hea).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal esineb soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaik vähemalt 126 ha, seisundiga vähemalt C (rahuldav).

Mõjutegurid ja meetmed

– **Elupaika läbiva kraavivõrgu jätkuv kuivendav mõju.**

Meetmed

Loodusliku veerežiimi taastamine.

2.2.14. Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)

Elupaigatüüpi kuuluvad okas- või okassegametsad niiskel kuni märjal turbamullal, mille veetase on püsivalt kõrge. Vesi on toitainevaene. Puhma-rohurindes valitsevad oligotroofsele ja mesotroofsele sookeskkonnale iseloomulikud liigid: puhmad, turbasamblad ja tarnad (Palo, 2010). Eestis kuuluksid sellesse tüüpi siirdesoo- ja rabametsad, s.o. puudega kaetud siirdesood ja rabad, mille puistu tagavara on vähemalt 100 tm/ha või mille liituvus on üle 0.3 ja keskmine kõrgus enam kui 3 m (Paal, 2000).

Sookuninga looduskaitsealal esinevad nii rabametsad kui ka siirdesoometsad, mis kasvavad rabade servaaladel ja rabalaamade vahel. Esindatud on nii rabanõlvadel kasvavad rabamännikud kui ka õhukesel rabaturbal või siirdesooturbal kasvavad raba- ja siirdesoometsad. Elupaik moodustab olulise osa sookompleksist. Natura standartandmebaasi kohaselt on Sookuninga looduskaitsealal siirdesoo- ja rabametsa elupaik levinud 129,8 ha suurusel alal. Kaitsekorralduskava koostamisel läbiviidud elupaikade inventuuri tulemusena kaardistati siirdesoo- ja rabametsa elupaiga levik 566,3 hektaril. Siia kuuluvad osaliselt alad, mis eelneva inventuuriga oli arvatud raba elupaiga koosseisu, kuid osutusid rabametsaks. Elupaigast on väga heas või heas seisundis 66% ehk 364,3 ha. Siirdesoo- ja rabametsad on mõjutatud soid ümbritsevatest ja sageli rabaservadesse ulatuvatest kuivenduskraavidest, seetõttu on ligi pool elupaigast nõrga kuivenduse mõju all. Elupaigatüübi seisundi

paranemiseks on vajalik rabaservade kuivenduskraavid sulgeda. Kuivendussüsteemide sulgemisel kujuneb elupaigatüübi tingimustele vastavaks täiendavalt 26 ha potentsiaalset elupaika. Arvestades siirdesoo- ja rabametsa osa suurenemist, tehakse ettepanek suurendada loodusala kaitse-eesmärgis oleva siirdesoo- ja rabametsa pindala 570 hektarini.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal esineb siirdesoo- ja rabametsa elupaik vähemalt 570 ha, millest 420 ha on seisundiga vähemalt B (hea).
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Sookuninga looduskaitsealal esineb siirdesoo- ja rabametsa elupaik vähemalt 566 ha, millest 360 ha on seisundiga vähemalt B (hea).

Mõjutegurid ja Meetmed

– **Rabaservades olevate kraavide ja vanade turbakarjäärade kuivendav mõju.**

Meetmed

Loodusliku veerežiimi taastamine.

2.3. Üksikobjektid

2.3.1. Rehemetsa tamm

Rehemetsa tamm (KLO4000356)³ on kaitsealune üksikpuu. Tamm asub Sookuninga looduskaitseala Sookuninga piiranguvööndis Lanksaare külas Rehemetsa talu maal. Puu kõrgus on 17 m ja ümbermõõt 3,8 m (EELIS). Puu on halvas seisus (foto 1). Tüvi oli kolme meetri kõrguselt hargnenud viieks haruks. Kolm haru on murdunud. Hinnanguliselt on tüve läbimõõdust 2/3 pehastunud. Poole sajandi eest kasvas tamm heinamaa servas. Kaitsekorralduskava koostamise ajaks on heinamaa võsastunud, puu on ümbritsetud võsast ja tamme juurde ei vii ühtegi käidavat rada. Objekti juures on betoonist endisaegne katsealuse objekti tähis.

Arvestades tamme tervislikku seisundit ei ole võimalik tagada tamme säilimist. Valgustingimuste parandamiseks naabruses asuvate puude langetamisel esineb tormikahjustuse oht. Praegu tamme võra lõunapäikese eest varjavad kuused ühtlasi kaitsevad säilinud kahte tüveharu valdavate tuulte eest. Hinnanguliselt tooks tamme ümbruse korrastamine kaasa suurema ohu tamme murdumiseks. Otstarbekas on säilitada tamme praegustes tingimustes ning lasta tamme eluteel kulgeda looduslikku arengurada mööda. Tuleb leppida, et kaitsekorralduskava perioodi jooksul tõenäoliselt tamm hävib (murdub).

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Rehemetsa tamme kasvamine looduslikku arengurada mööda.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Rehemetsa tamme kasvamine looduslikku arengurada mööda.

Mõjutegurid ja Meetmed

– **Rehemetsa tamme läheduses kasvavate puude kasvamine tamme võrassa.**

– **Rehemetsa tamme seisundi halvenemine.**

---

³ Kaitsealuse objekti registrinumber Keskkonnaregistris

Kaitsekorralduskava koostamise hetkel oli tamme tervis pöördumatult halvas seisus. Meetmeid tamme säilimiseks ei ole võimalik rakendada.

2.3.2. Uue-Kabja rändrahn

Uue-Kabja rändrahn (Vanapagana Kabi) (KLO4000442) on kaitsealune rändrahn. Rändrahn asub Sookuninga looduskaitseala Sookuninga piiranguvööndis Tuuliku külas Uue-Kabja talu maalidel haritava põllumaa loodenurgas. Rändrahnu kõrgus on 3,3 m ja ümbermõõt 21,5 m [(7,3x6,6x1,7)m ja ümbermõõt $\bar{U}=22,0\text{m}$ (Viiding, 1986)]. Rahn on ebamäärase kujuga – purunenud neljaks suureks tükiks. Teravatipulised tükid moodustavad koopasarnase ruumi. Rahvasuu järgi olevat rahnu purustanud pikne (EELIS). Rahnu ümber on kuhjatud põllukive, kasvab vaarikaid ning põõsahakatisi. 2013. aasta seisuga oli kivi ümbruse heakord hea. Kivi on tähistamata.

Rändrahnu ümbruse korrastamiseks on vajalik hinnanguliselt kord kolme aasta jooksul võsa likvideerida, ümbrus niita ja koristada.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline kaitse-eesmärk: Uue-Kabja rändrahnu säilimine ja kivi ümbrus on heakorrastatud.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Uue-Kabja rändrahnu säilimine ja kivi ümbrus on heakorrastatud.

Mõjutegurid ja Meetmed

– Uue-Kabja rändrahn ümbruse võsastumine.

Meetmed

1. Regulaarne kivi ümbruse korrastamine.
2. Kaitsealuse objekti tähistamine.

Foto 1. Rehemetsa tamm (M. Suurkask).

3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS

Valdava osa kaitstavast alast moodustavad ulatuslikud rabamassiivid, mis vahelduvad metsadega ning heinamaadega. Tänapäeval kasvavad väärtuslikumad metsad fragmentaarselt, nende vahel on majandatud metsi. Majandamise lakkamise järel on aja jooksul suurenenud looduslikuma ilmega ja suurema looduskaitseliku väärtusega metsade osakaal. Ka metsade veerežiim on taastunud.

Sookuninga ei ole massilise külastuse objektiks. Sookuninga looduskaitsealal on kaks matkarada – Sandra ja Rongu. Matkaradade alguses on metsaonnid ning Sandra matkarajal linnutorn. Radade ja metsaonnide külastusperiood on lühike, nii kevadel kui suvel on radade piirkonnas viibimine keelatud. Sihtkaitsevööndites on pikad liikumispiirangu ajad. Inimeste viibimine on keelatud Jäärja, Kodaja, Rongu, Rootsimäe, Sandre ja Sookuninga sihtkaitsevööndites 1. veebruarist 31. juulini ning Raessaare sihtkaitsevööndis 1. augustist 15. septembrini, välja arvatud üldkasutatavatel teedel, järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostatavatel teadustöödel ning kaitseala valitsemisega seotud tegevuses.

Sookuninga looduskaitsealal on head mustika, jõhvika ja muraka kasvukohad; marjade korjamine toimub väljaspool piiranguaegu.

Sookuninga looduskaitseala on ulatusliku piiriülese kaitsereežiimiga piirkond, mis annab hea rahvusvahelise mõõtmega ja veel suurema rahvusvahelise väärtuse. Piiriülene koostöö (seired, kaitse korraldamine jm) lätlastega toimib ning kaitseala külastavad paljude teiste maade erialateadlased.

Visioon

Sookuninga looduskaitseala on looduslähedaste elupaikadega inimasustusega ning väikese külastuskoormusega kaitseala. Kaitseala külastatakse valdavalt sügis-talvisel ajal (marja- ja seenekorjamise ajal).

Eesmärk

Kaitseala on väikese külastatavusega ning kaitsealal ei asu külastusobjekte.

3.1. Külastusrajalised

3.1.1. Metsaonn, loodusrada, linnutorn

Sandra metsaonn

Sandra metsaonn asub Sandre sihtkaitsevööndis, kus on kehtestatud ajaline liikumispiirang 1. veebruarist 31. juulini. Praegune puhkekoha külastus kahjustab kaitseala kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste seisundit. Tulevikus peaks loobuma metsaonni taastamisest. Jätakuvalt peab hoiduma metsaonni reklaamimisest ja sellega külastuskoormuse suurendamisest. Metsaonni asukoht on esitatud kaardil joonisel 8.

Rongu Ürgmetsa (Mõtusemaja) metsaonn

Rongu Ürgmetsa (Mõtusemaja) metsaonn asub Jäärja sihtkaitsevööndis (joonis 8). Jäärja sihtkaitsevööndis on inimeste viibimine keelatud 1. veebruarist 31. juulini. Jätkuvalt peab hoiduma metsaonni reklaamimisest ja sellega kaasneva külastuskoormuse suurendamisest. Tegu on väga olulise alaga paljudele kaitstavatele liikidele ja külastustega kaasnev häirimine ei tohi suureneda. Ka onni pärandkultuurilisest väärtusest tingitult sobib sinna vaid väike külastuskoormus - süttimisega hävimise võimalus, seintel olevate kirjete kahjustamine jne.

Meetmed

1. Sandra mestaonni hooldus kuni likvideerimiseni.
2. Sandra metsaonni amortiseerumisel metsaonni likvideerimine.
3. Rongu Ürgmetsa (Mõtusemaja) metsaonni, kui kultuuripärandi hooldamine ja korrastamine.
4. Mitte reklaamida ja teavitada Rongu Ürgmetsa (Mõtusemaja) asukohast. Vältida külastuskoormuse kasvu.

Sandra loodusrada

Sandra metsaonni juurest algab 350 m pikkune laudtee, mis viib Rongu soo rabal asuva linnutornini. 2013. aasta seisuga oli laudtee korrastatud ning kaetud metallvõrguga. Sandra laudtee asub Sookuninga looduskaitsealal, Rongu sihtkaitsevööndis. Rongu sihtkaitsevööndis on keelatud inimestel viibida 1. veebruarist 31. juulini. Liikumispiirangu tagamiseks on vajalik matkarada likvideerida.

Meetmed

Sandra loodusraja laudtee likvideerimine.

Sandra linnutorn

Sandra metsaonni juurest algab laudtee, mis viib Rongu raba servas oleva linnutornini (joonis 8). Linnutorn on rabapinnasele puitplatvormile rajatud 5 meetri kõrgune linnutorn. Sandra linnutorn asub liikumispiiranguga Rongu sihtkaitsevööndis, kus on keelatud inimestel viibida 1. veebruarist 31. juulini. Linnutorni külastus kahjustab kaitseala kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste seisundit. Liikumispiirangu tagamiseks on vajalik linnutorn likvideerida.

Meetmed

Sandra linnutorni likvideerimine.

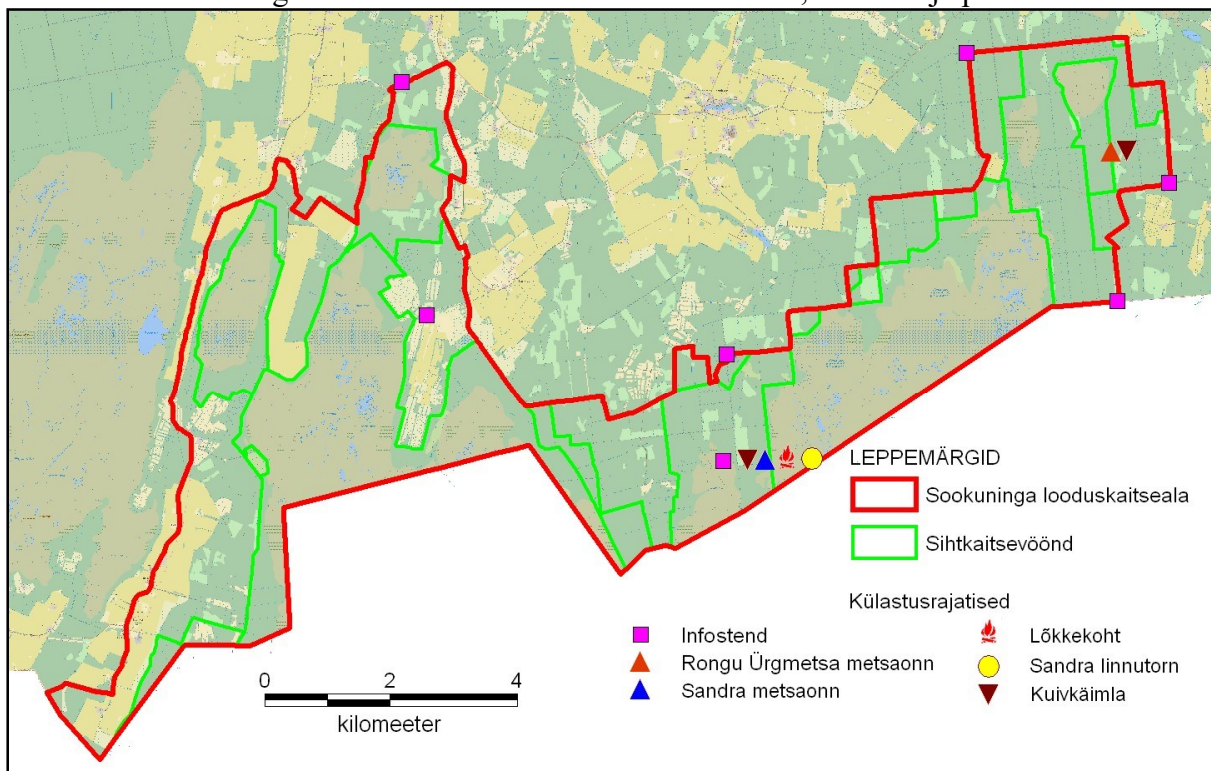
3.1.2. Infostendid

Sookuninga looduskaitsealal tutvustamiseks on paigaldatud kuus infostendi. Infostendide asukohad on toodud kaardil kaitsekorralduskava lisa 8. Ajaga on tahvlite tekst ja fotod luitunud, mistõttu vajavad kaitsekorraldusperioodi jooksul uuendamist. Osaliselt on infostendid varjatud põõsastega. Infostendide hooldamisel tuleb infostendide ümbrusest niita rohi ning raiuda infostendi varjavad põõsad. Infostendide asukoht on esitatud joonisel 8.

Meetmed

1. Infostendide ajakohastamine ning uuendamine.

2. Infostendide regulaarne hooldus. Ümbruse korrastamine, niitmine ja põõsasteraie.

Joonis 8. Sookuninga looduskaitseala külastusrajatised. Aluskaart: Eesti põhikaart, Maaamet.

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

4.1 Tegevuste kirjeldus

4.1.1. Liigikaitsetised tööd

4.1.1.1. Virgiinia võtmeheina kasvukoha hooldustööd

Virgiinia võtmeheina kasvukohas on vajalik mõõdukas võsatõrje valgustingimuste parandamiseks.

Virgiinia võtmeheina kasvukoha hooldustööde tingimused:

1. Virgiinia võtmeheina hooldustööd tuleb läbi viia käsitsi ja peale vegetatsiooniperioodi lõppu.
2. Virgiinia võtmeheina kasvukoha valgustingimused on optimaalsed, kui kasvupaigas jõuab taimedeni veerand täisvalgusest.
3. Võsastunud kasvukohas tuleb võsa harvendada nii, et põõsarinde liitus ei ületaks 0,5.
4. Raietöödega ei tohi metsa liitust Virgiinia võtmeheina kasvukohas ja selle 30 m laiusel puhveralal viia väiksemaks kui 0,4.
5. Virgiinia võtmeheina kasvukohas ja kuni 30 m kaugusel kasvukohast ei tohi teha uuendusraiet ning rajada metsa väljaveoteid.
6. Kasvukohast eemaldatud võsa (jm materjal) tuleb kasvukoha piirkonnast eemaldada vähemalt kasvukohast 30 meetri kaugusele. Eemaldatud võsa võib peenestada ning laotada maapinnale kasvukohast vähemalt 30 meetri kaugusel.

Virgiinia võtmeheina hooldustööde korraldajaks on Riigimetsa Majandamise Keskus ja töö on 1. prioriteedi tegevus.

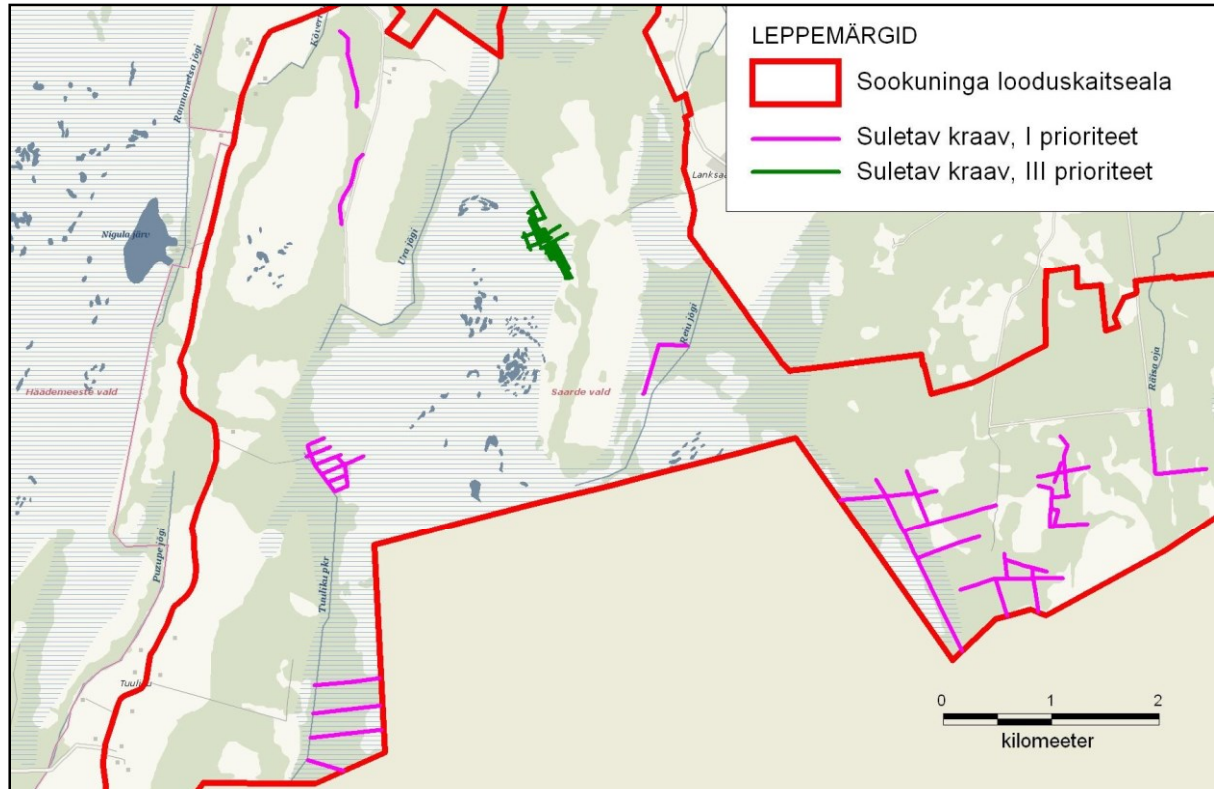
4.1.2. Elupaikade hooldus- ja taastamistööd

4.1.2.1. Soo- ja metsaelupaikade loodusliku veerežiimi taastamine

Sooelupaigatüüpide seisundit ja nende taastamismeetodeid on analüüsitud töös: Ilomets, M. (Vastutav täitja), 2005. Euroopa Regionaalarengu Fondi meetme 4.2 projekt 4.0204-0107 „Sooserva elupaikade taastamine Põhja-Liivimaa linnualal I etapp“. Ruunasoo hüdroloogilise seisundi ja toitumistingimuste selgitamine ning taimkatte analüüsid. TLÜ Ökoloogia Instituut, Tallinn. Kaitsekorralduskavas planeeritud sooelupaikade taastamisetöö lähtuvad nimetatud töös soovitatud tegevustest.

Sookuninga looduskaitsealal paiknevate soode servades on hulgaliselt erinevatel aegadel kaevatud kuivenduskraave. Kuivenduse eesmärgiks on olnud soo servaalade kasutamine nii metsa- kui ka põllumajanduslikel eesmärkidel, samuti turba kaevandamiseks. Praeguseks on kaitsealal paiknevad kraavid enamasti oma funktsiooni kaotanud, kuid mõjutavad jätkuvalt sooökosüsteeme negatiivselt, põhjustades soo servaalade metsastumist ning looduslike soo- ja soometsaelupaikade pindala vähenemist. Osadel juhtudel paiknevad kraavid kaitseala piiril teenindades ka alast väljapoole jäävaid majandatavaid metsa- ja põllumaid ja kaitseala piiril kulgevaid teid ning nende sulgemine ei ole võimalik ega põhjendatud. Kraavid (kraavi lõigud), mis asuvad koos oma mõjualadega tervenisti kaitsealal ning omavad ühtlasi

negatiivset mõju soelupaikadele (sealhulgas soometsadele), on otstarbekas sulgeda (või paisutada) likvideerimaks nende kuivendavat mõju ning taastamaks soo servaalade looduslikku veerežiimi (joonised 9 ja 10). Suletavate kraavide olulise kuivendusala kogupindala ning nende sulgemise järel taastuva loodusliku veerežiimi ala on hinnanguliselt minimaalselt 15,8 km².

Joonis 9. Soode servaalade veerežiimi taastamisalad – looduskaitsealal asuvad sulgemist vajavad kuivenduskraavid looduskaitseala lääneosas. Aluskaart: Regio WMS.

Sulgemist vajavad kraavid paiknevad soode servaaladel või piiril üksikute või topeltkraavidena või suuremate nn kuivendusobjektidena. Suurimad taastatavad kuivendusobjektid asuvad Sookuninga ja Sandre sihtkaitsevööndites ning Sookuninga piiranguvööndis.

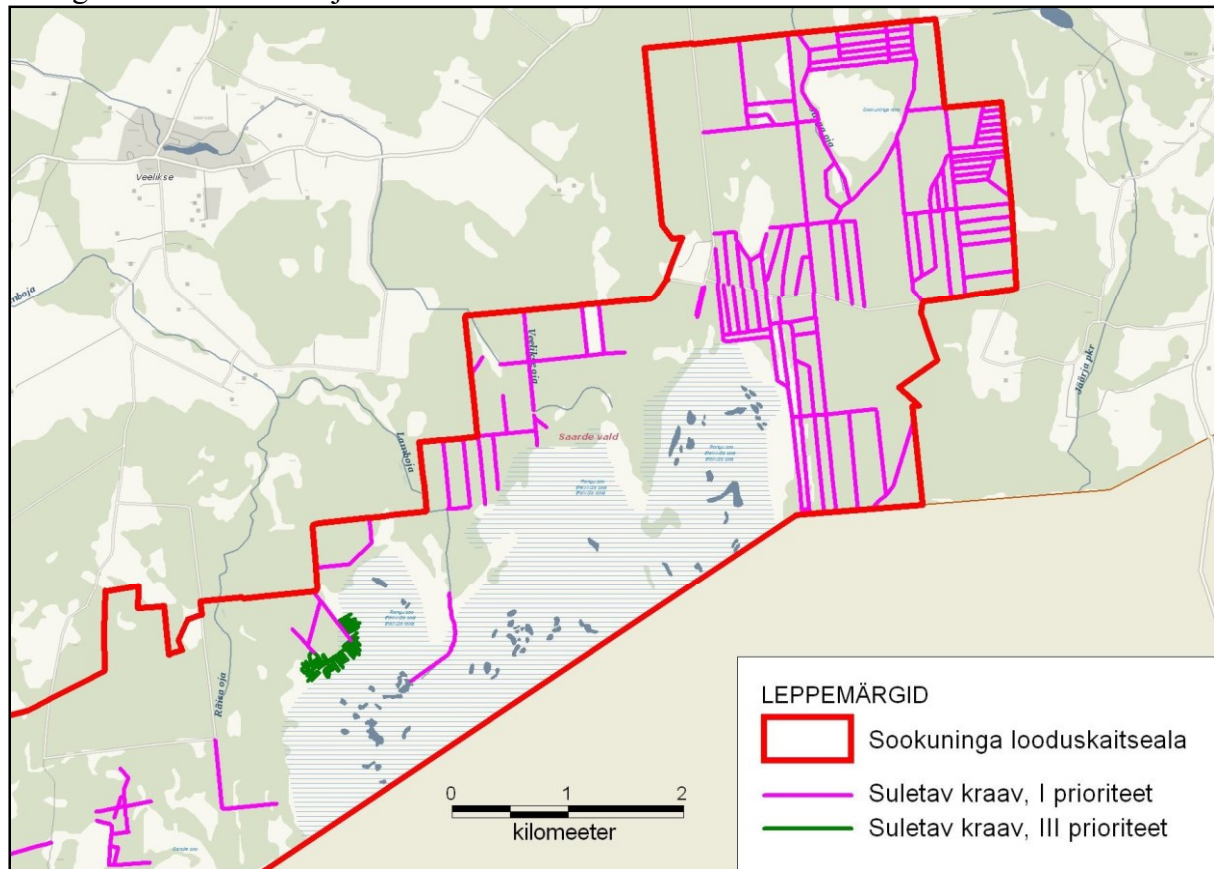
Tänini hästi funktsioneerivad ning seetõttu soo ja soometsa elupaikadele olulist negatiivset mõju avaldavad ning elupaikade pindala jätkuvat vähenemist põhjustavad kraavid või kraavisüsteemid määratleti esimesse (1) sulgemisprioriteeti. Esimesse prioriteeti määrati ka kraavid mille sulgemiseks on juba koostatud taastamiskava. Loodusliku veerežiimi taastamisel on otstarbekas sulgeda kraavid kogu ulatuses (Ilomets, 2005).

Kraavid, mis avaldavad elupaikadele negatiivset mõju, kuid mis ei põhjusta enam soelupaikade otsest kadu, määratleti kolmandasse (3) sulgemisprioriteeti.

Esimese prioriteedina suletavate või paisutatavate kraavide kogupikkus on 75,2 km ning kolmanda prioriteedina suletavate kraavide kogupikkus on 3,8 km.

Suurema osa sulgemist vajavatest kraavidest moodustavad 20. sajandi II poolel kaevatud või süvendatud metsakuivenduskraavid, mis ei ole enamasti veel kinni kasvanud ning mille kuivendav mõju on jätkuvalt tugev. Sulgeda tuleb ka erinevatel perioodidel kaevatud soo piirdekraave, mis on küll osalt kinni kasvanud või ummistunud, kuid mille kuivendav mõju

on siiski veel märgatav. Mõningad sulgemist vajavad kraavid on rabaservadesse kaevatud kunagiste labidaturba karjääride teenindamiseks.

Joonis 10. Soode servaalade veerežiimi taastamisalad – looduskaitsealal asuvad sulgemist vajavad kuivenduskraavid looduskaitseala idaosas. Aluskaart: Regio WMS.

Kraavide paisutamise või sulgemise tehnoloogia sõltub kraavide mõõtmetest, maapinna ning kraavi veepinna langust ning vooluhulgast. Paksul turbakihil asuvate vanemate ja väiksemate ning enamasti juba osaliselt kinni kasvanud kraavide puhul, mille vooluhulk on väike, sobivad turbatammid. Õhemal turbal, samuti suuremate nõukogudeaegsete kuivenduskraavide puhul on pikemas perspektiivis efektiivsem meede kraavide täitmine pinnasega kogu ulatuses. Selleks on vajalik kraavitrasside raadamine ekskavaatoriga ligipääsuks, samuti tuleb arvestada täitepinnase kaevamisest tekkivate vagude või lohkude tekkega. Kindlasti kaalub veerežiimi taastumisega tekkiv elupaikade seisundi ja sidususe taastumine üle raadamisega kaasnevad mõjud. Samuti ei saa pidada kraavide lausaliseks sulgemiseks materjali võtmisel tekkivaid vagusid ja lohke oluliseks probleemiks. Sellised moodustised on looduslikus elupaigakompleksis kahtlemata sobivamad paisutamise tulemusel tekkinud veekogudest ja üleujutusladest. Kraavide lausalise sulgemise puhul ei ole vajalik taastamisala pidev jälgimine ja paisude hooldus või uuendamine. Samuti ei saa Sookuninga looduskaitseala sooservametsades paisutamist pidada sobivaks kanaliste kaitse seisukohast. Veega täitunud kraavid mõjuvad kanaliste pesakondadele liikumistakistusena ja vähendavad nii elupaikade sidusust. Nii peab metsamaastikul kraavide sulgemiseks kasutama vaid kraavide lausalist täitmist. Kui kraavide kogu ulatuses täitmine osutub mingil põhjusel võimatuks, siis võib väiksema vooluhulgaga ja väikese languga kraave täita ka lõiguti. Rabanõlvadesse kaevatud turbakraavide kuivendava mõju likvideerimiseks sobivad veetaseme tõstmiseks kraavide täitmise alternatiivina turba ja puidu kombineerimisel

rajatavad paisud või tammid, vajadusel võib kasutada ka geotekstiili. Paisude (tammide) vahekaugus ei tohiks ületada 20-30 cm kraavi veepinna langu kohta.

Veerežiimi taastamistöödele eelneb vajadusel taastamisprojektide koostamine.

Sookuninga raba veerežiimi taastamiseks on juba koostatud taastamiskava (Kohv, 2013). Edaspidi ei ole vajadust Sookuninga looduskaitseala osas tellida sarnaseid taastamiskavasid, eeltööna piisab projekteerimisest.

Soo- ja metsaelupaikade loodusliku veerežiimi taastamise töö korraldajaks on Riigimetsa Majandamise Keskus ja tööd on planeeritud 1. ja 3. prioriteetse tegevusena.

4.1.2.2. Poollooduslike koosluste hooldamine ja taastamine

Liigirikka taimestikuga avamaakoosluste säilimiseks on vajalik poollooduslike koosluste jätkuv majandamine. Poollooduslikest kooslustest on Sookuninga looduskaitsealal valdavalt tegemist aruniitudega. Niidualasid on soovitatav regulaarselt niita ning hein ära koristada. Niidualadel karjatamise korral on soovitatav iga kolme aasta tagant teostada karjatamine suve teisel poolel ning enne karjatamist hein niita ning koristada. Rukkiräägu elupaikade säilitamiseks tuleb säilitada Nigula looduskaitsealal olevaid püsirohumaid (kultuurniidud) – vältida nende ülesharimist põldudeks. Hooldatavate alade kaart on esitatud lisan 6.

Niidukoosluste hoolduse toetuse määr 2013 aasta aseisuga on 185,98 eur/ha ja taastamiseks 186 eur/ha (Põllumajandusministri määrus 08.03.2010, nr 19).

Kaitsekorraldusperioodi lõpuks on eesmärk:

- hooldada 180 ha liigirikkad niitusid lubjavaesel mullal (6270*),
- hooldada 29,6 ha aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitusid (6510),
- säilitada rohumaadena 147 ha kultuurrohumaid,
- taastada 2,4 ha liigirikkad niitusid lubjavaesel mullal (6270*).

Poo-looduslikud kooslused peavad olema vähemalt üks kord enne 1. oktoobrit niidetud ja niide koristatud. Niitmine peab olema tehtud keskelt-lahku või servast serva meetodil. Poollooduslike koosluste hooldamisel lähtutakse vastavates juhenditest (Talvi, T. 2001. Poollooduslikud kooslused. Viidumäe-Tartu; Reinloo, A. 2012. Poollooduslike koosluste esmase taastamise juhised).

Poollooduslike koosluste hooldamiseks on maaomanikel võimalik taotleda toetust, mis toimub vastavalt põllumajandusministri määrusele „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord aastateks 2007– 2013” (RTL 2010, 11, 199).

Poollooduslike koosluste hooldamine on 1. prioriteedi tegevus, kultuurrohumaade säilitamine on 2. prioriteedi tegevus ja poollooduslike koosluste taastamine 3. prioriteedi tegevus. Tegevust korraldavad maaomanikud või huvilised.

4.1.3. Kaitsealuste üksikobjektide hooldustööd ja tähistamine

Uue-Kabja rändrahn

1. Regulaarne kivi ümbruse korrastamine – noore võsa likvideerimine, niitmine, koristamine. Hinnanguliselt on hooldustöid vaja läbi viia kord kolme aasta jooksul.
2. Mitte ladustada kive rändrahn ümbrusesse.
3. Kaitsealune üksikobjekt on tähistamata. Kaitsealuse üksikobjekti tähistamiseks tuleb paigaldada üks keskmise suurusega kaitsealuse üksikobjekti tähis. Kaitsealuse üksikobjekti tähise asukoht on toodud joonisel 11.

Kaitsealuse üksikobjekti tähistamise ja hooldustööde korraldajaks on Riigimetsa Majandamise Keskus ja tööd on planeeritud 2. prioriteedi tegevustena.

4.1.4. Loodusõppe ja puhkemajanduslik tegevus

4.1.4.1. Sandra ja Rongu metsaonni hooldustööd

Kaitsekorraldusperioodil on vajalik Rongu metsaonni hooldamine ja vajadusel korrastamine. Sandra metsaonni tuleb hooldada senikaua, kuni onn on amortiseerunud. Tulevikus peab loobuma Sandra metsaonni taastamisest. Jätkuvalt peab hoiduma metsaonni reklaamimisest ja sellega külastuskoormuse suurendamisest. Kui Sandra metsaonn amortiseerub, siis tuleb see likvideerida. Rongu metsaonni tuleb regulaarselt hooldada ja remontida.

Sandra ja Rongu metsaonni hooldustööde korraldajaks on Riigimetsa Majandamise Keskus ja tööd on planeeritud 2. prioriteedi tegevustena.

4.1.4.2. Sandra laudtee ja linnutorni likvideerimine

Kaitsekorraldusperioodil on vajalik Sandra laudtee likvideerimine. Ühes laudtee likvideerimisega tuleb likvideerida ka Sandra linnutorn. Likvideerimistööd tuleb teostada väljaspool sihtkaitsevööndis kehtestatud liikumispiirangu aega s.t. ajavahemikus 1. septembrist kuni 31. jaanuarini. Likvideerimistööde käigus tuleb vältida pinnase kahjustamist.

Sandra laudtee ja linnutorni likvideerimistöö korraldajaks on Riigimetsa Majandamise Keskus ja tööd on planeeritud 2. prioriteedi tegevustena.

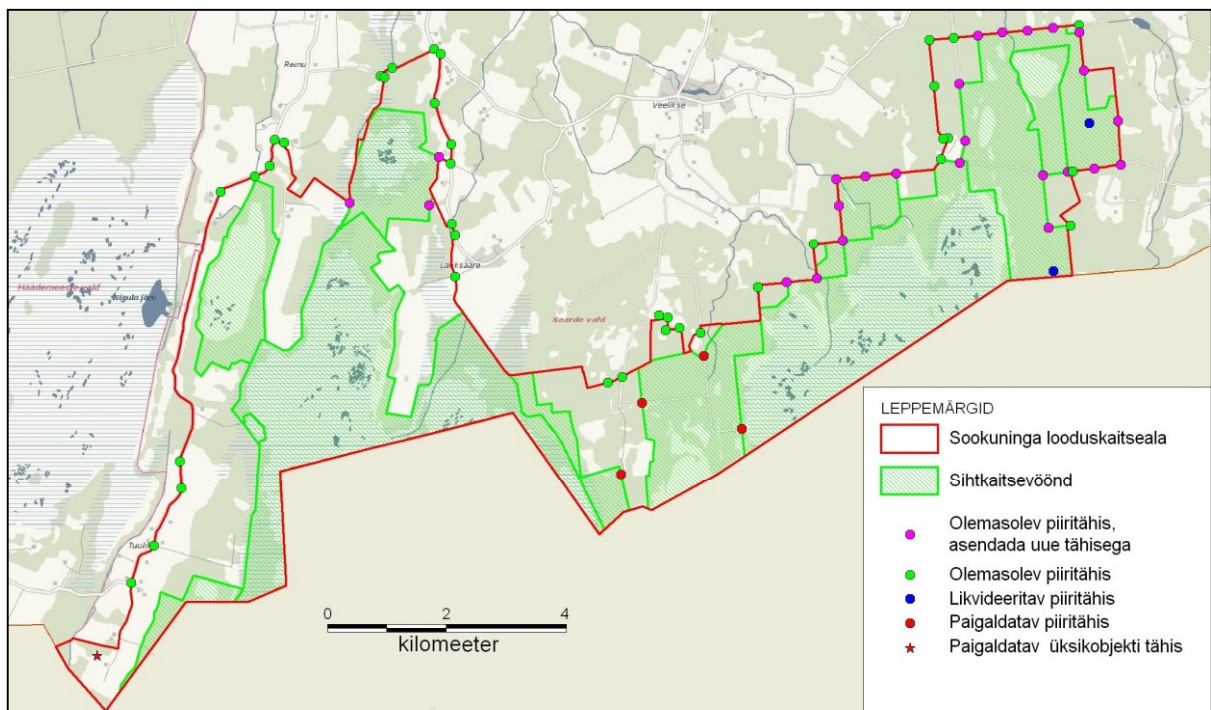
4.1.4.3. Infostendide uuendamine ja hooldustööd

Kaitsekorraldusperioodil peab toimuma looduskaitsealal olemasolevate nelja infostendi regulaarne hooldus ning kaitsekorraldusperioodi lõpus infostendide uuendamine. Kõik infostendid on A0 formaadis ning kinnitatud puidust stendialusele. Infostendidel on piirkonna ülevaatlik kaart ning kirjalik info Sookuninga ning Põhja-Liivimaa linnuala kaitseväärtustest ja kaitsekorrast. Tutvustatakse piirkonna kaitseväärtusi.

Infostendide materjali valmistab ette Keskkonnaamet. Infostendide hooldustööd teostab Riigimetsa Majandamise Keskus. Infostendide uuendamine on kavandatud 3. prioriteedi tegevusena. Infostendide hooldus on 2. prioriteedi tööd.

4.1.5 Kaitseala piiritähiste uuendamine ja tähistamata piirilõikude tähistamine

Sookuninga looduskaitseala piiride tähistamiseks on paigaldatud kokku 65 keskmise suurusega piiritähist. Tähistel puudub teave sihtkaitsevööndite ning liikumispirangu kohta. Liikumispiranguga alade tähistamiseks tuleb asendada 25 piiritähist uute tähistega. Uutel, keskmise suurusega tähistel, peab olema lisaks kaitseala nimele märgitud ka sihtkaitsevööndi nimi, mäрге liikumispirangu kohta ning liikumispirangu aeg. Likvideerida tuleb 2 tähist, mis asuvad vales kohas ning millel puudub sihtkaitsevööndi nimi. Täiendavalt tuleb paigaldada neli keskmise suurusega sihtkaitsevööndi ning liikumispiranguga ala tähist. Sookuninga looduskaitseala piiritähiste kaart on toodud joonisel 11.

Joonis 11. Sookuninga looduskaitseala piiritähised ja üksikobjektide tähistamine. Aluskaart: Regio WMS.

4.1.6 Kaitsekorra uuendamine

Kaitseala kaitse-eeskiri vajab täpsustamist ja muutmist seoses oluliste kaitsealuste ja linnudirektiivi liikide esinemisega. Samuti tekitab segadust täna kaitse-eeskirjas toodud piiranguvööndi metsade majandamise regulatsioon.

1. Lisada kaitse-eesmärkide hulka järgmised Sookuninga looduskaitsealal esinevad ja PõhjaLiivi Natura linnuala kaitse-eesmärgiks olevad liigid:

Kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*). I kategooria kaitsealune liik, Sookuninga looduskaitsealal on pesitsenud kaks paari kaljukotkaid ning looduskaitseala on säilinud sobivad pesitusvõimalused kaljukotkaste pesitsemiseks.

Hallõgija (*Lanius excubitor*). III kaitsekategooria liik, Sookuninga looduskaitsealal pesitseb minimaalselt 3 paari.

Punajalg-tilder (*Tringa totanus*). III kaitsekategooria liik, Sookuninga looduskaitsealal pesitseb 10 paari.

Rüüt (*Pluvialis apicaria*). III kaitsekategooria liik, Sookuninga looduskaitsealal pesitseb 40 paari.

Väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*). III kaitsekategooria liik, Sookuninga looduskaitsealal pesitseb 5 paari.

Kiivitaja (*Vanellus vanellus*). Sookuninga looduskaitsealal pesitseb minimaalselt 25 paari.

Väike-kirjurähn (*Dendrocopus minor*). III kaitsekategooria liik, Sookuninga looduskaitsealal pesitseb 5 paari.

Kaitseala või Natura linnuala kaitse-eesmärgina ei ole nimetatud, kuid vajab kaitseeesmärgiks seadmist musträhn (*Dryocopus martius*). Põhja-Liivi linnualal pesitseb 25-30 paari ja tegu on liigi jaoks väga olulise kaitstava alaga – Sookuninga looduskaitseala on musträhni asurkonna suuruse poolest Eesti 4. kaitstav ala. Sookuninga looduskaitsealal pesitseb 10 paari musträhni.

Virgiinia võtmehein (*Botrychium virginianum*). I kategooria kaitsealune liik, Sookuninga looduskaitsealal on teada üks leiukoht.

2. Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärkide hulgast arvata välja niiskuslembesed kõrgrohustu (6430), lamminiidu (6450) ja puisniidu (6530*) elupaigatüübid.

Elupaigatüübid lamminiidud (6450) ja puisniidud (6530*) ei esine Sookuninga looduskaitsealal. Täpsustatud inventuuri käigus on niiskuslembese kõrgrohustu elupaigatüüp ümber hinnatud elupaigatüüpi liigirikkad aruniidud lubjavaesel mullal (6270*). Elupaigatüüp liigirikkad aruniidud lubjavaesel mullal omab kõrgemat looduskaitsealist väärtust kui elupaik niiskuslembesed kõrgrohustud.

3. Tsoneerida piiranguvööndisse jäävad väike-konnakotka ja kanakulli pesapaigad sihtkaitsevööndi.

4.2. Eelarve

Eelarve tabelisse (tabel 2.) on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Prioriteet	2016	017 2	18 20	9 201	20 20	1 202	2 202	3 202	4 202	5 202	Maksumus kokku ³
					X*100 euro										
INVENTUURID, SEIRED, UURINGUD															
1.5.3.	Natura linnualade seire	Riiklik seire	KAUR	2					X						0
1.5.3.	Ohustatud soontaimede ja samblaliikide seire (Virgiinia võtmeheina seire).	Riiklik seire	KAUR	2			X				X				0
1.5.3.	Kotkaste ja (must-toonekure) riiklik seire	Riiklik seire	KAUR	2	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0
1.5.3.	Metsise riiklik seire	Riiklik seire	KAUR	2	X				X				X		0
1.5.3.	Haneliste kevadrände ja sügisrände loendus.	Tulemusseire	KeA/H	3	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0
HOOLDUS ja TAASTAMINE															

4.1.1.	Virgiinia võtmeheina kasvukohtade hooldustööd	Liigi elupaiga hooldustöö	RMK	1			3					3			6
4.1.2.1.	Soo- ja metsaelupaikade loodusliku veerežiimi taastamine (75,2 km)	Koosluste taastamistöö	RMK	1		2500									2500

1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus; 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele; 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 2. Sookuninga looduskaitseala kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused, eelarve ja ajakava.

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Prioriteet	2016	017 2	18 20	9 201	20 20	1 202	2 202	3 202	4 202	5 202	Maksumus kokku ³
					X*100 euro										
4.1.2.1.	Soo- ja metsaelupaikade loodusliku veerežiimi taastamine (3,8 km)	Koosluste taastamistöö	RMK	3							150				150
4.1.2.2.	Poollooduslike koosluste taastamine (2,4 ha)	Koosluste taastamistöö	MO/H	3						20	20	20			60
4.1.2.3.	Poollooduslike koosluste hooldamine (210 ha)	Koosluste hooldustöö	MO/H	1	390,6	390,6	390,6	390,6	390,6	390,6	390,6	390,6	395	395	3914,8
4.1.3.	Rehemetsa tamme hooldustööd (0,1 ha)	Üksikobjekti hooldustöö	MO/RMK	2						10					10
4.1.3.	Uue-Kabja rändrahnude hooldus	Üksikobjekti hooldustöö	MO/RMK	2		1			1			1			3
TARISTU															
4.1.4.1.	Rongu Ürgmetsa metsaonni ja Sandra metsaonni hooldus	Radade, ja puhkekohtade rajamine	RMK	2	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	50
4.1.4.2.	Sandra laudtee ja linnutorni likvideerimine	Radade, ja puhkekohtade likvideerimine	RMK	2			40								40
4.1.4.3.	Sookuninga looduskaitseala infostendide uuendamine.	Infotahvlite uuendamine	RMK	3	2								15		15
4.1.4.3.	Infostendide regulaarne hooldus.	Infotahvlite hooldamine	RMK	2	3	3	3	3	3	3	3	3		3	27
4.1.5.	Kaitseala piiritähiste uuendamine ja tähistamata piirilõikude tähistamine (25+4-2tk).	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	2					58						58

4.1.5.	Kaitseala piiritähiste hooldamine (67 tk)	Kaitsealuste objektide tähiste hooldamine	RMK	2		2		2			2		2		8
4.1.3.	Kaitsealuse üksikobjekti tähistamine (1tk)	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	2		1,5									1,5
KAVAD, EESKIRJAD															
5.	Kaitsekorralduskava vahehindamine	Tegevuskava	KeA	1					X						0
5.	Kaitsekorralduskava uuendamine	Tegevuskava	KeA	1										X	0
4.1.5.	Kaitsekorra muutmine	Kaitsekorra muutmine	KeA	1				X							0
Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja²	Prioriteet	2016	017 2	18 20	9 201	20 20	1 202	2 202	3 202	4 202	5 202	Maksumus kokku³
					X*100 euro										
KAITSEALA TUTVUSTAMINE JA LOODUSHARIDUS															
3.1.3.	Sookuninga looduskaitseala tutvustavate infostendide materjalide ettevalmistamine	Trükiste väljaandmine ja infotahvlite koostamine	KeA	3										X	0
	KOKKU				400,6	2903,1	411,6	397,6	457,6	418,6	570,6	422,6	417	403	6832,3

1) Peatüki number, kus on tegevuse täpsem seletus.

2) KeA - Keskkonnaamet, RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus, KAUR – Keskkonnaagentuur, MO – maaomanik, H – Huvilised (erinevad huvigrupid nagu kodanike ühendused, mittetulundusühingud, kohalikud elanikud, ettevõtjad jms).

3) X – Keskkonnaameti ja Keskkonnaagentuuri poolt täidetavad plaanipärased tööülesanded.

5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamise aluseks on perioodiliselt teostatud seired ja inventuurid ning kaitsekorralduslike tööde käigus kogutud andmed. Kaitsekorralduskava perioodi lõpus teostatakse elupaikade inventuur ning hinnatakse tulemuste põhjal kaitsekorralduskava edukust.

Kaitsekorralduskava on koostatud 10 aastaks (2016-2025). Käesoleva kaitsekorralduskava täitmise vaheanalüüs teostatakse 2020. aastal, kaitsekorralduskava täitmise analüüs 2025. aastal. Kaitsekorralduskava täitmise analüüs on ühtlasi ka aruanne selle täitmise efektiivsuse osas. Tulemuslikkuse hindamiseks võetakse aluseks alljärgneva tabeli näitajad.

Tabel 3. Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduskava täitmise edukuse hindamiskriteeriumid.

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
LIIGIKAITSE				
Must-toonekurg	Pesitsevate paaride arv	0	1	
Väike-konnakotka	Pesitsevate paaride arv	1	3	
Kaljukotkas	Pesitsevate paaride arv	0	1	
Kanakull	Pesitsevate paaride arv	3	3	
Metsis	Mängivate kukkede arv	17	30	Kriteerium seatud 2009 aasta loendusandmete alusel.
Valgeselg-kirjurähn	Pesitsevate paaride arv	15	15	
Laanerähn	Pesitsevate paaride arv	6	6	
Rukkirääk	Isalindude arv	14	35	
Herilaseviu	Pesitsevate paaride arv	1	3	
Soo-loorkull	Pesitsevate paaride arv	1	1	Kriteerium seatud 2005 aasta loendusandmete alusel.
Mudatilder	Pesitsevate paaride arv	10	22	Kriteerium seatud 2005 aasta loendusandmete alusel.
Sookurg	Pesitsevate paaride arv	4	10	Kriteerium seatud 2005 aasta loendusandmete alusel.

Punaselg-õgija	Pesitsevate paaride arv	2	20	Kriteerium seatud 2005 aasta loendusandmete alusel.
Teder	Mängivate kukkede arv	15	25	

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
Punajalg-tilder	Pesitsevate paaride arv	-	10	
Õösorr	Pesitsevate paaride arv	-	55	
Hallõgija	Pesitsevate paaride arv	-	3	
Rüüt	Pesitsevate paaride arv	-	40	
Väikekoovitaja	Pesitsevate paaride arv	-	5	
Kiivitaja	Pesitsevate paaride arv	-	25	
Metsalinnustik	Kaitse-eesmärgiks olevate pesitsevate liikide arv	7	7	Sookuninga LKA pesitsevad: hallpea-rähn, värbkakk, händkakk, väike-kärbsenäpp, laanepüü, väike-kirjurähn, muusträhn
Suur-laukhani	Rändel peatuvate isendite arv	-	100	
Rabahani	Rändel peatuvate isendite arv	-	1000	
Laululuik	Rändel peatuvate isendite arv	-	1000	
Tiigilendlane	Isendite arv	-	10	
Saarmas	Pesakondade arv	3	3	
Kobras	Pesakondade arv	10	10	
Virgiinia võtmehein	Kasvukohtade arv	1	1	
Sagristarn	Kasvukohtade arv	1	1	
Õrn tarn	Kasvukohtade arv	1	1	
Lepa-kärbseseen	Kasvukohtade arv	1	1	

ELUPAIGATÜÜPIDE KAITSE				
Huumustoitelised järved ja järvikud (3160)	Elupaigatüübi pindala (ha)	56	56	
	Elupaigatüübi seisund	A	A	
Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	192	180	Ligikaudu 10 ha on halvas seisundis niiduelupaika, mida ei ole otstarbekas taastada.
	Elupaigatüübi seisund	B	B	
Aas-rebasesaba ja ürtpunanupuga niidud	Elupaigatüübi pindala (ha)	29,6	29,6	
	Elupaigatüübi seisund	B	B	
Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
Raba (7110*) ja Nokkheinakooslused (7150)	Elupaigatüübi pindala (ha)	1522	1522	
	Elupaigatüübi seisund	A	A	
Rikutud kuid taastumisvõimelised rabad (7120)	Elupaigatüübi pindala (ha)	161	100	Kaitse-eesmärgiks on raba ja rabametsa kaitse, mida aitab täita rikutud raba elupaiga pindala vähenemine.
	Elupaigatüübi seisund	C	B	
Siirde- ja õõtsiksood (7140)	Elupaigatüübi pindala (ha)	54	54	
	Elupaigatüübi seisund	B	B	
Vanad loodusmetsad (9010*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	225	225	
	Elupaigatüübi seisund	B	B	
Rohunditerikkad kuusikud (9050)	Elupaigatüübi pindala (ha)	10	10	
	Elupaigatüübi seisund	B	B	
Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	126	126	Pikemas perspektiivis on seatud eesmärgiks, et peale veerežiimi taastamist on elupaiga pindala 208 ha.
	Elupaigatüübi seisund	C	B	
	Elupaigatüübi pindala (ha)	566,3	566	

Siirdesoo ja rabamets (91D0*)	Elupaigatüübi seisund	B	B	Pikemas perspektiivis on seatud eesmärgiks, et peale veerežiimi taastamist on elupaiga pindala 570 ha.
----------------------------------	-----------------------	---	---	--

6. KASUTATUD MATERJALID

Trükised

- Andersson, L., Martverk, R., Külvik, M., Palo, A., Varblane, A., 2003. Vääriselupaikade inventuur Eestis 1999-2002. Regio AS. Tartu.
- Eesti Ornitoloogiaühing, 2011. Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava 2012-2016. Tartu.
- Eesti turbavarud, 1992. RE Eesti Geoloogiakeskus. Tallinn.
- Kink, H., Andresmaa, E. 1995. Sood veesäilitusaladeks. - TA Toimetised. Geoloogia 44, 3, 197198.
- Kohv, M. 2013. Märgalade taastamiskavad. Eestimaa Looduse Fond. Tartu.
- Leivits, A. 2005. Riikliku keskkonnaseire alamprogrammi "Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire" projekti "Madalsoode ja rabade linnustik" 2005. aasta lepingu nr T5062PKPK05/EPKPK048305 täitmise lõpparuanne. Nigula Looduskaitseala Administratsioon.
- Mesipuu, M. 2010. Virgiinia võtmeheina (*Botrychium virginianum* (L.) SW.) kaitse tegevuskava 2010-2019.
- Orru, M. 1995. Eesti turbasood. Teatmik. Tallinn, Eesti Geoloogiakeskus.
- Orru, M., Shirokova, M., Veldre, M., Ramst, R. 1986. Pärnu rajooni turba ja sapropeeli otsngulis-hinnanguliste tööde aruanne. Eesti Geoloogiafond. Keila.
- Paal & Leibak, E. 2013. Eesti soode seisund ja kaitstus. Eestimaa Looduse Fond.
- Paal, J. 2000. "Loodusdirektiivi" elupaigatüüpide käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikool.
- Paal, J. 2004. koostaja. Euroopa väärtuslikud elupaigad Eestis. Eesti Keskkonnaministeerium.
- Paal, J., Ilomets, M., Fremstad, E., Moen, A., Børset, E., Kuusemets, V., Truus, L., Leibak, E., 1999. Eesti märgalade inventeerimine 1997. a. Projekti "Eesti märgalade kaitse ja majandamise strateegia" aruanne. Eesti Loodusfoto. Tartu.
- Palo, A. 2010. Loodusdirektiivi metsaelupaikade inventeerimise juhend.
- Palo, A. 2010. Loodusdirektiivi metsaelupaikade inventeerimise juhendi piltidega lisa.
- Valk, U. 1988. Eesti sood. Tallinn.
- Vellak, K., Ingerpuu, N., Leis, M., Roosma, A. 1996. Andmeid Rongu ja Kodaja sookaitsealade soontaimede, sammalde ja suursamblike flora kohta. Tartu Ülikool, Zooloogia ja Botaanika Instituut. Tartu.

Viht & Randla, 2002. Metsis. Eesti populatsiooni seisund ja säilimise väljavaated. – *Hirundo Supplementum* 5.

Käsikirjad

Birdlife International 2001. Important Bird Areas and potential Ramsar Sites in Europe. Birdlife International, Wageningen, The Netherlands.

Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri (RTL 2004, 111, 1758).

Ilomets, M. (Vastutav täitja) 2005. Euroopa Regionaalarengu Fondi meetme 4.2 projekt 4.02040107 „Sooserva elupaikade taastamine Põhja-Liivimaa linnualal I etapp“. Ruunasoo hüdroloogilise seisundi ja toitumistingimuste selgitamine ning taimkatte analüüsid. TLÜ Ökoloogia Instituut. Tallinn.

Ilomets, M., 1993. Kaitset vajavate soode täiendav nimestik. Tallinn.

Ilomets, M., Truus, L. 2005. Pin/MATRA projekt 2002/014: Integrated Wetland and Forest Management in the Transborder Area of North Livonia. Leping nr. M/022 ja M/023 Kink, H. 1990. Veeseire kaitsealadel. Nigula Looduskaitseala., 1990. Aruanne GI arhiivis.

Kinks, R. (koostaja) 2013. Valgeselg-kirjurähni (*Dendrocopos leucotos*) kaitse tegevuskava. Eesti Ornitoloogiaühing. Keskkonnaameti tellimus. Eelnõu. Käsikiri Keskkonnaametis

Lode, E. (koostaja) 2005. Piiriülese märgala hüdroloogilise seisundi hinnang ja taastamispotentsiaali uuring „Integrated Wetland and Forest Management in the Transborder area of North Livonia. Pin Matra projekt 2002/014.

Riikliku keskkonnaseire kohustuse Nr. 3M-7 linnustiku seire projekti "Soode ja rabade linnustik" 1999. a. lõpparuanne.

Seeberg Kitneaes, K. 2006. Sookuninga (EE) and Northern bog (LV). Harmonizing management planning for twp transborder Natura 2000 sites.

Timm, U. 2006. Lendorava inventuur

Viht, E., Randla, T. 2001. Metsis. Kaitsekorralduskava.

Ettekannete tekstid (Internetis kättesaadavad)

Leivits, M., Leivits, A., Roosalu, A. 2007. „ESRI tarkvara ja MGIS kasutamine piiriülese looduskaitse korraldamisel Põhja-Liivimaal“. *ESRI päevad 22-25.05 2007*.

Leivits, M., Leivits, A., Aaviksoo, K. 2008. „Kesk- ja suuremõõtkavaliste kaugseire-andmete kasutamine kaitsealuste elupaikade ja liikide seisundi hindamisel ning muutuste jälgimisel Nigula looduskaitseala sooelupaikade näitel.“ *Seirefoorum 7. november 2008.*

Infosüsteemid ja andmebaasid

Linnuvaatleja: www.linnuvaatleja.ee

EELIS (Eesti Looduse Infosüsteem) e

– Elurikkus: <http://elurikkus.ut.ee/>

Keskkonnaregister: <http://register.keskkonnainfo.ee/envreg/main>

Maa-ameti geoportaal: <http://geoportaal.maaamet.ee/> Natura

standardandmebaas: <http://natura2000.eea.europa.eu/>

Seireveeb (Riiklik keskkonnaseire programm):

<http://seire.keskkonnainfo.ee/seireveeb/index.php?id=13> Lendorava

kaitse:

(http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1170786/lendorav_tegevuskava.pdf).

RMK Pärnu maakonna külastuskorralduskava aastateks 2012-2016:

(<https://docs.google.com/a/tlu.ee/viewer?a=v&pid=gmail&attid=0.1&thid=13ec2782fd4de19f&mt=application/pdf&url=https://mail.google.com/mail/u/0/?ui%3D2%26ik%3D3679d1ef1a%26view%3Datt%26th%3D13ec2782fd4de19f%26attid%3D0.1%26disp%3Dsa>):

LISAD

Lisa 1. Sookuninga looduskaitseala kaitse-eeskiri

Sookuninga looduskaitseala kaitse-eeskiri

Vastu võetud 25.01.2006 nr 22

Määrus kehtestatakse «Looduskaitseaduse» § 10 lõike 1 alusel.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärk

(1) Sookuninga looduskaitseala² (edaspidi *kaitseala*) kaitse-eesmärk on:

- 1) ulatusliku sooala ja sellega piirnevate alade koosluste ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse;
- 2) EÜ nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud liikide – suur-laukhane (*Anser albifrons*), väike-laukhane (*Anser erythropus*), väike-konnakotka (*Aquila pomarina*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), öösorri (*Caprimulgus europaeus*), musttoonekure (*Ciconia nigra*), soo-loorkulli (*Circus pygargus*), rukkiräägu (*Crex crex*), laululuige (*Cygnus cygnus*), valgeselg-kirjurähni (*Dendrocopos leucotos*), väike-kärbsenäpi (*Ficedula parva*), värbkaku (*Glaucidium passerinum*), sookure (*Grus grus*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), herilaseviu (*Pernis apivorus*), laanerähni e kolmvarvas-rähni (*Picoides tridactylus*), hallpea-rähni e hallrähni (*Picus canus*), händkaku (*Strix uralensis*), tedre (*Tetrao tetrix*), metsise e mõtuse (*Tetrao urogallus*), mudatildri (*Tringa glareola*) ja rändlinnuliikide kaitse; 3) EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas nimetatud elupaigatüüpide – jõgede ja ojade (3260)³, niiskuslembeste kõrgrohustute (6430), lamminiitude (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510), puisniitude (6530*), rabade (7110*), siirde- ja õõtsiksoode (7140), vanade loodumetsade (9010*), vanade laialehiste metsade (9020*), rohunditerikaste kuusikute (9050), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080), siirdesoo- ja rabametsade (91D0*) kaitse ning II lisas nimetatud liikide – saarma (*Lutra lutra*) ja tiigilendlase (*Myotis dasycneme*) elupaikade kaitse.
- (2) Kaitseala maa- ja veela jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele kümneks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks.
- (3) Kaitsealal tuleb arvestada «Looduskaitseaduses» sätestatud piiranguid käesolevas määruses sätestatud erisustega.
- (4) «Rahvusvahelise tähtsusega märgalade, eriti veelindude elupaikade konventsiooni» artikli 2 lõike 1 kohaselt on kaitseala rahvusvahelise tähtsusega märgala (Ramsari ala).

§ 2. Kaitseala asukoht

- (1) Kaitseala asub Pärnu maakonnas Saarde vallas Lanksaare, Reinu, Tuuliku, Veelikse ja Jäärja külas.
- (2) Kaitseala välispiir ja vööndite piirid on esitatud kaardil määruse lisas⁴.

§ 3. Kaitseala valitseja

Kaitseala valitseja on Keskkonnaministeeriumi Pärnumaa keskkonnateenistus.

2. peatükk

KAITSEKORRA ÜLDPÕHIMÕTTED

§ 4. Lubatud tegevus

- (1) Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud sihtkaitsevööndis käesolevas määruses sätestatud juhtudel.
- (2) Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimine on lubatud arvestades «Asjaõigusseaduses» ja «Looduskaitseaduses» sätestatud.
- (3) Telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohtades. Telkimine eramaal ja telkimine ning lõkke tegemine õuemaal on lubatud omaniku loal.
- (4) Kaitsealal on lubatud mootorita sõidukiga sõitmine teedel ja radadel ning mootorsõidukiga sõitmine teedel. Maastikusõidukiga sõitmine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Mootorita sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja radu, mootorsõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine kaitseala valitseja nõusolekuta on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemisega seotud tegevuses, poollooduslike koosluste hooldamisel, liinirajatiste hooldamisel, metsatöödel, põllumajandustöödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses.
- (5) Kaitsealal on lubatud jahipidamine ulukite arvukuse reguleerimise eesmärgil.

§ 5. Keelatud tegevus

- (1) Kaitseala vetel on keelatud ujuvvahendiga sõitmine, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses ja kaitseala valitsemisega seotud tegevuses.
- (2) Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:
  - 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet;
  - 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
  - 3) väljastada metsamajandamiskava;
  - 4) kinnitada metsateatist;
  - 5) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
  - 6) anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks; 7) anda projekteerimistingimusi; 8) anda ehitusluba.

§ 6. Tegevuse kooskõlastamine

(1) Kaitseala valitseja vaatab talle kooskõlastamiseks esitatud metsateatise läbi ja annab kümne tööpäeva jooksul pärast taotluse saamist metsakoosluse liikide ning vanuse mitmekesisuse säilitamise eesmärgist tulenevalt oma kirjaliku nõusoleku või seab vajaduse korral omapoolsed tingimused.

(2) Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit.

(3) Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitseeesmärgi saavutamist või seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt «Haldusmenetluse seadusele» õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

(4) Keskkonnaministeeriumil või kavandatava tegevuse asukoha keskkonnateenistusel on keskkonnamõju hindamise järelevalvajana õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit.

3. peatükk SIHTKAITSEVÖÖND

§ 7. Sihtkaitsevööndi määratlus

(1) Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks.

(2) Kaitsealal on 10 sihtkaitsevööndit:

- 1) Jäärja sihtkaitsevöönd;
- 2) Kabja sihtkaitsevöönd;
- 3) Kodaja sihtkaitsevöönd;
- 4) Raessaare sihtkaitsevöönd;
- 5) Rakste sihtkaitsevöönd;
- 6) Rongu sihtkaitsevöönd;
- 7) Rootsimäe sihtkaitsevöönd;
- 8) Ruunasoo sihtkaitsevöönd; 9) Sandre sihtkaitsevöönd;
- 10) Sookuninga sihtkaitsevöönd.

§ 8. Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk

Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on liigikaitse, looduse mitmekesisuse ning maastikuilme säilitamine ja taastamine.

§ 9. Lubatud tegevus

(1) Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 40 osalejaga rahvaürituste korraldamine.

(2) Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud:

- 1) metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile Rakste, Ruunasoo ja Kabja sihtkaitsevööndis aastaringselt, 16. septembrist 15. aprillini Raessaare ning 1. augustist 31. jaanuarini Jäärja, Kodaja, Rongu, Rootsimäe, Sandre ja Sookuninga sihtkaitsevööndis, kusjuures kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali

kokku- ja väljaveo, raielangi suuruse, kuju, puhastamise viiside, laoplatside rajamise ning puistu koosseisu ja täiuse osas;

- 2) rohkem kui 40 osalejaga rahvaürituse korraldamine;
- 3) olemasolevate teede ja sihtkaitsevööndite piirikraavide hooldustööd;
- 4) kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus;
- 5) Raessaare, Rootsimäe (Jäärja metskonna kvartalis 152), Sandre (Jäärja metskonna kvartalis 172), Rongu (Jäärja metskonna kvartalites 169 ja 191), Kodaja (Jäärja metskonna kvartalites 173–175 ja 88) ning Sookuninga sihtkaitsevööndis olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine; 6) olemasolevate ehitiste hooldustööd;
- 7) poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus; 8) võõrliikide eemaldamine.

§ 10. Keelatud tegevus

Sihtkaitsevööndis on keelatud:

- 1) majandustegevus;
- 2) loodusvarade kasutamine;
- 3) uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul tootmisotstarbeta ehitise või rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks Jäärja, Kabja, Kodaja, Rakste, Rongu, Ruunasoo ja Sandre sihtkaitsevööndis;
- 4) inimeste viibimine Jäärja, Kodaja, Rongu, Rootsimäe, Sandre ja Sookuninga sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 31. juulini ning Raessaare sihtkaitsevööndis 1. augustist 15. septembrini, välja arvatud üldkasutatavatel teedel, järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostatavatel teadustöödel ning kaitseala valitsemisega seotud tegevuses.

§ 11. Vajalik tegevus

Kabja, Rongu, Ruunasoo ja Sandre sihtkaitsevööndis on poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja taastamiseks vajalik tegevus, nagu heina niitmine, loomade karjatamine ning koosluste kujundamine vastavalt kaitseesmärgile.

4. peatükk PIIRANGUVÖÖND

§ 12. Piiranguvööndi määratlus

- (1) Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse.
- (2) Kaitsealal on Sookuninga piiranguvöönd.

§ 13. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk

Piiranguvööndi metsa kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning taastamine.

§ 14. Lubatud tegevus

- (1) Piiranguvööndis on lubatud:
  - 1) majandustegevus;

2) ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamine, arvestades käesoleva määruse § 5 lõike 2 punktides 5–8 sätestatud;

3) kuni 40 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas.

(2) Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud:

1) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine;

2) uute veekogude, sildade ja truupide rajamine;

3) uuendusraie;

4) rohkem kui 40 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas.

§ 15. Keelatud tegevus

Piiranguvööndis on keelatud:

1) maavara kaevandamine, välja arvatud «Maapõueseaduse» § 59 lõikes 2 sätestatud juhul kaitseala valitsejaga kooskõlastatud kohtades;

2) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine;

3) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine metsamaal ja looduslikul rohumaal; 4) uue maaparandussüsteemi rajamine; 5) pilliroo varumine külmumata pinnaselt.

§ 16. Vajalik tegevus

Piiranguvööndi poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalik tegevus, nagu heina niitmine, loomade karjatamine ning koosluste kujundamine. Poollooduslike koosluste esinemisalal Matsi maaüksusel on vajalik ülepinnaline heina niitmine üks kord aastas.

5. peatükk RAKENDUSSÄTE

§ 17. Määruse kehtetuks tunnistamine

Vabariigi Valitsuse 8. oktoobri 1999. a määrus nr 297 «Sookuninga looduskaitseala kaitseeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine» (RT I 1999, 75, 709; 2005, 71, 556) tunnistatakse kehtetuks.

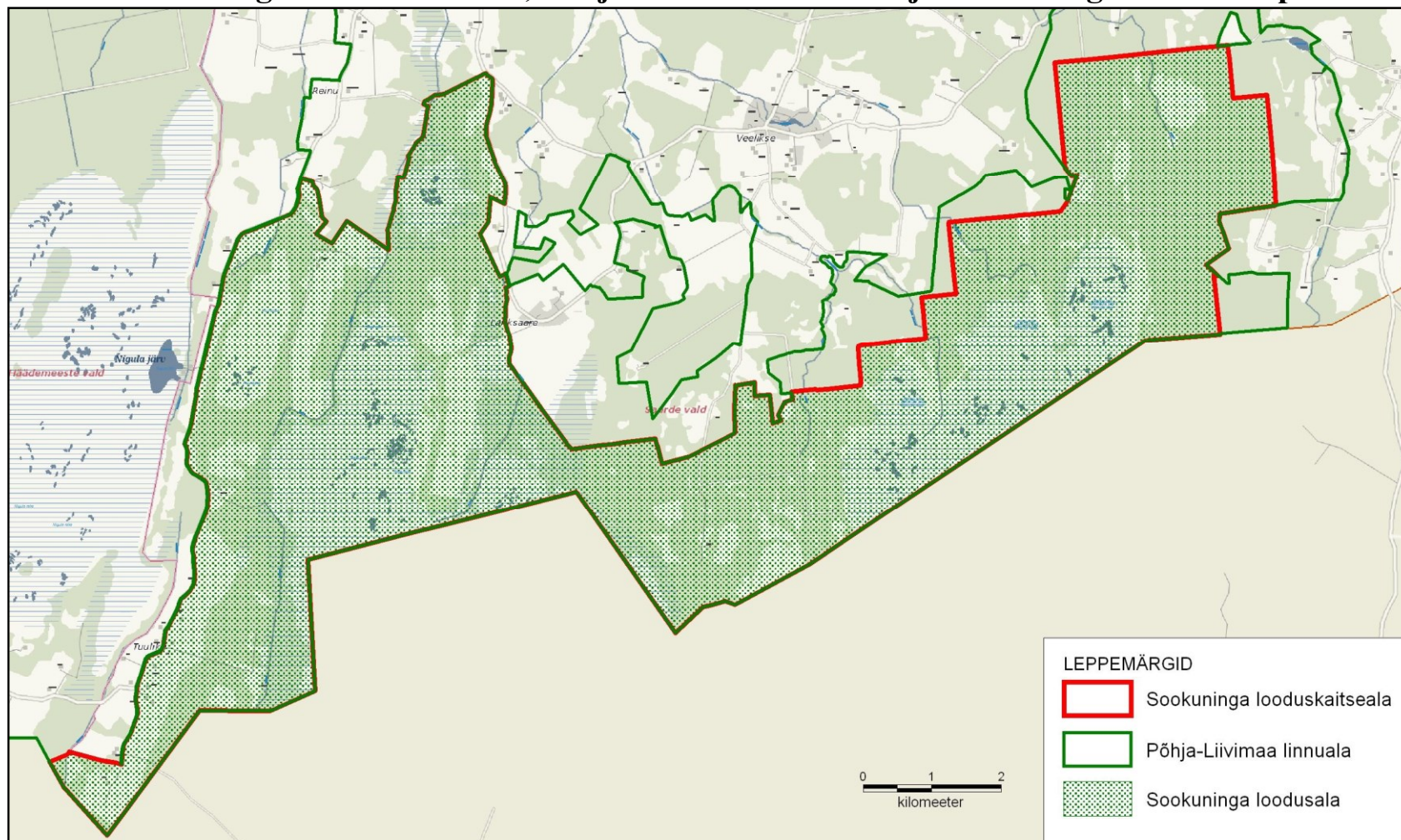
¹ EÜ nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 305, 8.11.1997, lk 42–65; L 236, 23.09.2003, lk 667–702; L 284, 31.10.2003, lk 1–53) ja EÜ nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (EÜT L 103, 25.04.1979, lk 1–18; L 291, 19.11.1979, lk 111; L 319, 7.11.1981, lk 3–15; L 233, 30.08.1985, lk 33–41; L 302, 15.11.1985, lk 218; L 100, 16.04.1986, lk 22–25; L 115, 8.05.1991, lk 41–55; L 164, 30.06.1994, lk 9–14; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 223, 13.08.1997, lk 9–17; L 236, 23.09.2003, lk 667–702). ²

Sookuninga looduskaitseala on moodustatud Pärnu Rajooni TSN Täitevkomitee 5. veebruari 1964. a otsusega nr 26 «Looduslikult kaunite kohtade, parkide, põliste puude ja rändrahnude ja teiste kaitset vääriivate looduslike objektide säilitamine» kaitse alla võetud Jäärja metskonna kvartalite 123 ja 140 ning Pärnu Maakonnavalitsuse 12. juuli 1991. a määrusega nr 319 «Kohaliku tähtsusega looduskaitse objektide kohta» moodustatud Rongu sookaitseala, Kodaja sookaitseala ja Ruunasoo sookaitseala baasil. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k «Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri» lisa 1 punkti 1 alapunktist 44 hõlmab kaitseala Põhja-Liivimaa linnuala ja punkti 2 alapunktist 385 Sookuninga loodusala, kus tegevuste kavandamisel tuleb hinnata nende mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi. ³ Sulgudes on

siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid. 4 Kaitseala välispiir ja vööndite piirid on märgitud määruse lisas esitatud kaardil Eesti põhikaardi (mõõtkava 1:10 000) alusel, kasutades Eesti Metsakorralduskeskuse Jäärja metskonna 1997. aasta planšetti (mõõtkava 1:10 000) ja maakatastri andmeid seisuga juuni 2004. a. Ala kaardiga saab tutvuda Nigula Looduskaitseala Administratsioonis, Keskkonnaministeeriumis, Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskuses ning Maa-ameti veebilehel maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

Lisa 2. Sookuninga looduskaitseala, Põhja-Liivimaa linnuala ja Sookuninga loodusala paiknemine

Lisa 3. Sookuninga looduskaitseala kaitse-eesmärkide ja väärtuste koondtabel

JNR	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegur	Meede	Oodatud tulemus
Elustik					
2.1.1.1.	Väike-konnakotkas	Sookuninga looduskaitsealal pesitseb 3 paari väikekonnakotkast.	Pesapaikade ebapiisav kaitsekord.	1. Kaitsekorra muutmine, mille käigus väike-konnakotka asustatud pesapaigad ning kestlikud elupaigad tsoneeritakse sihtkaitsevööndisse. 2. Iga-aastane väike-konnakotka pesitsusedukuse seire.	1. Sookuninga looduskaitsealal pesitseb 3 paari väikekonnakotkast. 2. Populatsiooni soodsa seisundi tagamiseks vajalike toitumislade (rohumaade) seisundi on paranenud, levik suurenenud.
			Rohumaade võsastumine ja metsastumine.	Poollooduslike ja püsirohumaade taastamine ja hooldamine.	
2.1.1.2.	Suur-konnakotkas	Sookuninga looduskaitsealal on säilinud suur-konnakotkale sobivad toitumiselupaigad.	Rohumaade võsastumine ja metsastumine.	1. Poollooduslike ja püsirohumaade taastamine ja hooldamine. 2. Matsi talu rohumaade hooldamine ning säilitamine püsirohumaadena.	Sookuninga looduskaitsealal on säilinud suur-konnakotkale sobivad toitumiselupaigad.
2.1.1.3.	Kaljukotkas	Sookuninga looduskaitsealal pesitseb vähemalt kaks paar kaljukotkast.	Pesitsusaegne häirimine.	1. Liikumispiiranguga ala tähistamine. 2. Järelvalve tõhustamine.	Sookuninga looduskaitsealal pesitseb vähemalt üks paar kaljukotkast.
			Saakloomade arvukuse vähenemine.	1. Soo- ja soometsakoosluste loodusliku veerežiimi taastamine. 2. Iga-aastane kaljukotka pesitsusedukuse seire.	
2.1.1.4.	Kanakull	Sookuninga looduskaitsealal pesitseb edukalt kolm paari kanakulli.	Pesitsusaegne häirimine.	Kaitsekorra muutmine. Piiranguvööndis asuva pesapaiga tsoneerimine sihtkaitsevööndisse.	Sookuninga looduskaitsealal pesitseb edukalt kaks paari kanakulli.

			Toitumisalade kvaliteedi langus.	Soo- ja soometsaelupaikade loodusliku veerežiimi taastamine.
--	--	--	----------------------------------	--

JNR	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegur	Meede	Oodatud tulemus
2.1.1.5.	Must-toonekurg	Sookuninga looduskaitsealal on must-toonekurele sobiv pesitsusmets säilinud 333 ha suurusel alal.	Otsesed ohutegurid puuduvad.	Must-toonekure perioodiline seire, tuvastamaks võimalikku taaspesitsemist.	Sookuninga looduskaitsealal on must-toonekurele sobiv pesitsusmets säilinud 333 ha suurusel alal.
2.1.1.6.	Metsis	Sookuninga looduskaitsealal mängib vähemalt 30 metsisekukke.	Elupaikade degradeerumine.	1. Soo- ja soometsaelupaikade loodusliku veerežiim taastamine. 2. Tagada, et piiranguvööndis metsise pesitsusaegses elupaigas ei langeks vanametsa osa-kaal (60 a ja vanem mets) alla 50 %.	Sookuninga looduskaitsealal mängib vähemalt 30 metsisekukke.
			Väikekiskjate kõrge arvukus.	1. Ulukite lisa söötmise keelustamine. 2. Soovituslik ettepanek, et ulukite söötmissalasid ei tehtaks kaitseala piirile lähemale kui 0,5 km.	
			Pesitsusaegne häirimine.	1. Kaitsealale (loodusalale) ei planeerita külastusrajatisi.	
2.1.1.7.	Valgeselg-kirjurähn	Sookuninga looduslale pesitseb vähemalt 15 paari valgeselgkirjurähni.	Sobilike pesitsus- ja toitumisalade vähenemine.	Valgeselg-kirjurähni sobivate elupaikade säilitamine.	Sookuninga looduslale pesitseb vähemalt 15 paari valgeselgkirjurähni.
2.1.1.8.	Laanerähn	Sookuninga looduslale pesitseb vähemalt kuus paari laanerähni.	Sobilike pesitsus- ja toitumisalade vähenemine.	Laanerähni sobivate elupaikade säilitamine.	Sookuninga looduslale pesitseb vähemalt kuus paari laanerähni.

JNR	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegur	Meede	Oodatud tulemus
-----	---------	----------------	----------	-------	-----------------

2.1.1.9.	Rukkirääk	Sookuninga looduslal pesitseb vähemalt 35 paar rukkirääku.	Rohumaade hävimine ja intensiivpõllumajandus.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poollooduslike koosluste ja püsirohumaade hooldamine ja taastamine. 2. Olemasolevate püsirohumaade säilitamine. 3. Kultuurmaastikku rikastavate maastikuelementide säilitamine. 4. Täiendavast maaparandusest hoidumine. 5. Sobivate hooldusvõtete kasutamine. 6. Taimekaitsevahendite kasutamise piiramine. 7. Rukkiräägu perioodiline seire. 	Sookuninga looduslal pesitseb vähemalt 35 paar rukkirääku.
2.1.1.10	Herilaseviu	Sookuninga looduskaitselal pesitseb kolm paari herilaseviud.	Rohumaade hävimine ja intensiivpõllumajandus.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poollooduslike koosluste ja püsirohumaade hooldamine ja taastamine. 2. Kultuurmaastikku rikastavate maastikuelementide säilitamine. 3. Taimekaitsevahendite kasutamise piiramine. 	Sookuninga looduskaitselal pesitseb kolm paari herilaseviud.
			Pesapaikade hävimine ja pesitsusaegne häirimine	Tagada, et piiranguvööndis herilaseviu elupaiga pindala ühe paari territooriumil ei langeks alla 30 %.	
2.1.1.11.	Metsalinnustik	Sookuninga looduskaitselal pesitseb minimaalselt 4 paari hallpea-rähni, 4 paari värbkakku, 5 paari händkakku, 100 paari väikekärbsenäppi, 30 paari laanepüüd. 5 paari	Metsamajanduslik tegevus.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Üldtunnustatud pesitsusaegsest raierahust kinnipidamine. 2. Võimaluse korral kopra poolt tekitatud ülejutuste tõttu surnud puid ei koristata ja kopra asurkonda ei kahjustata. 	Sookuninga looduskaitselal pesitseb minimaalselt 4 paari hallpea-rähni, 4 paari värbkakku, 5 paari händkakku, 100 paari väike-kärbsenäppi, 30 paari laanepüüd. 5 paari väike-kirjurähni ja 10 paari musträhni.

		väikekirjurähni ja 10 paari musträhni.		3. Tagada, et piiranguvööndis säilib piisav vanametsa (60 a ja vanem mets) osakaal.	
--	--	--	--	---	--

JNR	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegur	Meede	Oodatud tulemus
2.1.1.12	Soolinnustik	Sookuninga looduskaitsealal pesitseb minimaalselt sooloorkulli 1 paar, mudatildrit 22 paari, sookurget 10 paari, tetresid 25 kukke, punaselgõgijat 20 paari, punajalg-tildrit 10 paari, hallõgijat 3 paari, rüüta 40 paari, väikekoovitajat 5 paari ja kiivitajat 25 paari,	Maaparandus, soode kuivendamine. Soid ümbritseva kultuurmaastiku kasutusele võtmine intensiivpõllumajanduse viljelemiseks.	Loodusliku veerežiimi taastamine. 1. Taimekaitsevahendite kasutamise piiramine. 2. Poollooduslike koosluste ja püsirohumaade säilitamine ja taastamine.	Sookuninga looduskaitsealal pesitseb minimaalselt sooloorkulli 1 paar, mudatildrit 22 paari, sookurget 10 paari, tetresid 25 kukke, punaselgõgijat 20 paari, punajalg-tildrit 10 paari, hallõgijat 3 paari, rüüta 40 paari, väikekoovitajat 5 paari ja kiivitajat 25 paari,
2.1.1.13	Läbirändel peatuvad linnud	Sookuninga looduskaitsealal peatuvad kevad- ja sügisrändel suur-laukhani, laululuik ja rabahani.	Maaparandus, soode kuivendamine. Rohumaade võsastumine ja metsastumine.	Loodusliku veerežiimi taastamine. 1. Poollooduslike ja püsirohumaade taastamine ja hooldamine. 2. Maaviljeluses taliviljakasvatuse või püsirohumaade eelistamine	Sookuninga looduskaitsealal peatuvad kevad- ja sügisrändel suur-laukhani, laululuik ja rabahani.
2.1.2.1.	Tiigilendlane ja teised käsitiivalised	Sookuninga looduskaitseala tiigilendlaste asurkonna	Metsamajanduslik tegevus.	Raietööde käigus jäetakse alles vanad õõnsustega puud.	1. Sookuninga looduskaitseala tiigilendlaste

		suurus on vähemalt 10 isendit.	Märgalade kuivendamine.	Sooelupaikade loodusliku veerežiimi taastamine.	asurkonna suurus on vähemalt 10 isendit. 2. Sookuninga looduskaitseala käsittevaliste liigiline koosseis ja levik on täpsustatud.
2.1.2.2.	Saarmas	Sookuninga looduskaitsealal elab vähemalt kolm paari saarmaid.	Ohutegureid ei ole teada.		Sookuninga looduskaitsealal elab vähemalt kolm paari saarmaid.
2.1.4.1.	Virgiinia võtmehein	Sookuninga looduskaitsealal on vähemalt üks Virgiinia võtmeheina kasvukoht.	Kasvukoha kinnikasvamise, tallamine.	1. Kasvukoha mõõdukas võsatõrje. 2. Kasvukoha seire. 3. Kaitsekorra muutmine.. Virgiinia võtmeheina nimetamine kaitse-eesmärgiks.	Sookuninga looduskaitsealal on vähemalt üks Virgiinia võtmeheina kasvukoht.
2.1.4.2.	Sagristarn	Sookuninga looduskaitsealal on vähemalt üks sagristarna kasvukoht.	Sooelupaikade kuivendamine ja turba võtmine.	Loodusliku veerežiimi taastamine.	Sookuninga looduskaitsealal on vähemalt üks sagristarna kasvukoht.

JNR	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegur	Meede	Oodatud tulemus
2.1.4.3.	Õrn tarn	Sookuninga looduskaitsealal on vähemalt üks õrn tarna kasvukoht.	Soostuvate ja soo-lehtmetsade kuivendamine.	Loodusliku veerežiimi taastamine.	Sookuninga looduskaitsealal on vähemalt üks õrn tarna kasvukoht.
2.1.6.1.	Lepa-kärbseseen	Sookuninga looduskaitseala on vähemalt üks lepakärbseene kasvukoht.	Ohutegureid ei ole teada.		Sookuninga looduskaitseala on vähemalt üks lepa-kärbseene kasvukoht.
Elupaigad					

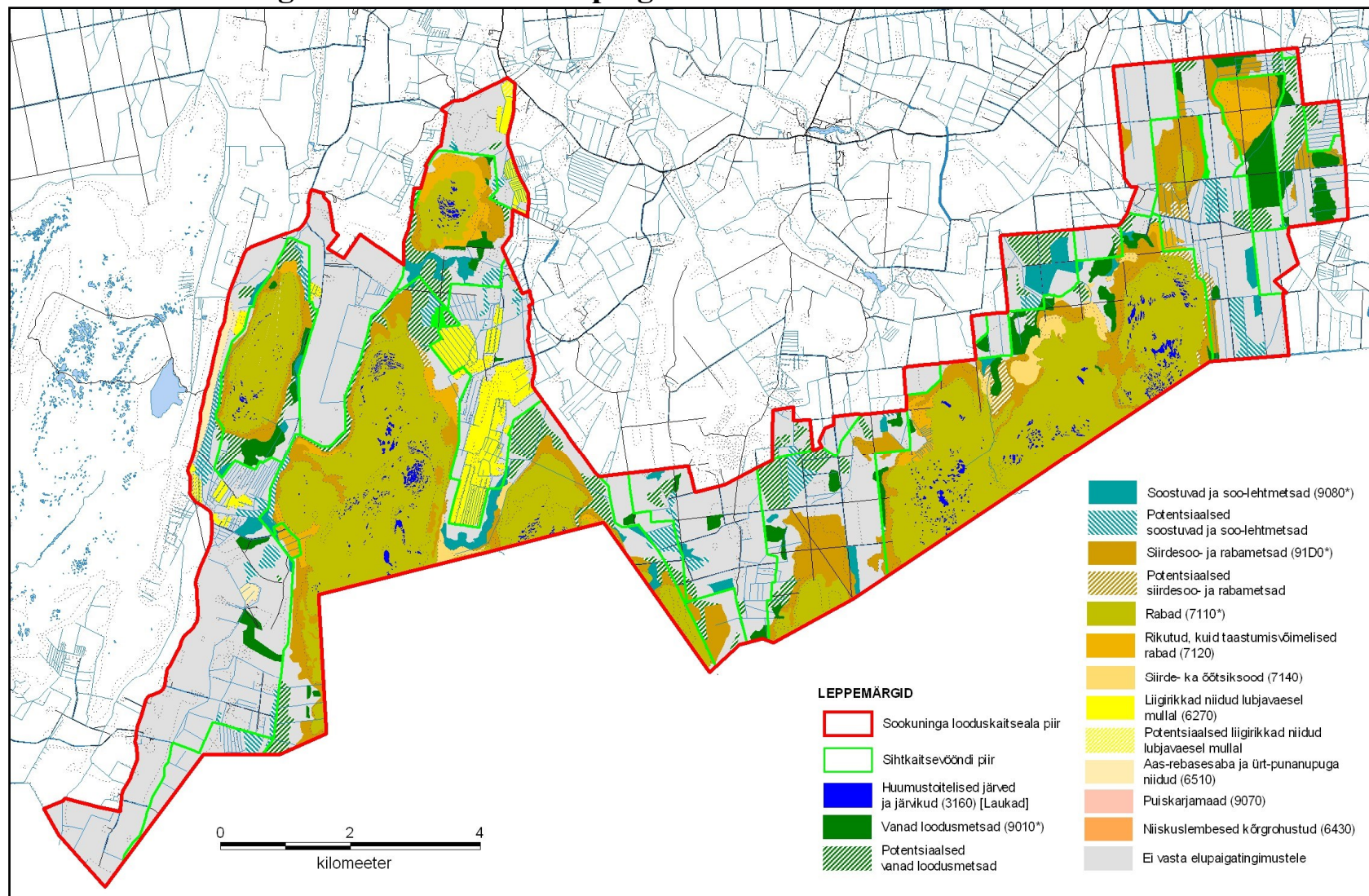
2.2.1.	Huumustoitelised järved ja järvikud (3160)	Sookuninga looduskaitsealal on elupaik huumustoitelised järved ja järvikud säilinud vähemalt 56 ha suurusel alal, seisundiga A (väga hea).	Rabaservades toimivate kuivendussüsteemide kuivendav mõju.	Loodusliku veerežiimi taastamine.	Sookuninga looduskaitsealal on elupaik huumustoitelised järved ja järvikud säilinud vähemalt 56 ha suurusel alal, seisundiga A (väga hea).
2.2.2.	Jõed ja ojad (3260)	Sookuninga looduskaitsealal on elupaik jõed ja ojad säilinud vähemalt 1,5 km lõigul, seisundiga vähemalt C (arvestatav).	Jõesängi puhastamine ja süvendamine.	Mitte süvendada ega puhastada kraavitatud jõeosasid, lastes loodusliku arengu tulemusena jõesängil looduslikumaks kujuneda.	1. Sookuninga looduskaitsealal on elupaik jõed ja ojad säilinud vähemalt 1,5 km lõigul, seisundiga vähemalt C (arvestatav). 2. Elupaiga seisundi paranemine loodusliku arengu tulemusena.
			Olemasolevate kuivendussüsteemide hooldus.	Kuivendussüsteemide hooldamisel rajada kogumiskraavidele setebasseinid.	
2.2.3.	Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal säilinud vähemalt 180 ha suurusel alal, seisundiga vähemalt B (hea).	Poollooduslike koosluste hooldamise (majandamise) lõppemine.	Poollooduslike koosluste hooldamine ja taastamine.	Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal säilinud vähemalt 180 ha suurusel alal, seisundiga vähemalt B (hea).
2.2.4.	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud säilinud vähemalt 29,6 ha suurusel alal, seisundiga vähemalt B (hea).	Poollooduslike koosluste hooldamise (majandamise) lõppemine.	Poollooduslike koosluste hooldamine.	Sookuninga looduskaitsealal on elupaigatüüp aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud säilinud vähemalt 29,6 ha suurusel alal, seisundiga vähemalt B (hea).
2.2.7.	Raba (7110*) ja nokkheinakooslused (7150)	Raba elupaik esineb vähemalt 1515 ha suurusel alal, seisundiga A (väga hea)	Rabasad ümbritseva kraavivõrgu ja labidaturba karjäärade jätkuv kuivendav mõju.	Loodusliku veerežiimi taastamine.	Raba elupaik esineb vähemalt 1515 ha suurusel alal, seisundiga A (väga hea).
JNR	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegur	Meede	Oodatud tulemus

2.2.8.	Rikutud kuid taastumisvõimelised rabad (7120)	Rikutud kuid taastumisvõimeliste rabade elupaik on osaliselt asendunud raba 7110* elupaigatüübiga ning rikutud rabade pindala on vähenenud 100 hektarini.	Rabasid ümbritseva kraavivõrgu ja rabasse kaevatud kraavide jätkuv kuivendav mõju.	Loodusliku veerežiimi taastamine.	Elupaiga pindala (161 ha) ei ole suurenenud ning seisund on taastamistegevuste tõttu paranemas.
2.2.9.	Siirde- ja õõtsiksood (7140)	Sookuninga looduskaitsealal esineb siirde- ja õõtsiksood elupaik vähemalt 54 ha, seisundiga vähemalt B (hea).	Rabasid ümbritseva kraavivõrgu jätkuv kuivendav mõju.	Loodusliku veerežiimi taastamine.	Sookuninga looduskaitsealal esineb siirde- ja õõtsiksood elupaik vähemalt 54 ha, seisundiga vähemalt B (hea).
2.2.10.	Vanad loodumetsad (9010*)	Sookuninga looduskaitsealal esineb vana loodumetsa elupaik vähemalt 225 ha, seisundiga vähemalt B (hea).	Metsakuivendus	Loodusliku veerežiimi taastamine.	Sookuninga looduskaitsealal esineb vana loodumetsa elupaik vähemalt 225 ha, seisundiga vähemalt B (hea).
2.2.11.	Rohunditerikkad kuusikud (9050)	Sookuninga looduskaitsealal esineb rohunditerikka kuusiku elupaigatüüp vähemalt 10 ha, seisundiga vähemalt B (hea).	Ohutegureid ei ole teada.		Sookuninga looduskaitsealal esineb rohunditerikka kuusiku elupaigatüüp vähemalt 10 ha, seisundiga vähemalt B (hea).
2.2.12.	Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*)	Sookuninga looduskaitsealal esineb soostuvate ja soolehtmetsade elupaik vähemalt 208 ha, seisundiga vähemalt B (hea).	Elupaika läbiva kraavivõrgu jätkuv kuivendav mõju.	Loodusliku veerežiimi taastamine.	Sookuninga looduskaitsealal esineb soostuvate ja soolehtmetsade elupaik vähemalt 126 ha, seisundiga vähemalt C (rahuldav).
2.2.13.	Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	Sookuninga looduskaitsealal esineb siirdesoo- ja rabametsa elupaik vähemalt 570 ha, millest 420 ha on seisundiga vähemalt B (hea).	Rabaservades olevate kraavide ja vanade turbakarjäärade kuivendav mõju.	Loodusliku veerežiimi taastamine.	Sookuninga looduskaitsealal esineb siirdesoo- ja rabametsa elupaik vähemalt 566 ha, millest 360 ha on seisundiga vähemalt B (hea).
			Üksikobjektid		

2.3.1.	Rehemetsa tamm	Rehemetsa tamme kasvamine looduslikku arengurada mööda.	Rehemetsa tamme seisundi halvenemine.	Meetmeid ei ole võimalik rakendada.	Rehemetsa tamme kasvamine looduslikku arengurada mööda.
2.3.2.	Uue-Kabja rändrahn	Uue-Kabja rändrahnude säilimine ja kivi ümbrus on heakorrastatud.	Uue-Kabja rändrahnude ümbruse võsastumine.	1. Regulaarne kivi ümbruse korrastamine. 2. Kaitsealuse objekti tähistamine.	Uue-Kabja rändrahnude säilimine ja kivi ümbrus on heakorrastatud.

Lisa 4. Sookuninga looduskaitseala elupaigatüübid

Lisa 5. Ettepanek Sookuninga looduala kaitse-eesmärkide ja Natura andmebaasi muutmiseks

Tabel 1. KKM-i esitatav ettepanek standardandmebaasis elupaigaandmestiku muutmiseks

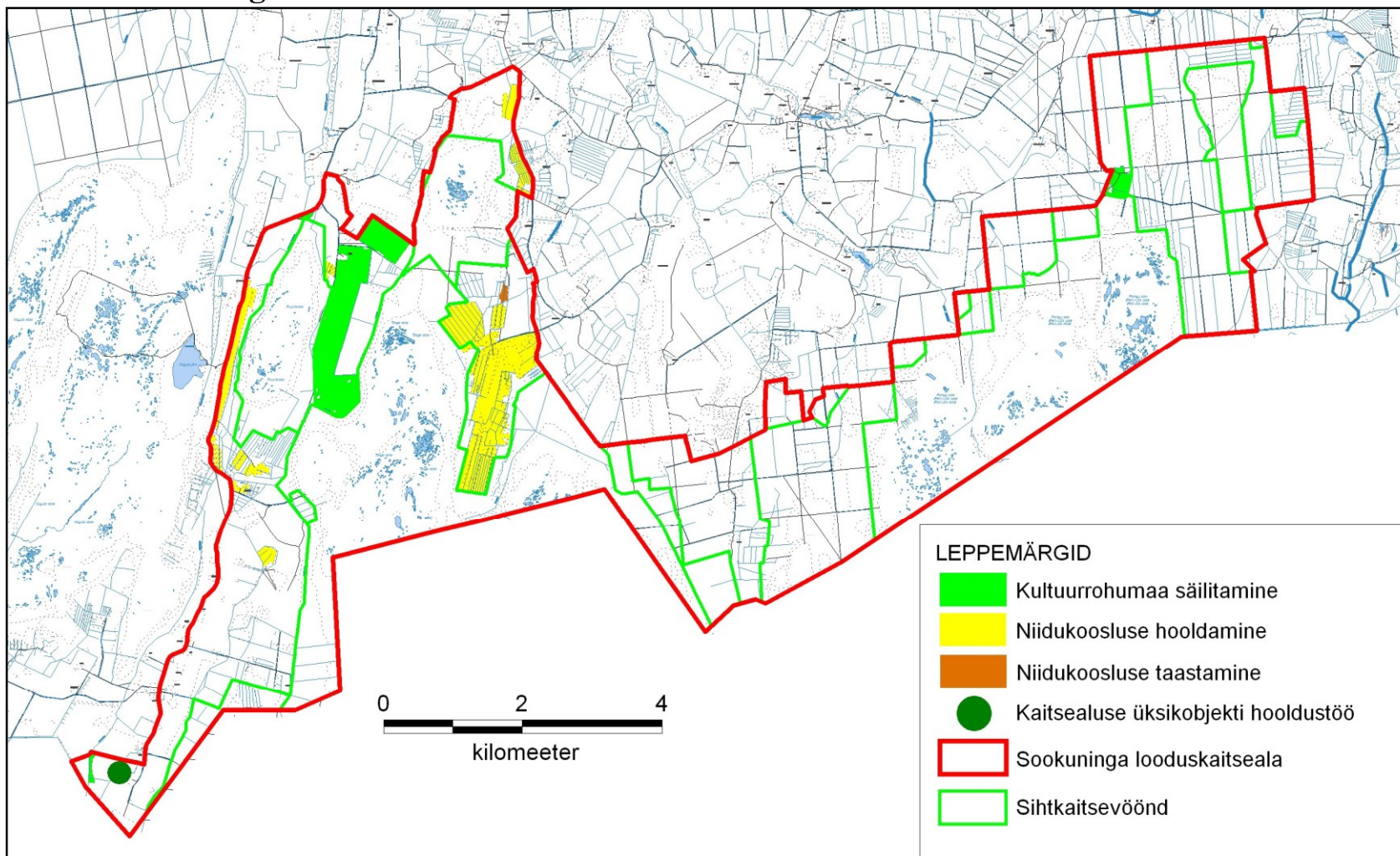
Loodusala kood	Loodusala nimi	Natura 2000 loodusalade standard-andmebaasi andmestik					Uus andmestik					Põhjendused
		I lisa. Elupaigatüübid		Ala hinnang			I lisa. Elupaigatüübid		Ala hinnang			
		Kood	Katvus [ha]	A B C D	A B C		Katvus [ha]	Andmete kvaliteet	A B C D	A B C		
				Esinduslikkus	Looduskaitseline seisund	Üldhinnang			Esinduslikkus	Looduskaitseline seisund	Üldhinnang	
EE0040369	Sookuninga loodusala	6270	59	C	C	C	180	hea	B	B	B	2012-2013 aastal viidi läbi täiendav elupaikade inventeerimine. Elupaiga pindala suurenes.
		6430	1,8	C	C	C	0,9	hea	B	B	C	Ala regulaarse niitmise tulemusena on elupaigast kujunenud liigirikka aruniidu elupaik. Täpsustatud inventuuri käigus on niiskuslembese kõrgrohistu elupaik ümber hinnatud elupaigatüüpi liigirikkad aruniidud lubjavaesel mullal (6270*). Elupaigatüüp liigirikkad aruniidud lubjavaesel mullal omab kõrgemat looduskaitset väärtust kui elupaik niiskuslembese kõrgrohistud.
		6510	–				29	hea	B	B	B	2012-2013 aastal viidi läbi täiendav elupaikade inventeerimine. Elupaik on oluline kaitsealuste

											linnuliikide elupaik (rukkirääk).
		6530*	5,7	C	C	C	-	hea			Täpsustaud inventuuri käigus on need alad inventeeritud ulatuslikumate niidualade koosseisus elupaigatüübina 6270*. Puisniite klassikalisel kujul ei leidu, seetõttu tuleb kaitse-eesmärkide hulgast välja arvata.

Loodusala kood	Loodusala nimi	Natura 2000 loodusalade standard-andmebaasi andmestik					Uus andmestik					Põhjendused
		I lisa. Elupaigatüübid		Ala hinnang			I lisa. Elupaigatüübid		Ala hinnang			
		Kood	Katvus [ha]	A B C D	A B C		Katvus [ha]	Andmete kvaliteet	A B C D	A B C		
				Esinduslikkus	Looduskaitseline seisund	Üldhinnang			Esinduslikkus	Looduskaitseline seisund	Üldhinnang	
EE0040369	Sookuninga loodusala	7110	1860	A	A	A	1522	hea	A	A	A	2008. aastal läbi viidud sooelupaikade inventuuri ning kaitsekorralduskava ettevalmistustööde käigus täpsustatud elupaiga pindala on 1522 ha. Osa raba elupaigast inventeeriti ümber rabametsa elupaigaks ning raba elupaigast eraldati rikutud, kuid taastumisvõimeliste rabade elupaik. Osa raba elupaigast inventeeriti ka siirdesoo ja õõtsiksoo elupaigaks.

	7140	0				54	hea	B	B	B	2012.-2013. aastal viidi läbi täiendav elupaikade inventeerimine. Elupaik oli eelnevalt arvatud raba elupaiga koosseisu.
	9010	93,9	A	A	A	225	hea	B	B	B	Elupaiga pindala on suurenenud tänu täiendavatele inventeeritud aladele. Elupaiga üldine seisund on langenud, kuna täiendavalt inventeeritud metsade seisund on madal.
	9050	5,9	A	B	A	10	hea				2012.-2014. aastal viidi läbi täiendav elupaikade inventeerimine. Elupaik fikseeriti eelnevalt inventeerimata alal.
	91D0	129	A	A	A	570	hea	B	B	B	Elupaikade täiendaval inventeerimisel suurenes elupaiga pindala peamiselt rabaserva metsade arvel, mis eelnevalt olid inventeeritud raba elupaiga koosseisu, kuid osutusid rabametsaks.

Lisa 6. Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduslikud tööd

Lisa 7. Metsamajanduslike tööde reguleerimise üldised põhimõtted Sookuninga looduskaitsealal

Käesolevas lisas ära toodud põhimõtted on aluseks kaitseala valitsejale kaalutusotsuse tegemisel. Need põhimõtted käivad samuti tegevuste kohta, mis ei vaja kaitseala valitsejaga kooskõlastamist. Sellisel juhul on alljärgnevad põhimõtted soovituslikud ning nende järgimine aitab kaasa kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamisele.

Sookuninga looduskaitseala on tsoonitud kümneks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks. Metsade majandamine on lubatud ainult piiranguvööndis. Sihtkaitsevööndis on lubatud koosluste kujundamine vastavalt kaitse eesmärgile.

1. Metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile on lubatud
  - 1.1. Rakste, Ruunasoo ja Kabja sihtkaitsevööndis aastaringselt.
  - 1.2. Raessaare sihtkaitsevööndis 16. septembrist 15. aprillini.
  - 1.3. Jäärja, Kodaja, Rongu, Rootsimäe, Sandre ja Sookuninga sihtkaitsevööndis 1. augustist 31. jaanuarini.
2. Raessaare, Rootsimäe, Sandre, Rongu, Kodaja ja Sookuninga sihtkaitsevööndis on lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine.
3. Kabja, Rongu, Ruunasoo ja Sandre sihtkaitsevööndis on lubatud poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus.
4. Piiranguvööndi metsa kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning taastamine.
5. Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud uuendusraie.
6. Tagamaks kaitseala kaitseväärtuste säilimine on kaitseala valitsejal soovitatav piiranguvööndis uuendusraie lubamisel arvestada alltoodud tingimustega:
  - 6.1. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks raiete käigus alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, samuti eritunnustega nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid.
  - 6.2. Raiete tegemisel piiranguvööndis on soovitatav, et üle 60 aasta vanuse metsa osakaal ei tohi jääda väiksemaks kui 50%.
  - 6.3. Raieks puude valikul puuliikidest üldjuhul ühtki ei eelistata ega looda puuliigile eelistingimusi (välja arvatud laialehised puuliigid, tavalisest erineva kujuga ning liigina või looduse üksikobjektina kaitstavad puud ja põõsad). Kasvukohale looduslikult sobimatu puuliigiga rajatud kultuurpuistus võib kasvukohale looduslikult sobivatele puuliikidele eelistingimusi luua ja sobimatu puuliigi valdavalt välja raiuda. Halli-lepa raiet endistelt põllumajandusmaadelt üldjuhul ei piirata.
  - 6.4. Puurindest ühe puuliigi või vanuserühma täielik väljaraie ei ole lubatud. Ei raiuta üle 140 aastaseid okaspuid, üle 120 aastaseid kõvalehtpuid ja üle 100 aasta vanuseid pehmelehtpuid.

- 6.5. Ei raiuta suurematele lindudele pesitsemiseks sobivaid haralisi puid, põlispuid endistel taluasemetel, õunapuid, pihlakaid. Kasvama jäetakse erinevas vanuses puid vahekorras, mis tagab pideva ja ühtlase puude loomuliku suremuse ja puistu loodusliku uuenemise.
7. Poollooduslike koosluste hooldamisel teostatavad raied peavad reeglina piirduma võsa raiega ja kraavi kallastele kasvanud puuribade raadamisega. Metsast rohumaade taastamist ei toimu.
  8. Kopra üleujutusosaladel surnud metsa ei koristata, välja arvatud külustusobjektide ja teede vahetus naabruses küllastajate ja rajatiste ohutuse tagamiseks, ohtlikke puid likvideerides.
  9. Raied on soovitatav teha sügis-talvisel ajal külmunud pinnase ja lumekatte olemasolul. Metsamaterjalide kokkuveoteid ei rajata või rajatakse ebakorrapäraselt ja looklevalt jälgides looduslikke võimalusi. Raiejäätmeid üldjuhul ei põletata.
  10. Sookuninga looduskaitsealal, olenemata kaitsevööndist, asuvate metsateede, -radade ja külustusobjektideni viivate teede ja loodusradade hooldamise peamiseks eesmärgiks on tagada kaitsealal liikujate ohutus. Hooldustööde läbiviimisel on soovitatav lähtuda alljärgnevatest tingimustest:
    - 10.1. Hooldustööde käigus likvideeritakse ohtlikud puud kuni 5 m kauguselt tee (raja) servast. Erivajadusel likvideeritakse ohtlikud puud rajast kaugusel, mis vastab kuni ½ metsa kõrgusest, eesmärgiga tagada metsateedel (-rajal) liikujate ohutus. (Rajast kaugemal kui 5 m asuvad üksikud likvideerimist vajavad puud võib langetada rajast eemale ja jätta metsa alla).
    - 10.2. Hooldustööde käigus raiutud võsa ja puitmaterjal ei tohi risustada metsateede, -radade ja loodusradade ümbrust ja maastikuvaateid. Raiejäätmed tuleb radade vahetust ümbrusest likvideerida. Hooldustööde teostamisel kahjustada saanud teed ja rajad tuleb korrastada, likvideerides metsa väljaveost tingitud pinnasekahjustused.
    - 10.3. Üksikuid murdunud puid, mis ei ohusta küllastajaid, ei koristata.
  11. Raied või metsamaterjalide koondamine ei ole lubatud lindude pesitsusperioodil ja käsitiivaliste sigimisajal 15. märtsist kuni 1. juulini, metsise elupaikades 1. veebruarist 31. augustini.
  12. Kinnistute piirisihid on piiranguvööndis lubatud raiuda kuni üks meeter laiad, mis on piirinaabrite piirisihi lubatud laius kokku. Piirisihtidele ei rajata metsamaterjalide koondamisteid.

Lisa 8. Kaasamise materjalid

Lisa 8.1. Nigula looduskaitseala ja Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduskavade koostamise I kaasamiskoosoleku protokoll

PROTOKOLL

Toimumise aeg: 17. juuli 2012.

Toimumise koht: Nigula looduskaitseala keskus

Koosoleku algus: 16.00

Koosoleku lõpp: 17.00

Koosoleku juhataja: Meelis Suurkask

Koosoleku protokollija: Kairi Sepp

Osalejad: /lisatud osalejate nimekiri/
Laimdota Truus - TLÜ Ökoloogia Instituut
Kaja Kübar – FIE
Enn Vilbaste – FIE
Mati Ilomets - TLÜ Ökoloogia Instituut
Murel Merivee – Keskkonnaamet
Heiki Ärm – RMK Pärnumaa Metskond
Meelis Suurkask – Keskkonnaamet
Kairi Sepp – TLÜ Ökoloogia Instituut
Agu Leivits - Keskkonnaamet
Raimo Pajula – Eesti Märgalade Ühing

Päevakord:

1. Nigula looduskaitseala ja Sookuninga looduskaitseala kaitseväärtuste, kavandatava kaitsekorralduskava põhimõtete ja tegevuste tutvustamine.
2. Nigula looduskaitseala ja Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduskava planeeritavate tegevuste arutelu.

1. Nigula looduskaitseala ja Sookuninga looduskaitseala kaitseväärtuste, kavandatava kaitsekorralduskava põhimõtete ja tegevuste tutvustamine.

Raimo Pajula – Andis ülevaate kaitsekorralduskava olemusest, struktuurist ja seostest kaitseeskirjaga. Tutvustas planeeritavate tegevuste kava ja prioriteete ning kaitsekorralduskava valmimise ajakava.

2. Nigula looduskaitseala ja Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduskava planeeritavate tegevuste arutelu.

Meelis Suurkask: Kaitsekorralduskava koostamise raames läbiviidavate inventuuride korral tuleb ka null-elupaiga kohta teha üldine märkus, et millega on tegemist.

Enn Vilbaste: Endiseid inventeeritud alasid on kobraste tõttu hävinud, need tuleks fikseerida.

Heiki Ärm: Nigula põhja osa on 2012 aasta alguses takseeritud.

Agu Leivits: Kobraste plussid-miinused kirja. Kuna piirkonnas on rohumaade puudus, siis niidu elupaigaks sobimatud alad kontrollida, kas sobivad rohumaade hulka.

Enn Vilbaste: Teine prioriteetne teema on teed ja rajad, kes peab tagama objektidele juurdepääsu.

Agu Leivits: Kavas võiks olla ka loodusharidus, praegu käib haldusosakonna alla.

Enn Vilbaste: Erametsades on elupaiku hävinud, nt Ruunasoo servas. Pool-looduslikud kooslused on samuti kadunud.

Meelis Suurkask: Kaitsekorralduskavas on soovituslik kaardistada rohumaalad, mis peavad rohumaadena säilima.

Enn Vilbaste: Kuidas käsitletakse kaitsekorralduskavas kultuuripärandit?

Murel Merivee: Kultuuripärand saab olla madala prioriteediga. Looduskaitsealal kultuuripärand ei ole kaitseala kaitse-eesmärgiks. Rahvuspargi moodustamise algatus peab tulema „alt“ poolt, Keskonnaamet seda ei saa teha.

Meelis Suurkask: Kui vahepeal toimuvad muudatused ja on vaja, siis kaitsekorralduskava saab parandada. Iga kaitsekorralduskava vaadatakse viie aasta pärast üle ja vajadusel viiakse sisse parandused.

Murel Merivee: Kui kaitseesmärgid ei ole korrektsed, siis lähtutakse reaalsest olukorrast. Rahvuspargi idee tuleb sisse kirjutada.

Enn Vilbaste: Kes moodustab ja hoolitseb pühapaikade eest? Sookuninga alale jäävad pühapaigad on Riigimaal. Ümbermatmata metsavennad, ca 20 inimest. Sõjahaudade Liit ütleb, et on kultuuripärand.

Meelis Suurkask: Kogukonna põhimõte.

Agu Leivits: Vastu kaitseala on riigimaa, mis võiks jääda puhvriks.

Meelis Suurkask: Esitada kaardikiht, kus karjatada, kus niita. Ka esitada peatükk, kus analüüsitakse eelmist kaitsekorralduskava.

Agu Leivits: Boreaalsel seminaril oli teemaks. Kui niiduelupaigale ei vasta, vastab rohumaade elupaigale.

Enn Vilbaste: Kuivendussüsteemide taastamine on lubatud.

Agu Leivits: Oleneb sellest, kas on reguleeritud või ei.

Enn Vilbaste: Teine prioriteetne teema on teed ja rajad, kes peab tagama objektidele juurdepääsu. Kes peab tagama objektidele juurdepääsu?

Heiki Ärm: Teel ei ole omanikku praegu.

Murel Merivee: Kavasse sisse kirjutada vajalike teede korrastamine, kuid Keskkonnaamet ei tee seda. Üldjuhul on kaitseala taristu korraldamine RMK ülesanne.

Laimdota Truus: Sookuninga looduskaitsealal on palju metsa, mis ei ole Natura elupaigad.

Murel Merivee: Käsitleda linnuala metsadena. On üritatud tekitada tervikut.

Enn Vilbaste: Lahemaal lastakse raiuda praegu. 10 ha lageraieid.

Heiki Ärm: Kui kaitse-eeskiri lubab – kui on piiranguvööndis. Siinkandis ei õnnestu.

Murel Merivee: Uus metsise tegevuskava valminud. Piloottöid tuleb kuhugi planeerida.

Agu Leivits: Sookuninga serv on ELFi poolt planeeritud (M. Kohv).

Enn Vilbaste: Võõrpuuliigi katsealal. Mis saab võõrliikidest kaitseala sees (lehised)?

Agu Leivits: See ei ole probleemiks, ei ole invasiivsed liigid.

Enn Vilbaste: Karjäärid ürgmetsakvartalis? Ka turbakarjäärid?

Murel Merivee: Kaitserežiimiga on nende alade majandamine peatatud.

Agu Leivits: Liiva-kruusakarjäärid on liikide hot-spot.

Laimdota Truus: Mida arvate pool-looduslike niitude olukorrast?

Enn Vilbaste: Pool-looduslikke niite on puudu.

Agu Leivits: Tuleb maaomanikke motiveerida, mitte sundida.

Heiki Ärm: Kui lepingud on peal, siis on raske muuta.

/Allkirjastatud digitaalselt/

Koosoleku juhataja:
Meelis Suurkask

/Allkirjastatud digitaalselt/

Koosoleku protokollija:
Kairi Sepp

Lisa 8.2. Nigula looduskaitseala ja Sookuninga looduskaitsealade kaitsekorralduskavade koostamise II kaasamiskoosoleku protokoll

PROTOKOLL

Toimumise aeg: 24. juuli 2013.

Toimumise koht: Nigula looduskaitseala keskus

Koosoleku algus: 15.00

Koosoleku lõpp: 17.30

Koosoleku juhataja: Meelis Suurkask

Koosoleku protokollija: Laimdota Truus

Osalejad:

Meelis Suurkask - Keskkonnaamet

Maidu Siim – FIE

Heiki Ärm – RMK Pärnumaa

Mati Ilomets – MTÜ Eesti Märjalade Ühing

Raimo Pajula – MTÜ Eesti Märjalade Ühing

Laimota Truus – MTÜ Eesti Märjalade Ühing

Enn Vilbaste – FIE

Kaja Kübar – FIE

Malle Mägi – Massiaru POÜ Mart

Ruul – Massiaru JS.

Päevakord:

1. Nigula looduskaitseala ja Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduskava tutvustamine.
2. Arutelu.

1. Nigula looduskaitseala ja Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduskava tutvustamine.

Meelis Suurkask: avasõnad; tutvustab Nigula ja Sookuninga kaitsekorralduskavade (KKK) koostamise eesmäärke, annab sõna Mati Ilometsale.

Mati Ilomets: tutvustab Nigula ja Sookuninga looduskaitsealade kaitsekorralduskavasid. Selgitab kaitsekorralduskavade koostamise põhimõtteid — Rabast ei saa põllumaad ega ka metsamaad. Kaitsealal on oluline looduslike protsesside toimimise tagamine. Kraavitamisega on suurtel aladel

looduslik areng takistatud, kraavide võimaliku sulgemisega püütakse seda tagasi saada. Nigulas on 38,2 km kraave, taastamisala suurus on 616 ha. Näitab kaarti suletavate kraavidega. Kraavitamise tulemusel on puude kasv edenenud, mis ei ole rabadele iseloomulik, ei ole seal metsa vaja – need mis kraavi ja raba vahel, tuleks maha võtta.

2. Arutelu

Nigula looduskaitseala

Enn Vilbaste: Rannametsa jõgi on väljavoolu koht, Tuuliku maaparandusobjekt on praegu renoveerimisel, Massiarus toimuvad samuti tööd maaparandusobjektidel. Kuidas tagatakse rabade looduslik veerežiim.

Meelis Suurkask: KKK's kraavid suletud või suletavad. ELF'i talgutel kraavide sulgemine oli ühiskondlik tegutsemine. KKK'ga määratakse, kas kraavid lähevad kinni.

Enn Vilbaste: Kui kinni paneme, uputame Kasepeaksi tagumised niidud. Vaja on reguleerida väikeulukite arvu, et kaitsta maaspesitsevaid linde. Kährrikud jt on leidnud kopratammides endile head elukohad, see ohustab linde.

Kaja Kübar: Kui palju on kaitseala valitseja esitanud ulukite arvukuse reguleerimiseks taotlusi?

Mati Ilomets: Kas on mõtet hoida Kasepeaksi niite?

Enn Vilbaste: Kultuuripärandit ei saa välja visata; kiviaiad, kivikuhjad, kõik on alles.

Laimdota Truus: Keskkonnaameti soovitus on jätta Kasepeaksi niidud maha.

Kaja Kübar: Piirkondlikult on oluline, neid on võimalik hoida. Tee tuleb teha sõidetavaks.

Enn Vilbaste: Nigula on loodud soode ja metsade kaitseks. Haavapeaksilt tulevat kraavi ei tohi kinni panna. Lubada vaid soo pealt tulevate kraavide sulgemist, eesvoolud tuleb jätta rahule. Kasepeaksi on madalam kui soo, nii kui hakatakse torkima, upub ära.

Mati Ilomets: Kõigi tegevuste ette tehakse projekt.

Enn Vilbaste: Puzupe jõge ei tohi torkida. Haavapeaksi, Struupa (Puzupe) – kui kraavid kinni panna, kõik upub.

Mati Ilomets: See mets on kõdusoostuv.

Enn Vilbaste: Miks me tahame tekitada juurde raba, hoopis vana metsaga oleme hädas. Haavapeaksil on praegu vana laialehine mets.

Mati Ilomets: Struupa, mis sellest saab?

Kaja Kübar: Vana talukoht, vajalik hooldamine. Juurdepääsutee tuleb korrastada. Rabaserva võiks lahti raiuda - seal noor männik. Pool-looduslike lõpul on kiviaed, kaseriba ja männik. Selle puistu võiks maha võtta.

Enn Vilbaste: Struupas pool-looduslikud kooslused, taastada vana tee Ene hoovi, panna uus truup, sellest ida pool olevad teed korda teha.

Enn Vilbaste: Kasepeaksi idapoolne osa on praegu niitmata, teetruup tuleb korda teha.

Kaja Kübar: Struupa tee otsas on pisikesed tükid, nendega ei tasu mässata.

Enn Vilbaste: Rukkiräägule on ikkagi olulised, kui põldude mürgitamine hoogu läheb, on neil, kuhu põgeneda. Teise tüki võib ära unustada.

Tükk, mis praegu müügis – tuleb lätlane.

Enn Vilbaste: Kolbergi SKV's laiendada, kuivendada, praegu pool-loodulike toetus peal. On jätkuvalt riigi omandis, tuleb üle RMK,le.

Meelis Suurkask: Seda saab teha PRIA toetusega, KKA ei hakka taastama.

Mati Ilomets: Kolbergi all oli ilus, nüüd kasvab metsa. Jätkuvalt riigi omandis, tulevad üle RMKle. Malle toimetab. PRIA'st taotletakse toetusi. Võsastunud.

Eraldi tükk: keegi on ostnud ära Kolmearu – osteti sel kevadel.

Edasi kaks väikest talukohta, seal kasvab palju käpalisi. On tugevasti võsastunud. Kui perspektiivne on?

9000 ha on õhus,

Mati Ilomets: Vaatame põhjapoolse osa kraave. See 3-haruline. Majakoht 3 haru peal. Eraomaniku huvi.

Enn Vilbaste: Panete kinni loodusliku oja? Mõjutab oluliselt Lemmejõe veestikku.

Meelis Suurkask: Natura jõe peal tuleb paisutada. Kui midagi tehakse tuleb projekt teha.

Mati Ilomets: Haavapeaksi mets on sekundaarne. On küll 100-aastane. Niipea kui puud hakkuvad, kaob. Vasak haru on looduslikum, keskmine mitte eriti.

Kaja Kübar: Haavapeaksist Salupeaksini liikumine – seal on loomade liikumisteed.

Mati Ilomets: Kraavide sulgemiseks peab koostama projekti.

Meelis Suurkask: Põhiküsimus on see, et kui praegu kraave kinni ei pane, on varsti kõdusoomets.

Mati Ilomets: Läänepoolne. On 2 kraavi, üks läheb mööda põlluserva, seda ei puutu. Ära tuleks lõpetada rabaäärse kraavi kaudu kuivendamine.

Meelis Suurkask: Kraavid, mis rabast välja tulevad, kuivendavad edasi.

Mati Ilomets: Kraavist raba poole kasvab kõrge mets, see tuleb maha võtta. Ka reservaadis planeerime töid, see ei ole reservaadis vaid kraavi viga. Kraavi ja nõlva vahel tuleb suuremad puud maha võtta 10-20 m laiusel ribal, et rabanõlv saaks funktsioneerida rabanõlvana, mitte kuivendava kõdusoona.

Mati Ilomets: Põhjaotsa põhjatipus on (oli) Erast Pamasto seireruut metsas, teine üle peaksi.

Üldine arutelu: Kopro tegevusest kaitsealal – kobras on uputanud metsaelupaiku.

Enn Vilbaste tuletab meelde Kaili Viilma tööd metsade kohta. Vaigutusmännik 1-vabariigi aegne. Kuusk I rindes.

Mati Ilomets: Nigula lõunaots. Kas on elupaik? Struupa servas – Kasepeaksi on liival, selle peal 3 m turvast. Kagutipp võiks olla potentsiaalne elupaik.

Enn Vilbaste: Järvest Tuuliku poole oja ääres: 230 a vana must lepp ja tema järglased. Enne Tuulikule väljaminekut piiri ääres – vana mets musta lepaga on elupaik.

Kaja Kübar: Kas järve ääres on Natura elupaigad?

Enn Vilbaste: Vanad valged lepad.

Õpperada.

Mati Ilomets: Keskkonnaamet plaanib õpperada säilitada ainult osaliselt. See ei ole hariduslikult ega emotsionaalselt mõistlik. Tuleks taastada terves pikkuses. Teha laiemaks. On keskus.

Õpperada ja keskus siduda. Järveäärse torni nihutamine.

Enn Vilbaste: Miks metsaseire, sademekeemia seire, jahilukite seire puuduvad?

Keskkonnaagentuuri seire on keskkonnaagentuuri teema – jahindusnõukogus otsustatakse. See on kõrgem pilotaaz. .

Heiki Ärm: Väikeelukid on maaomaniku korraldada.

Mart Ruul: Jahimeestele on oluline ulukite arvukuse reguleerimine. Teed on korrast ära.

Enn Vilbaste: Jahimehed ei tohi kaitsealal maastikusõidukiga sõita. Teed on kinni. Truubid on katki.

Enn Vilbaste: Päästeamet nõudis evakuatsiooni plaani. Tuleb teha korralist hoolet. Teed ja rajad on päikesetõusust päikeseloojanguni liigutavad. Teed kasutavad igasugused huvigrupid.

Paviljoni minek: ei saa sisse sõita.

Enn Vilbaste, Meelis Suurkask: Kommunikatsioonid peavad olema korras. Kui avalik tee on sihtkaitsevööndis, peab ikkagi olema hooldatud.

Ulukite toitmiskohtade likvideerimine.

Heiki Ärm: Kaitsealal on ulukite söötmine keelatud. Samas piirkonnas põllumees kasvatab vilja, kui jahimees toob tõrsu vilja metsa, on pahandus majas.

Mati Ilomets: Siin selge piir. Söötmine tuleb kaitsealalt välja viia.

Heiki Ärm: Väikekiskjate ohjamine. Kust võimalik küttida?

Meelis Suurkask: Nigula ja Sookuninga on nii väikesed kaitsealad, et saab küttida servas. Looduskaitsealal jahipidamist ei tohi olla.

Enn Vilbaste: Toitmine, lisatoitmine. Vaja vahendeid ja finantse. Siin ei ole vaja midagi lisada. Planeerida järk-järgulisena.

Meelis Suurkask: Torn võib olla. Valitseja loal looduskaitsealal põhjendusel. Piiritähised.

Enn Vilbaste: Välibaas. Kehtib kohustus anda seda Läti teadlastele. Põhja-Liivi ...

Järveäärne paviljon. Paviljoni ümbrus korda teha. Ekspositsiooni säilitamine? Paviljonist on ekspositsioon viidud Soomaale.

Detailplaneeringud on kehtestatud bussipeatusteks. Nüüd neid enam ei arvestata?

Sookuninga looduskaitseala

Enn Vilbaste: Teetamm on kobraсте poolt auklikuks uuristatud.. Kraavide sulgemisel ei tohiks tammidega tulla teeni. Teha kaskaadpaisudega.

Järgmine sama. Ambojast põhjapoole eramaa.

Sambla oja – voolab osaliselt maa all. Sookuninga põhjaosa – ei ole mõtet lompi teha, kui Lätipoolne osa on kuivendatud. Metsise mänguala – tõsta veetase, et märjem oleks, et võsa ei tuleks.

Metsis mängib kiirena ümber oma pesitsusala. Mängualal on vajalikud haab, kask.

Meelis Suurkask: Kui kõdusoomets on 120 a vana siis on see väärtus omaette.

Enn Vilbaste: Rongu ürgmets jätkerahule.

Enn Vilbaste: Põhja- ja idaservas võib kraavid kinni panna. Idaservas ei ole mõtet.
Metsanduslikud katselapid – kas on mõtet säilitada?
Sookuninga SKV edela-loodenurgas on kuusikuid raiutud.
Rootsimäe SKV musta lepa mets – see on Uudo Timmi meelispaik. Sellest E pool – (punase metsa kõrval) on veel väärt mets.
Sandre skv vana tee Lätti.
Konikumetsast lõunas on musta lepa lodu!
Rakstesse läheb kivisillutisega tee Raessaarest.
Ruunasoost lõunas niidutükid ühendada suuremaks. Vt Saarde valla turismiobjektid.
Enn Vilbaste: Jahiulukite seire lisada kavasse – on olema juba 1960ndatest. Kaitseala valitseja peaks tellima seire.
Raiuda kraavikaldaid lagedaks, et ohjata kobrast!!!
Must toonekurg vajab lagedaid kraavikaldaid.

Mati Ilomets: Sookuninga looduskaitsealal on 101 km kraave. Ruunasoost edelas – osa on riigimaa; kagus: kõik on kinni kasvanud.
Meelis Suurkask: Võiks teha kaskaadtammid.
Raimo Pajula: Peaks plaanima lätlastega koos.
Enn Vilbaste: Eramaad kuni kanalini. Lõunaotsas ka eramaad. Läti poolel on kõva metsakuivendus. Meil kraavide kinnipanemine ei anna midagi, kui lõunast kuivendatakse. Kõdukoralljuur on kadunud.
Soo põhjaots jätta kuivendusest välja. Väärt tammedega koht.
Reiu jõgi - ?
Reiust risti kraavid: Idapoolne eramaadel. Läti kuivenduse mõju ja Eesti sood suurt ei päästa jätta rahule
Vaheosost läänes käivad maaparandustööd. Kruusakarjäärast tugev joon rabaserva? Eramaad vahel, metsavallid adraga sirgeks teha ... – jätta rahule.
Sihikraav Sandre onnini. Jätta rahule.
Järgmine pusa – turbavõtukohtad.

/Allkirjastatud digitaalselt/

Koosoleku juhataja:
Meelis Suurkask

/Allkirjastatud digitaalselt/

Koosoleku protokollija:
Laimdota Truus